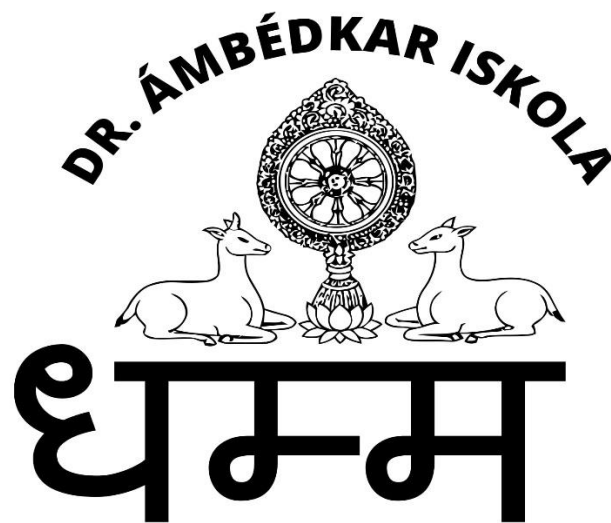

Dr. Ámbédkar Gimnázium, Technikum,
Szakképző Iskola, Általános Iskola és
Martin Luther King Középiskolai Kollégium

Pedagógiai programja

Miskolc

2021. május 15.

Tartalomjegyzék

1. Az iskolában folyó nevelő-oktató munka világnézeti és pedagógiai alapelvei:	4
2. Munkánk céljai és feladatai:.....	9
3. Munkánk specifikus feladatai:.....	18
4. Munkánk eszközei:.....	20
5. Munkánk módszertani sajátosságai:	23
6. Személyiségfejlesztés:.....	25
7. A közösségfejlesztés:	32
8. Beilleszkedési, magatartási nehézségek:	35
9. Tehetség, képesség:	39
10. A gyermek- és ifjúságvédelem:	43
11. A tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatását segítő program és a szociális hátrányok enyhítését szolgáló tevékenység:.....	47
12. A pedagógiai program végrehajtásához szükséges nevelő-oktató munkát segítő eszközök és felszerelések jegyzéke	67
13. A szülő, tanuló, iskolai és kollégiumi pedagógus együttműködésének formái, továbbfejlesztésének lehetőségei:.....	84
14. Az iskola egészségnevelési programja:	87
15. Az iskola környezeti nevelési programja:	91
Záró rendelkezések:.....	94

1. Az iskolában folyó nevelő-oktató munka világnézeti és pedagógiai alapelvei:

Iskolánk *Dr. Bábászahéb Bhím Ráo Rámdzsi Ámbédkar* indiai történelmi személyiségről és buddhista szentről kapta a nevét. Ámbédkar egy 14 gyermekes kaszton kívüli pária családban, legkisebb fiúként látta meg a világot. Egy gazdag maharádza ösztöndíja segítségével New Yorkban és Londonban szerzett tudományos fokozatokat, majd visszatért hazájába. Ügyvéd, polgárjogi harcos, majd miniszter lett. Ebbéli tevékenysége a kasztrendszer elnyomásában élő érinthetetlen tömegek (a **dalitok**) helyzetében döntő fordulatot eredményezett. Ő szövegezte meg a független India polgári alkotmányát, mely egyenlő jogokat és hozzáférést biztosít a dalitoknak az állami ellátórendszerben - többek között az oktatásban. Munkásságának köszönhetően sok milliós dalit csoportok mára a társadalmi átlagnak megfelelő mértékben jutnak be az egyetemekre, állami hivatalokba, intézményekbe.

Hasonlóképpen szeretnénk átütő eredményt elérni az oktatás terén Magyarország legszegényebb és legelmaradottabb rétegeiben és térségeiben. Pedagógusaink otthonosan mozognak olyan közösségekben, ahol az **érettségizettek aránya jelenleg 1% alatt** van. Munkánk során több ezer magyar állampolgárral kerültünk napi kapcsolatba, akiket a középfokú közoktatás eddig nem ért el, vagy csak versenyképtelen végzettségekhez juttatott. Hiszünk abban, hogy megfelelő pedagógiai munkával más hazai lakosságcsoportokhoz hasonlóan itt is érettségit lehet adni a fiatalok háromnegyedének a kezébe.

Pedagógiai programunkat, helyi tantervünket meghatározza az a tény, hogy különböző sajátos nevelési igényű tanulókat is nevelünk. Törekszünk a tanterv követelményeihez igazodni, a minimális teljesítmények eléréséhez eljutni a jobb képességet, a dinamikusabb fejlődést mutató tanulóknál. Lehetőséget biztosítunk a továbbhaladásra azon tanulók részére, akik fogyatékoságuk miatt az illetékes szakemberek szakvéleménye alapján kerülnek iskolánkba. A minimális műveltség mindenkinek jár. A fogyatékos embernek is joga van kultúrához, értékekhez jutni. Igyekszünk hozzájárulni az emberi kiteljesedéshez. Ennek érdekében célunk a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztése egyéni képességeiknek megfelelően. Szakképzésükkel a társadalmi, egzisztenciális esélyüket, az életben való boldogulásukat segítjük.

Hiszünk abban, hogy a különböző helyzetű diákok együttnevelése, integrációja mindenkinek hasznos. Az angolszász, a skandináv, a távol-keleti társadalmak sikere egyebek között az integrációnak köszönhető: annak, hogy a különböző származású tanulóknak kisgyermekkortól együtt kell működniük. Borsodi iskolánkban ez még távoli lehetőségnek tűnik. Észak-kelet Magyarországon egyelőre szegregált helyzetben, de integrációs célú pedagógiát művelünk. Néhány telephelyünkön az esti és levelező oktatásunkban a 11/1994. MKM rendelet 39/D és 39/E § szerinti integráció már mindennapos, magától értetődő munkaeszközünk.

Hiszünk továbbá a személyiség-központú reformpedagógiai eljárásokban: Rudolf Steiner, Célestin Freinet, Janusz Korczak, Mahatma Phule, Paolo Freire munkássága és eszméi nekünk irányadóak. Nemcsak azért, mert a célkitűzésünkhöz jobban illenek, hanem azért is,

mert az ő módszereik figyelnek az egyes ember személyiségére. Erre pedig mindenkinek szüksége van.

Kínálatunk lényege ezért az érettségi, de felsőoktatási tanulmányaik idején sem engedjük el teljesen a diákjaink kezét. A szakképzés az érettségi szempontjainak alárendelt módon jelenik meg, tehát lehetőség szerint csak azt a jelentkezőt vesszük föl, aki érettségivel együtt akar szakmát szerezni. Gyakorlatunkban megszokott, hogy még a felzárkóztató 9. osztályba jelentkezőkkel is tisztázzuk: a tanulás nálunk az érettségi megszerzésével ér véget, a cél nem csak a szakma és a nyolc osztály. Garantálni persze nem lehet, hogy a diák addig el is jut, de a gimnazista osztállyal való integrált nyelvórák és egyéb tanórák sokakat valóban lendületbe hoznak.

A konkrét terepen való eligazodásban Réger Zita **nyelvész** munkássága az egyik kiindulópontunk, aki a mélyszegénységben élő közösségek kommunikációs gazdagságára irányította rá a pedagógia figyelmét. A készségfejlesztés az ő tudományos eredményeire alapozódik. Réger Zita munkássága segít szakítani avval a pedagógiai előítélettel, hogy az iskolákban érvényesülő középosztályi kultúra számonkérése alapján értékeljük a diákok teljesítményszintjét. Ezért iskolánkban a kiinduló készség szint nincs rögzítve. Olyan diákok is felvételt nyerhetnek gimnáziumi, szakiskolai tanulmányokra, akik csak nagyon gyöngén tudnak írni-olvasni. Nekik nyilván több időbe telik az érettségi szintjének teljesítése. A dunántúli tapasztalatok arra hívják föl a figyelmünket, hogy az ilyen diákok - mivel a tankönyv otthoni elsajátítására sokáig nem építhetnek - gyakran több erőfeszítést tesznek az órán hallottak rögzítése terén, így akár versenyhelyzetet is teremthetnek a klasszikusabb készségekkel felvértezett diákok mezőnyében.

Büszkék vagyunk arra is, hogy munkánk alapelveinek kidolgozásakor személyes kapcsolatban lehettünk olyan példaképeinkkel, mint *Bogdán János, Csalog Zsolt, Diósi Ágnes, Kemény István, Lakatos Menyhért, Liskó Ilona, Loss Sándor, Mosolygó Béla, Pik Katalin, Pege Aladár, Solt Ottilia, Schiffer Pál, Osztójkán Béla*, és támaszkodhattunk még sok olyan ember tanácsaira, akitől tanulhattunk.

Alapelveink továbbá a Nobel-díjas *Amartya Sen* és *Muhammad Yunus* bangladesi **közgazdász**-professzorok munkásságából táplálkoznak. *Sen* kutatásai a szegénységből kivezető lehetőségekre mutatnak rá, *Yunus* pedig a gyakorlatban is sok szűkölködőnek segített kijutni a nyomorból. A nyomdokaikon haladó *C. K. Prahalad* szintén indiai származású michigani közgazdász elmélete pedig iskolánkban a gyakorlati gazdasági élettel való kapcsolódását segíti.

Iskolánk fenntartója a Dzsaj Bhím Közösség - **buddhista egyházi** szervezet. Intézményünk tehát világnézeti tekintetben elkötelezett intézmény. A buddhizmus nem ismer hit alapján elfogadandó dogmákat, ezért arra törekszünk, hogy minden tanuló a maga számára értékes szellemi úton induljon el. Őket először is saját identitásukban és világnézetükben erősítjük meg. Mivel a vallási háttérrel érkező jelentkezők Borsod-Abaúj-Zemplén megyében valamely *keresztény* felekezethez tartoznak, nagy szerepet szánunk a kereszténység történetének, gyakorlatának és élő közösségeinek az iskola életében való megjelenítésére.

Az iskola napi gyakorlatában elsősorban hiteles személyek történetén keresztül óhajtunk segíteni a diákok szellemi útkeresésében. Elsődleges

példaképeink azok a társadalmi reformerek, akiknek tanításai nyomán a társadalom legszélesebb tömegei előtt nyílt meg az út az emberibb élet előtt.

A társadalmi integráció céljait követve fontos számunkra *Gandhi*, *Teréz anya* és *Raoul Wallenberg* példája, akiket hitük arra indított, hogy személyükben példát mutatva átlépjenek saját közösségük korlátain. *Bhím Ráo Ámbédkar* a felvilágosodás és a buddhizmus értékrendje alapján egész közösségének segített, hogy kilépjen a készen kapott vallás és a diszkrimináció korlátai közül. Inspirációjára több millió érinthetetlen hagyta el a hindú vallást és vele a kasztrendszer elnyomó gépezetét.

Világnézeti elkötelezettségünk tehát nem egyetlen vallási rendszer felmutatását jelenti, hanem a különböző szellemi hagyományokra, mint közös szellemi kincsre tekintünk. A társadalmi emancipáció érdekében együtt akarjuk birtokba venni belőlük mindazt, ami előre visz, és elhagyni mindazt, ami visszatart.

Pedagógiai programunk konkrétumai a „Kis Tigris” Gimnázium, valamint a budapesti Irányi utcában működő *Belvárosi Tanoda* Alapítványi Gimnázium és Szakiskola évtizedes tapasztalataira épülnek. A kipróbált program néhány fontos eleme adaptálásának lehetőségéért köszönettel tartozunk ennek a két iskolának, s velük folyamatos együttműködésre törekszünk. Az adaptálás során sok **alternatív pedagógiai** elemről eltekintettünk, mivel az iskolázatlan falusi környezetben a diákok legfőbb vágya, hogy egy klasszikus értelemben vett iskolához tartozzanak táblával, osztályokkal, ballagással, naplóval. Más alternatív pedagógiai elemeket viszont még példaképeinknél is jobban előtérbe állítunk, így a csoportmunkát (kooperatív tanulást), az informatikai eszközök napi használatát, a filmet, fotót, színjátszást, művészeti tevékenységet, a tevékenykedtetést, a felfedeztető tanulást, az önsegítő csoportot (self-help-group), a projektmódszert.

A *Waldorf* módszer alkalmazására nem egy kollégánk évek óta felkészítést kap, ezért pedagógiai gyakorlatunk egyre több Waldorf elemmel gazdagodik. Sok tekintetben már évek óta Waldorf elvek szerint fogalmazzuk meg célkitűzéseinket. Így pl. kezdettől fogva Vekerdy Tamás sokszor hangoztatott gondolatai alapján szervezzük az iskolai előmenetel kérdéseit: nem sietünk a készség szintek lezárásával, mindenkit a saját ütemében fejlesztünk, és minél tovább együtt tartjuk a különböző irányultságú, képességű diákokat.

Pest megyei tagintézményünk névadója Charles Darwin, az evolúció elméletének megalkotója. E névválasztással is hangsúlyozzuk hitünk megújítójának, Dr. Ámbédkarnak az elkötelezettségét a modern természettudományos oktatás mellett. Baranya megyei tagintézményeink névadója Rosa Parks. Rosa „Lee” Louise McCauley Parks (1913. február 4. • 2005. október 24.) afroamerikai polgárjogi aktivista, az amerikai feketék polgárjogi mozgalmának egyik vezéralakja. A 2 tagiskola minden elemében szerves része a Dr. Ámbédkar Iskolának. A földrajzi távolság ellenére a szociális viszonyok hasonlósága miatt a

kapcsolatok lehetőségeit kihasználva évek óta tanulnak a borsodi középiskolai tagintézményünkben baranyai diákok.

Állandó szakmai kapcsolatban állunk az Evangéliumi Testvérközösséggel, és a fenntartásában működő Wesley János Általános, Szakiskolával és Szakközépiskolával és a Biriben működő Dankó Pista Gimnázium, Szakiskola és Általános Iskolával, mivel egymás működését a földrajzi közelség révén is segíteni tudjuk.

A TISZK szervezése lehetővé teszi, hogy elmélyítsük a környékünkön működő hasonló elveket követő iskolákkal való együttműködést.

Iskolánk szolgáltatásait **enyhe fokban sérült SNI** diákok **integrált** módon vehetik igénybe. Képzésünkben feladatainkat és a fejlesztési tartalmakat különböző alapelvekre építetten határoztuk meg. Az alapelvek felelősségteljes érvényesítésével éri el iskolánk célját, mely a tanulók önálló életre nevelését határozza meg: közösségbe, társadalomba való beilleszkedés, alapkészségek, képességek elsajátítása, gyakorlati életre nevelés, munkára felkészítés, fizikai állapotuk optimalizálása, egészséges életmódra nevelés általuk is védett környezetünkben.

Törekszünk olyan iskola kialakítására, mely megfelelő közeget, helyszínt teremt célkitűzéseink megvalósítására. Olyan demokratikus légkört teremtünk, ahol a diák és a tanár egyaránt jól érzi magát, a társas kapcsolatok a kölcsönös megbecsülésen és tiszteleten alapulnak, ahol minden tanuló teljes értékű emberként élheti meg önmagát.

Az SNI tanulók különleges gondozási igényeit kielégítve fejlesztő csoportokat szervezünk. Szakképzett munkatársaink egyéni foglalkozás keretében végzik egyéb, más fogyatékos tanulóink fejlesztését.

Tanulóink szabadidejének tartalmas eltöltésére gazdag, színvonalas programkínálattal is gondot fordítunk. Hétvégi kirándulások, mozi látogatások színesítik a szabadidős tevékenységeket. Gondoskodunk az alapvető egészségügyi szokások kialakításában, önálló tevékenységek elsajátításában, alkalmazásában, sportolás iránti igény kialakításában.

Tanulóink számára a tanulmányaik befejezése után segítséget nyújtunk az álláskeresésben, életvezetésben, nyomon követjük életpályájukat.

2. Munkánk céljai és feladatai:

Céljaink részben a közösségre irányulnak, részben pedig az egyénre. A Dr. Ámbédkar Iskola minden esetben olyan közösségekben jelent meg egy-egy adott korosztályt megcélzó programjával, ahol az adott korcsoport számára az adott pedagógiai kínálat szociális okoknál fogva hiányzott. Sajókazán nem volt nappali középiskolai képzés, Hegymegen és környékén nem volt gimnáziumi lehetőség, Ózdon nem volt második esély gimnázium, Alsószentmártonban nem volt általános iskola. Célunk, hogy az iskola helyi jelenléte által minőségi változásokat érjünk el a nehéz sorsú közösségek mobilitási stratégiáiban.

Célunk, hogy egészséges fizikumú, szabad lelkű és tiszta szellemű embereket neveljünk.

Ennek érdekében az **általános iskolás** gyermekben szunnyadó individuális képességek minél teljesebb kibontakoztatására törekszük, hogy a felnőtté váló gyermek

- be tudjon illeszkedni a társadalomba;
- képes legyen saját sorsának szabad akaratból történő, tudatos irányítására;
- megtalálja helyét és feladatát a felnőttek világában;
- képes legyen megfelelni az élet különböző területein adódó kihívásoknak;
- emberi konfliktusait nyíltan, őszintén és embertársait tisztelve kezelje;
- objektíven lássa a világban zajló természeti-társadalmi folyamatokat;
- jobbitó szándékkal aktív szerepet vállaljon a világ sorsának alakításában.

A kibontakoztatásra váró, általános emberi képességek, lelki erők sokasága közül itt most azokat szeretnénk kiemelni, amelyekről úgy érezzük, hogy a világ fejlődésének jelenlegi pontján különösen fontosak és jövőbe mutatóak:

Moralitás

Pedagógiánk nem kevesebbet céloz meg, mint annak megalapozását, hogy az ifjúvá növekedett gyermek képessé váljon helyes morális ítéletek meghozatalára. Ez a legmagasabb rendű emberi képesség azt jelenti, hogy az ifjú - a jó, a szép és az igaz iránti elkötelezettség talaján állva - képes arra, hogy a világ egy adott történését különböző nézőpontokból objektíven közelítse meg, és felül tudjon emelkedni annak kizárólag szubjektív megítélésén, vagyis azon, hogy „nekem ez jó vagy rossz”. Ezen képesség kialakulása sok más, az alábbiakban tárgyalandó képesség meglétét feltételezi.

Helyes ítéletalkotó-képesség

Ezen képesség azt jelenti, hogy valaki tudatosan képes egy adott kérdésben igaz információk beszerzésére, valamint azok tárgyilagos rendszerezésére. Ennek kialakítása érdekében a 7-14. életév között pedagógiánk nagy hangsúlyt fektet a gyermek realitásérzékének kifejlesztésére a pontos megfigyelőképesség és alaposságra való törekvés kibontakoztatásán keresztül. Ezzel együtt az előítéletek kialakulásának elkerülése céljából tartózkodik a korai ítéletalkotástól, illetve a gyermeket sem készíti ítélezésre.

Tisztelet és háláérzet

A morális emberré válás elengedhetetlen feltétele, hogy valaki mélységes hálát érezzen azért, hogy létezik, és azokért a lehetőségekért is, amelyeket az élet kínál számára. Ugyanilyen fontos egy nagyfokú tisztelet kimunkálása a világ minden teremtménye iránt, legyen az ember, állat, növény vagy ásvány.

Nyitottság a világ felé

Pedagógiánk üzenete a gyermekeknek az, hogy a világ alapvetően jó, szép és igaz.

Igyekszik úgy hatni a gyermekre, hogy az megőrizze érdeklődését a világ dolgai iránt, és majd ifjúként is rá tudjon csodálkozni egy érdekes kőre, el tudjon merülni egy növény illatában, vagy gyönyörködni tudjon egy naplementében. Ezen túlmenően viszont egyfajta érzékenységet kíván ébreszteni a gyermekben a világ problémái iránt. Azt kívánja elérni, hogy az ifjú érezze: szerepe van a problémák megoldásában, és ebből kifolyólag saját környezetében, saját képességeinek és lehetőségeinek megfelelően vegye is ki részét a világ alakításában.

Felelősségérzet

Pedagógiánk arra törekszik, hogy életre keltse a gyermekben saját magával, minden embertársával és az egész világgal szembeni felelősségérzetét. Megéreztetni a gyermekkel, hogy minden cselekedetével, érzésével és gondolatával részese a világban végbemenő fejleményeknek, és ez által befolyásolja is egyben a világ folyását. Azt sugallja a gyermeknek, hogy az egész világ egy, és minden ember testvér.

Akarat, érzés és gondolkodás harmóniája

Pedagógiánk a három legalapvetőbb lelki erő: az akarat, az érzés és a gondolkodás harmonizálására törekszik. Alapvető feladatának tekinti - a gyermek testi, lelki, szellemi fejlődésének törvényszerűségeit messzemenően figyelembe véve - ezeknek az erőknek a folyamatos és összehangolt ápolását. Ez alapján azt vallja, hogy a három lelki erő a különböző életkori szakaszokban más-más intenzitással, valamint másféle módszerekkel és eszközökkel fejleszthető. A három erő harmonizációja kb. a 21. életév tájékán teljeshet ki. Ekkor ideális esetben olyan ifjút sikerült nevelnünk, aki két lábbal áll a földön, önállóan, tudatosan és logikusan gondolkodik a világról, gondolataihoz érzéseket képes társítani - mindezek alapján pedig pontosan tudja, hogy mit akar - és elképzeléseit szabad akaratából vezérelten meg is tudja valósítani.

Jó beszéd- és vitakészség

Az emberi kommunikáció legalapvetőbb eszköze az emberi szó, a beszéd. Ezért pedagógiánk fontos nevelési feladatának tartja a beszéd-készség fejlesztését, amely a hangok helyes megformálásától a mondatok helyes megszerkesztésén keresztül a beszéd tartalmi és formai szempontból is helyes összeállításáig ível. A beszéd-készséghez - elsősorban a kamaszkortól kezdve - szorosan kapcsolódik az olyan vitakészség kifejlesztése, amelynek célja nem a vitapartnerek meggyőzése, hanem a tények érdelemmentes, objektív megvilágítása. Mindez egy nagyfokú önuralom mellett olyan készségek előzetes kifejlesztését is igényli, mint pl. a lényeglátás, pontos, tudatos és logikus gondolkodás, valamint egyfajta sűrítőképeség, amely alapjául szolgál annak, hogy valaki a mondanivalóját tömören, de egyúttal lényegre törően tudja megfogalmazni.

Szabadságérzet

Egyik fontos alapelvünk, hogy a gyermek a képességeit szabadon bontakoztathassa ki. Ezért fontos, hogy a gyermekben belső igény alakulhasson ki, amely őt képességeinek fejlesztésére sarkallja. S ha ez megvalósul, akkor a teljes pedagógiai nevelési folyamat a gyermek bensőjén keresztül hat, és ez által egyben egyedivé is válik. A képességek belső indíttatású kibontakoztatása a szabadságérzet mellett azt is eredményezi, hogy az így megszerzett ismereteket, tudást a gyermek magáénak érzi és az szervesen beépül személyiségébe. Ennek a folyamatnak az is eredménye, hogy a felnövekedett gyermek képessé válik az önálló, szabad cselekvésre, méghozzá úgy, hogy mások szabadságát, szuverenitását is messzemenően tiszteletben tartja.

Összefoglalva tehát még egyszer hangsúlyozzuk, hogy pedagógiánk a minél teljesebb értékű ember kinevelésén fáradozik.

Ez egyrészt kézzelfoghatóan érzékelhető abban, hogy a gyermeket minden oldalról egységesen fejleszti. Megmutatja azt, hogy minden ember képes arra, hogy az intellektuális ismeretanyag elsajátításán túl megszólaltasson egy hangszert, verset írjon, megdolgozzon egy darab agyagot, megfáragjon egy darab fát, kertet műveljen stb. Ugyanakkor egy lelkiileg szabad és erős egyéniséget is kíván adni a világnak. Ezen lelki erők megléte természetesen csak jóval áttételesebben érzékelhető a tárgyszerű képességekkel szemben, de ezek a képességek lesznek azok, amelyek megalapozzák a felnőtté vált gyermek viszonyát a világhoz.

Ahhoz próbáljuk hozzásegíteni a gyermeket, hogy felnőttként harmóniában tudjon élni saját magával és a külvilággal. Munkálkodjon benne nagyfokú bizalom az egész világ iránt, amely megalapozza optimista életfelfogását. S akkor az ifjú képessé válhat arra, hogy szeretettel közeledjen a világban minden és mindenki felé.

Fiatalok és felnőttek számára nappalin, estin és levelezőn együttesen kínáljuk az érettségi lehetőségét, mert ha egy családból többen is tanulnak, nagyobb az esély a sikerre. Magas szintű oktatást valósítunk meg, ami a környéken élő nem cigány fiataloknak is vonzó lehet, így külső kapcsolatok épülhetnek a szegregált közösségek körül.

Az egyének szintjén: az intézmény „tevékenységének lényege, hogy az iskolai oktatásból kimaradó, beilleszkedési zavarokkal küszködő fiatalok számára **személyre szóló életesélyeket** fogalmazzon meg velük közösen, s őket olyan pszichés, fizikai és tudással felvértezett állapotba hozza, ... hogy esélyeikkel önállóan is élni tudjanak" /idézet a Belvárosi Tanoda pedagógiai programjából/.

A Belvárosi Tanoda megközelítését magunkra nézve paradigmaticusnak tartjuk. Fenntartó egyházunk az önállóságra nevelést vallási okoknál fogva még fontosabbnak gondolja, mint a módszertani mintánkul szolgáló Belvárosi Tanoda. (Lásd: Dzsaj Bhím Közösség hitvallása: 1. pont.) A személyre szóló életesélyek megfogalmazása viszont vidéken kevésbé individualizált, sokkal inkább közösségi formában történik.

A **gimnáziumban** az általános műveltséget kiterjesztő és elmélyítő, a magasabb műveltség megszerzését megalapozó nevelő-oktató tevékenység folyik. Alapfeladata az érettségi vizsgára és munkába állásra, illetve a felsőfokú tanulmányok megkezdésére való felkészítés.

A gimnáziumban folyó nevelés-oktatás tantárgyi és tantárgyközi tartalmak és tevékenységek révén elsajátítható tudást közvetít, továbbfejleszti a kommunikációs és a tanulási képességeket. Folyamatosan nevel az anyanyelv igényes használatára, a természeti és az épített környezet védelmére, az egészséges életmód értékeinek elfogadására, valamint a fenntartható fejlődés és fogyasztás egyensúlyát célzó szemléletre. Kialakítja tanulóiban az ún. élethosszig tartó tanulás igényét és az erre való készséget, képességet. Fejlesztő célú képzési tartalmakkal és problémakezelési módokkal felkészíti tanulóit arra, hogy a tudás - a stabil értékek mellett - mindig tartalmaz átalakuló, változó, bővülő elemeket is.

Feladata a nemzeti, etnikai, nemzetiségi, európai és világpolgári identitástudat továbbépítése a tanulóknak; intellektuális, érzelmi és testi érésük egyensúlyának biztosítása. Együttműködésre és kooperációra nevel, fejleszti a konfliktusok kezeléséhez szükséges személyiségjegyeket: az

önismeretet, az önbizalmat, az alkalmazkodóképességet, a kudarcátűrést. Mindezzel előmozdítja a tanulóknak a konstruktív attitűd kialakulását.

A gimnázium a tantárgyi képzésben előnyben részesíti a képességfejlesztést, ezért törekszik az elméleti ismeretek és a pragmatikus, alkalmazott tudás meggyőző összekapcsolására. A rendelkezésre álló órakeretben a diszciplináris tudás közvetítése összekapcsolódik az alkalmazás lehetőségeinek megismertetésével. Ugyanilyen fontos az egyes diszciplínák közötti koherencia megteremtése: az, hogy az oktatás mindenkor vegye figyelembe a tantárgyak metszéspontjában elhelyezkedő közös tartalmakat és fejlesztési feladatokat.

A gimnáziumi nevelés és oktatás egyik alapvető célja, hogy a tanulókat összefüggésekben és rendszerben való gondolkodásra nevelje. Tegye képessé őket információk szerzésére, szűrésére és feldolgozására, az információs korban való eligazodásra. Követelményeivel és tevékenységével ösztönözze a tanulókat tudásra épülő, önálló vélemény kialakítására, alternatívák felismerésére és mérlegelésére, majd az ezeken alapuló felelős döntésekre.

A Dr. Ámbédkar Iskola a maga arculatával, egész programjával, helyi sajátosságaival, a tanulás szervezésének változatos módjaival biztosítja, hogy diákjaink érdeklődésüknek, képességeiknek, eredményeiknek, pályaválasztási szándékuknak megfelelően tanulhassanak.

A képzési folyamatban figyelembe veszi a tanulók szociális és életkori sajátosságait, körülményeikhez, életkorukhoz és az egyéni érettséghez igazodva optimalizálja terhelésüket. Törekszik a személyre szóló fejlesztésre, támaszkodik a tanulók érzelmi intelligenciájára, képzeletére, számít kreativitásukra, illetve tudatosan is előmozdítja mindezek fejlesztését.

A magatartás, az életvitel, a szociális képességek területén lényeges az önmagukért, társas környezetükért és a tágabb természeti-társadalmi környezetért érzett erkölcsi felelősség fejlesztése. Az iskola által szervezett tevékenységekben, tanulási és más élethelyzetekben tapasztalja meg a tanuló az olyan normák fontosságát és érvényesíthetőségét, mint a másik ember megbecsülése, a cselekvő hazaszeretet, a nyitottság más népek kultúrája, hagyományai iránt. Ennek érdekében a gimnázium előnyben részesíti azokat a tanulási formákat, amelyekben meghatározó a kezdeményezőkézség, a másokkal történő hatékony együttműködés, valamint a saját munkáért, cselekedetért érzett felelősség.

A gimnázium, mint általánosan művelő iskolatípus felkészíti tanulóit arra, hogy az iskolából egy folyamatosan változó világba lépnek. Tudatosuljon bennük a magyar társadalom demokratikus létmódja, az európai integrációs folyamat és hazánk kapcsolódása ehhez a folyamathoz, szembesüljenek a kultúraváltás és a globalizáció jelenségeivel, kihívásaival.

A gimnáziumi képzés **esti és levelező** munkarendben is rendelkezésre áll. Itt a kontaktórák óraszámja alacsonyabb, de a vizsgakövetelmények azonosak. Ügyelünk arra, hogy a nem nappali munkarend szerint haladó tanulók oktatási és értékelési ütemezése nagyjából együtt haladjon a nappali rendszerű oktatással, hogy az áthallgatás lehetőségét biztosítsuk. A nemzeti és etnikai oktatás finanszírozása az esti tagozaton nem megoldott az elmúlt évek költségvetési törvényeiben, ennek ellenére biztosítjuk a nemzetiségi tárgyak hallgatását az esti tagozaton, mert sokan akarnak ebből érettségit tenni.

A **szakiskola** célja iskolánkon belül, hogy a kevésbé ambiciózus tanulók sem a társadalom leszakadó, gondoskodásra szoruló rétegéhez tartozzanak, hanem további tanulmányokra is képes fiatalokká, a társadalom elfogadott tagjaivá váljanak.

Lehetővé kell tenni a szakiskolai tanulók számára a korábban kialakult tudásbeli és szociális hátrányok felszámolását, a munkaerőpiacon piacképes szakképesítés megszerzését.

A szakiskolai oktatás alapvető célja tehát, hogy tanulói képesek legyenek sikeres szakmai vizsgát tenni, majd szakmájukban elhelyezkedni, tudásuk, képességeik és készségeik megfeleljenek a munkába állásuk idején támasztott elvárásoknak, követelményeknek. A hatékony és motiváló tanulási módszerek elsajátítása révén növekszik képességük szakmai és más munkatevékenységek értő és alkotó megtanulására, a folyamatos fejlődésre, a szakmán belül további tanulásra, továbbképzésre és szükség esetén szakmaváltásra. Lehetőséget kell kapniuk a magasabb szintű szakképzettség megszerzésére a szakmai előmenetel, az egész életen át tartó tanulás folyamán.

A szakiskolai tanítási-tanulási folyamat során nő a tanulóknak a szakmához kötődő ismeretek önálló megszerzésének igénye, valamint alkalmasságuk egyéb ismeretek befogadására, értelmezésére, hasznosítására, az összefüggések felismerésére.

Elsősorban konkrét feladatok segítik a problémamegoldó gondolkodás fejlődését, de megerősítik és fejlesztik az elvont fogalmi gondolkodást is. A tanulók alapokat kapnak a munkahelyi-szakmai követelményeknek való megfeleléshez, valamint kommunikációs, idegen nyelvi és informatikai képességeik folyamatos fejlődéséhez.

A **szakiskola** kilencedik évfolyamán általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás, pályaorientáció, gyakorlati oktatás, tizedik évfolyamán a kötelező tanórai foglalkozások legfeljebb negyven százalékában szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás folyik.

A szakiskola első, differenciált pedagógiai eljárásokat igénylő szakaszában az új ismeretek átadása mellett vállalja az általános iskolai ismeretek rendszerezését, a hiányok pótlását, a gyengébb képességű tanulók fejlesztését a továbbhaladáshoz szükséges szintre, valamint tudatos motiválásukat. A szakmai képzéshez szükséges a tanulók többsége számára fejlődésre ösztönző, de differenciált, egyénhez igazodó módszerek alkalmazása és a megfelelő tanulói aktivitás mellett teljesíthető tevékenységek tervezése, hogy elkerülhetővé váljanak az iskolai tanulási kudarcok.

A mi diákjaink esetében nem a klasszikus értelemben vett **pályaorientáció**, hanem az olvasás, írás és számolás készségeinek fejlesztése a kulcs a pályaválasztáshoz. A szakmai alapozás óraszámának jelentős része nálunk a 28/2000. (IX.21.) OM rendelet 3.§-nak megfelelően a szabadon tervezhető tanulói foglalkozásokat erősíti. Így tudjuk összhangba hozni a 9. és 10. évfolyamon tanulók mindegyikének időbeosztását tekintet nélkül arra, hogy érettségi, vagy szakma a tanulmányok várható eredménye. A pályaorientáció és a **szakmai alapozás** tehát - tekintettel az általunk oktatott szakmák jellegére és a diákjaink szociokulturális hátterére - a Dr. Ámbédkar Iskola diákjainak nagy része esetében az írás-olvasás-számolás készségeknél a szakmai képzés kontextusába illeszkedő fejlesztését és az általános műveltség középiskolai szintre hozását jelenti. Így keltjük föl az érdeklődést a konkrét szakmák magas szintű képzése iránt.

A **szakiskola** kilencedik-tizedik évfolyama ezért nem válik el a gimnáziumi oktatástól: az általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás folyik a gimnáziumi program szerint tanulókkal azonos szervezeti keretben, tematikával és követelményekkel. A tanterv a tanulók többsége számára tartalmilag az érettségi követelményekre épül. Ez lehetővé teszi azt is, hogy a Köznevelési Törvény 27.§ (15) bekezdése szerint a szakiskolai tanuló a szakmai vizsga

letétele után a kilencedik-tizedik évfolyam beszámításával zökkenőmentesen folytathassa tanulmányait az érettségi vizsgára történő felkészülés céljából. Amely tanuló a szakiskola kilencedik vagy tizedik évfolyama után gimnáziumban szeretné folytatni tanulmányait, különbözeti vizsgával kap módot erre. Az érettségiig szükséges évfolyamok száma ezekben az esetekben (a többi gimnazistához hasonlóan) öt év, mert a nyelvi előkészítő évfolyam anyagának pótlólagos elvégzése az ilyen esetek többségében nem mellőzhető.

A szakképzési évfolyamokon a szakiskola a tanulók számára szakmai elméleti oktatás mellett továbbra is biztosít 222 órás időkeretet a készségfejlesztő, általánosan művelő, illetve a szakmai elméleti képzést kiegészítő közismereti képzésre. Ez magában foglalhatja a kerettantervi rendeletben meghatározottakon kívül a testnevelést, az anyanyelvi képzést, a szakmai számításokat, az informatikát, a tanult szakmához illeszkedő természettudományokat, az idegen nyelveket is. A „Dr. Ámbédkar” Iskolában ez azt jelenti, hogy a szakiskolai évfolyamok diákjai szabadon választhatnak a gimnáziumi 12. és 13. évfolyamok számára nyújtott kurzuskínálatból. Felkészülhetnek pl. nyelvvizsgára, ECDL vizsgára. A szakképzési évfolyamokon folytatott közismereti oktatáshoz nem készült állami kerettanterv. Az egyes tantárgyak oktatására fordított időkeretet, a tantárgyak tartalmát és követelményeit más iskolákban is a tanulók aktuális igényeinek és az adott szakképesítések sajátosságainak megfelelően az iskola pedagógiai programjában kell szabályozni. Nálunk ez azt jelenti, hogy a szakképzős diákok a gimnáziumi kínálatból választanak.

A szakképzési évfolyamokon - az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott - szakképzési követelmények alapján szakmai vizsgára való felkészítés folyik. A szakképző évfolyamokon folyó nevelés, a képességek fejlesztése, a közismereti oktatás és a szakmai képzés szerves egységet alkot. A szakiskola a képességek fejlesztését akkor végezheti eredményesen, ha követelményeiben a tanulók adottságaihoz igazodik.

A szakképző évfolyamokon tanulók a szakmai vizsga letételével vagy befejezik iskolai rendszerű tanulmányaikat, vagy további két év alatt leérettségiznek. Az iskolának különösen nagy figyelmet kell fordítania a személyiségfejlesztésre, az anyanyelv igényes használatára, a tanulók érzelmi kultúrájának gazdagítására, erkölcsi tudatosságuk erősítésére.

A szakiskolai nevelés-oktatás folyamatában a tanulók felkészülnek a munkába állásra is. Tanulmányaik során fejlődik saját egészségük, az emberi környezet és a természet megóvására irányuló felelősségérzetük, az igényük a munkatársakkal való együttműködő, egyenrangú, szolidáris viszony kialakítására, a közösségi és az egyéni érdekek, értékek egyensúlyának megteremtése.

A szakképző évfolyamokon a kerettantervek alapján meghatározott tananyagok tartalma elsősorban a szakképzésre és a munkatevékenységekre, az ezekhez szükséges tudás megszerzésére, képességek és készségek fejlesztésére irányul, és a tanulók minél cselekvőbb részvételét feltételezi.

A tanulók munkatapasztalataik és munkakultúrájuk révén képesek lesznek beilleszkedni a termelési, illetve munkakörnyezetbe, fejlődik bennük az igényesség munkájuk eredményessége, minősége iránt, és kialakul a munkájukkal kapcsolatos felelősségérzet.

A felzárkóztató oktatásban a tanulók a szakképzés megkezdéséhez, valamint szocializációjukhoz szükséges általános műveltségi ismeretekre, készségekre, képességekre tehetnek szert.

Az előírt számú felzárkóztató évfolyam sikeres elvégzése után a tanuló bekapcsolódhat a szakképzésbe (első szakképzési évfolyamba léphet), általános iskolai záróvizsgára jelentkezhetsz, illetve folytathatja felkészülését az általános iskolai záróvizsgára vagy az átvételre vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően másik szakiskola, középiskola megfelelő évfolyamán folytathatják tanulmányaikat..

Kiemelkedő teljesítmény esetén pótlólagos évfolyam beiktatásával illetve különbözeti vizsgák segítségével a gimnáziumi képzésbe is bekapcsolódhatnak.

A nyolcadik osztályt be nem fejezett fiatalok számára hirdetett **egy illetve két éves felzárkóztatás** szorosan kötődik a szakképzéshez. Felépítésében a kerettantervi rendelkezéseket követjük, de a felzárkóztató oktatásban résztvevőknek lehetőségük van részt venni minden olyan tanórán és programon, amelyek a szakiskolások és gimnazisták rendelkezésére állnak. Tapasztalataink szerint ezek a diákok, ha megízlelik a többiekkel való együtt tanulás örömeit, és lehetőségük van a hiányosságaik pótlására, akkor legszívesebben gimnazistának tekintik magukat, és a lehető leghamarabb kérik átvételüket a gimnáziumi évfolyamokra. Erre különbözeti vizsgák letételével lehetőséget biztosítunk.

A felnőttoktatási általános iskola 1.4. évfolyam, ún. alapismereti fokozat tananyaga az alpműveltséget közvetíti.

A felkészítésnek az a célja: hogy lehetővé tegye a felnőtt tanuló számára a hiányos, vagy elfelejtett (nem működtetett) tevékenység-elemeinek, (a tanuláshoz eszközként használható képesség és készségrendszerének), tudáskészletének pótlását, felújítását, fejlesztését annak érdekében, hogy eligazodjon a kultúra legfontosabb összetevőiben, képes legyen további tanulásra, művelődésre: az általános műveltség további tartományainak megszerzésére és a szakképzettség elsajátítására. Ebben az értelemben olyan ismeretek és műveletek komplex rendszeréről van szó, amelyre alapszinten mindenkinek szüksége van a társadalmi magatartások eredményessége érdekében, s amelyhez értékrendszer kapcsolódik. Feladata: a felkészítés során az első négy évfolyam műveltséganyagát egyfajta alfabetizációs program keretében célszerű elhelyezni és megvalósítani, amelyben a fő hangsúly elsősorban a gondolkodás és a kifejezés képességére, az olvasási, írási, fogalmazási és számolási készségekre, valamint a problémakezelés, -elemzés és -megoldás képességekre összpontosít. Nem feledkezik meg a felnőtt tanuló cselekvési (viselkedési), érzelmi rehabilitációjáról, fejlesztéséről sem. Kiemelt feladat a kulcskvalifikációk (változó társadalmi, gazdasági, technológiai környezetben nélkülözhetetlen eszköztudás, nem szakmaspecifikus tevékenység-elemek) folyamatos fejlesztése: önállóság (tanulás, ismeretszerzés, feldolgozás, munkavégzés stb.); rugalmasság; kreativitás; team munka; terhelhetőség; információs, kommunikációs technikák, technológiák ismerete és kezelése; az idegen nyelvű kommunikáció (előkészítése); a mobilitást támogató eszközök és tudás birtoklása. A tanulási, a tanulásirányítási folyamat eredményes megvalósítása a felnőttek gyakorlat- és munkatapasztalatainak bázisán, a szaktudományok elméleti és módszertani hátterét, eszközeit hasznosítva lehet csak hatékony.

Tantárgyi rendszere: az előírt tantervi anyagot egy anyanyelvi (magyar nyelv és irodalom) és egy matematikai egységben (modulban) dolgozza fel párhuzamosan. A program-megvalósításában jelen van a kommunikációs felkészítés, illetve az alapvető társadalmi, gazdasági, továbbá biológiai, életviteli ismeretek kifejtése is. A tantervi anyag elsajátítása keretjelleggel történik, amelyet a tanulók felkészültsége, előzetes ismerete, tanulási képessége, illetve egyéb képességbeli és készségbeli alapok eltérő volta, aránybeli eltérések tesznek indokoltá. Az ajánlásban szereplő időkeret a tanulók haladási üteme szerint

rugalmasan kezelendő a rendelkezésre álló és fejleszthető, önálló tanulást támogató eszközök, anyagok, közvetítési technológia hasznosításával, beleértve a hagyományos és a technológiai alapú tanulásirányítási eljárásokat is.

A felnőttek **általános iskolája 1. 4. évfolyamának** feladata az analfabetizmus és a félalnfabetizmus hátrányaival küzdő felnőttek számára az alapműveltség közvetítése.

Az alapműveltség az általános műveltségnek az a része, amely nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az egyén eligazodjon a kultúra legfontosabb összetevőiben, képes legyen további tanulásra, művelődésre: az általános műveltség további tartományainak megszerzésére és a szakképzettség elsajátítására. Korszerű értelmezése szerint az alapműveltség már nem csupán az elemi, minimális, gyakorlatias tudás zárt köre, hanem olyan ismeretek és műveletek komplex rendszere, amelyre a társadalomban való eligazodás, a társadalmi magatartások eredményessége érdekében alapszinten mindenkinek szüksége van, s amelyhez értékrendszer kapcsolódik.

Ennek megfelelően az 1.4. évfolyamának művelődési anyaga ugyan alfabetizációs program keretében helyezkedik el, amelyben a fő hangsúlyt az írási-olvasni-számolni tudás jelenti, de erre építve a kommunikációs képességek, illetve az alapvető társadalmi-gazdasági, továbbá biológiai, életviteli ismeretek is kifejtésre kerülnek olyan művelődési összefüggések között, amelyek képesek az egyének gondolkodási, cselekvési (viselkedési), érzelmi rehabilitációjára, fejlesztésére.

Az alapismereti szakasznak tehát ki kell fejlesztenie az írási-olvasni tudás képességeit olyan szinten, hogy azok az írásbeli és olvasási feladatok ellátására alapszinten alkalmasak és tovább fejleszthetők legyenek, illetve meg kell tanítani a számolás alapképességeire. Ezzel együtt a kommunikáció alapvető készségeit is ki kell fejlesztenie, és ismereteket kell adnia a tanulók életvitelének fejlesztéséhez.

A felnőttek **általános iskolája 5. 8. osztályának** feladata az alapműveltségre épülő általános alapműveltség közvetítése.

Olyan ismereteket és képességeket nyújt, amelyek átfogják az általános alapműveltség általános iskolai körét, tekintetbe véve a tanulók élettapasztalatait és korábbi (megszakított) iskolai tanulmányait, eredményeit, rendezve és kiegészítve ezeket. Ebből kiindulva megteremti a munkaerő-piaci szakképzés, a 9.10. osztály szakiskolai és a középiskolai továbbtanulás lehetőségét. A tananyag tantárgyi és tantárgyközi tartalmait, tevékenységformáit közvetítik és továbbfejlesztik a kommunikációs és a tanulási képességeket, az élethosszig tartó tanulás igényeinek és az erre való képességek kifejlődésének érdekében.

Alkalmat adnak életvitelük, társadalmi létformáik, a világban való tájékozottságuk továbbfejlesztésére. Rehabilitációs lehetőséget biztosítanak korábbi iskolai kudarcaik kompenzálására. Módot nyújtanak a tanulók személyiségének minél átfogóbb fejlesztésére, szocializálására. Kiemelkedő teljesítmény esetén pótlólagos évfolyam beiktatásával illetve külömbözetit vizsgák segítségével a gimnáziumi képzésbe is bekapcsolódhatnak.

A helyi tantervek hangsúlyt helyeznek arra, hogy a tananyag nemcsak ismeretek rendszere, hanem ezzel együtt bevált megismerési-tanulási és cselekvési módszerek elsajátítási eszköze is, az ismeretsajátítástól elválaszthatatlan gondolkodási és cselekvési műveletek kifejllesztője. Ily módon törekszenek a műveltség elvontabb elméleti és konkrétabb gyakorlati

szintjeinek egyensúlyára, az elméleti és a gyakorlati gondolkodás közti átmenetek létrehozására. Hangsúly került a reprodukatív gondolkodás továbbfejlesztési lehetőségeinek biztosítására, a problémamegoldó és a kreatív működés irányába. Mindezek a felnőttek általános iskolája 5.8. osztályának kiemelt feladataihoz kapcsolódnak.

A **tanulásban akadályozott** és más **fogyatékos** tanulók fejlesztésének célja, hogy a tanulókat olyan szintre juttassa, amely az adottságaikhoz és korlátaikhoz mért legteljesebb rehabilitációt vagy rehabilitációt lehetővé teszi, növelje önbizalmukat és kudarcűrő képességüket, a tanulók sérülésétől függően felkészítse őket az önállóság általuk elérhető legmagasabb szintjére, az önálló életvitelre:

1. Az iskolai élet, a társas kapcsolatok szokásrendjének pontos elsajátítása.
2. Önkiszolgálás, önállóság kialakított szabályrendszerének megerősítése, az önképviselés, a megnyilatkozás, a véleménynyilvánítás elsajátítása.
3. A feladat- és szabálytudat erősítése.
4. Az érdeklődés, az aktivitás, a tevékenység iránt felkeltett igény ébrentartása.
5. A saját fejlődési ütem és fejlesztési korlát elfogadása, önismeret erősítése, reális kép kialakítása önmagáról, lehetőségeiről, korlátairól.
6. A közösségi tudat erősítése, az érzelmi élet gazdagítása.
7. A személyiség érzelmi, akarat oldalának stabilizálása.
8. A kommunikáció fejlesztése.
9. Egészségmegőrzés, környezetóvó attitűd kialakítása.
10. A jól működő képességek fokozott fejlesztése, a sérült képességek korrigálása, kompenzálása.
11. A cselekvőképesség, a tartós munkavégzés, az erőfeszítés és kitartás kedvező feltételeinek megteremtése.
12. A kulturális, szociális hátrányok folyamatos leküzdése, visszavezetés a nem fogyatékos fiatalok korcsoportjaiba, a befogadás, az elfogadás erősítése a szülőkkel, a családdal közösen. Társas kapcsolatok erősítése az iskolán kívül is.
13. Kreativitás a szakmatanulásban
14. Nyitottság és segítőkészség az alacsonyabb évfolyamon tanuló társak iránt.
15. Az iskolai környezet alakítása, esztétikai igényesség kialakítása környezetével és önmagával szemben.
16. Folyamatos önképzés és önművelés igényének kialakulása.
17. Az elfogadott együttélési szabályok és társadalmi normák betartásának igénye.
18. A nagykorúságból adódó jogok és kötelességek megismerése és vállalása.
19. A célok teljesülésének konkrét formái a helyi tantervben, a tantárgyak tanterveiben és értékelési egységeiben jelennek meg, évfolyamokra lebontott formában.

3. Munkánk specifikus feladatai:

A fentiekben megjelölt feladatok többsége természetesen egybeesik azzal, amit bármely iskola feladataként felsorolhat. Itt pedig azokra a feladatokra vagyunk figyelemmel, amelyek az iskola sajátos helyzetével összefüggésben válnak különösen fontossá.

1. A fentebb bemutatott közösségek társadalmi helyzete miatt **diákjaink jó része** olvasási, írási és számolási készségfejlesztést igényel. Csak akkor tudnak reális célkitűzéseket (sikeres általános iskolai pályafutás, szakképesítés, szakma, érettségi, diploma) megfogalmazni, ha kellően kibővítették tanulási kompetenciáikat. Erről a problémáról ma már egzakt számadatokkal rendelkezünk. Alsószentmártonban például 2006-ban a legjobban olvasó tizedikes diák is több mint 100 ponttal maradt el a gimnazisták országos átlagos teljesítményétől a kompetenciamérés eredményei szerint. Ezért az első években bármely korosztályban a készségek felmérésén és fejlesztésén van a hangsúly. A tárgyi tudást csak akkor kezdjük nagyobb mértékben bővíteni, ha a diák korosztályának megfelelő szinten már biztosan használ **térképet, szótárt, albumot, ábrát, diagramot, szöveges feladatot**.

2. Az ilyen jellegű információ-források felhasználása egy integrációs feladat teljesüléséhez is közelebb visz bennünket. Feladatunk ugyanis a zárt **szegregált létből kivezető utakra rámutatni**, és a **külvilág felől érkező ingereket „élvezhetővé” tenni**. A gyenge előképzettséggel rendelkező diákoknak csak így nyílik esélyük öt év alatt érettségit tenni: tehát, ha nemcsak az iskolában tanulnak, hanem képesek alternatív információ-forrásokat is hasznosítani. A középosztályi fiataloknak éppen ez a legnagyobb előnyük, s a gimnáziumi években még nem vagyunk elkésve azzal, hogy ezt valamennyire pótoljuk.

3. Ez az integrációs feladat nemcsak írott források használatával valósul meg, hanem már az iskola megalapítása előtt éveken keresztül tudatosan **személyes kapcsolatokat** építettünk a mi diákjaink és más iskolák diákjai között. Ebben számíthatunk mindenekelőtt a budapesti Káldor Kollégium, a Közgazdasági Politechnikum, a pesthidegkúti Waldorf Iskola és a gronigeni Alfa College segítségére. Feladatunk az iskola kapcsolati tőkéjének felhasználása a diákok társadalmi tapasztalatainak bővítésére, hiszen ez százszorososan megtérül a tananyag elsajátításában, és a diákjaink későbbi érvényesülésében.

4. Integrációs jellegű feladatunk a diákok és családjaik részére az érettségizett társadalmi rétegek **életmód-mintáinak** közvetítése is. Különösen égető ennek szüksége az egészségmagatartás területén, hiszen nem azért tanulunk évekig, hogy utána korán meghaljunk, mint a falusi szegény emberek. Az egészségmagatartás kérdése átvezet a sport, a szabadidő-eltöltés, a táplálkozás életmód-mintáig, s ez mind az iskola feladatai közé tartozik.

5. A cigánysághoz köthető életmódmintákat a kedvezőbb helyzetű rétegekben értékesként kell tudnunk felmutatni. Többféle síkon jelentkezik ez. Ilyen például a családi életmódminták kérdése. A tömegesen érettségihez jutó alsóvadászaiak, sajókazaiak, lakiak, szikszóiak, ózdiak, mágocsiak, nagyhajmásiak, alsószentmártoniak még legalább egy-két emberöltőn keresztül sok unokatestvérrel, hatalmas rokonsággal fognak rendelkezni. Ez természetesen érték, ennek megítélése azonban korántsem egyértelmű a megye átlagos társadalmi helyzetű rétegeinek közvéleményében. Az iskola **nemzetiségi pedagógiai** feladatai közé tartozik, hogy a diákjainknak legyenek megalapozott érveik saját életmódjuk értékes voltának felmutatásához. A nemzetiségi feladatokkal azonban nem lehetünk tolakodóak: mágocsi és alsószentmártoni

diákjaink körében csak akkor teljesítjük majd a nemzetiségi oktatás irányelveit, ha a vonatkozásban megfogalmazódnak a szülők és diákok elvárásai.

6. Az évfolyamok előrehaladtával az erőfeszítések zöme egyre inkább a középiskolai, szakmai és nyelvi **vizsgák** letételére irányul. A felsőbb évfolyamos diákok életrendje tehát egyre jobban hasonlít bármely más iskola diákjainak életrendjéhez. A vizsgák rendszere itt már a felsőoktatás világát is behozza a mindennapjainkba.

7. **Diákjaink kisebb részétől** az érettségi már csak karnyújtásnyira van, mivel éveket jártak középiskolába. Élethelyzetük miatt azonban a környezetükben levő iskolákban mégsem sikerül megszerezni a végzettséget. Az ő esetükben készségfejlesztésre már nincs igény: ők céltudatosan az érettségire kapnak felkészítést.

8. A helyben élő fiatalok egy másik kisebbsége nem rendelkezik nyolc általános iskolai végzettséggel, és 16 éves elmúlt. Feladatunk, hogy ezt a réteget használható képzettséghez juttassuk. Sokuk pusztán társadalmi helyzete miatt sodródott a közoktatás margójára. A **felzárkóztató** oktatás és a **felnőttoktatási általános iskola** az egyik legfelelőbb feladatunk.

9. A különböző társadalmi helyzetű és eltérő tudásszinttel rendelkező diákok együttnevelésében különösen fontosak azok a témaegységek, amelyeknek középpontjában a mindennapi élet valamely, a tanulók által megtervezhető és kivitelezhető feladata áll. A témaegységek feldolgozása, a feladat megoldása a tanulók érdeklődésére, a tanulók és a pedagógusok közös tevékenységére, együttműködésére épül, a probléma megoldása és az összefüggések feltárása útján (a továbbiakban: projektoktatás). A projektoktatás megszervezésekor a tanulói foglalkozások megszervezésére vonatkozó rendelkezésektől - az iskolai időkeretek meghatározására vonatkozó előírások megtartásával - el lehet térni.

4. Munkánk eszközei:

A feladataink ellátásához szükséges gazdag pedagógiai eszköztár az elmúlt évek során alakult ki a Belvárosi Tanodában Budapesten, az Amrita tanodában és a Gandhi Gimnáziumban Pécsen, a Collegium Martineumban Mánfán, a „Kis Tigris” Gimnázium és Szakiskolában Alsószentmártonban. Sokat tett ehhez hozzá az, amit kollégáink a Waldorf képzéseken és az integrációs pedagógiai rendszerről szóló képzéseken tanultak. Ezek az eszközök a fentebb sorolt feladatokhoz kapcsolódnak:

1. A munkánkra specifikusan jellemző feladatoknál elsőnek említett **olvasási, írási és számolási készségfejlesztés** főként az első évben kíván tölünk sokféle pedagógiai eszközt. Ezt a fejlesztést a tantárgyak oktatásába ágyazottan végezzük. Sokféle szöveget olvasnak velünk elsősorban a **napisajtóból** és az ismeretterjesztő szövegek világából, főként az **internet**ről. Olyan szövegeket dolgoznak föl együtt, amit más magától is olvas, ők viszont aligha. A sajtóból különösen érdeklik őket azok a cikkek, amelyeknek helyi vonatkozása van, cigány témákról tudósítanak, vagy az általuk ismert sztárokkal kapcsolatosak. Ezekről szívesen nyilatkoznak szóban is, ami nagyon hasznos, mert az általános iskola általában nem szoktatta hozzá őket az **önálló szóbeli kommunikációhoz**, ahhoz, hogy mondják el a saját véleményüket.
2. Az iskolán kívüli információ-források felhasználása jó alkalom arra, hogy más Waldorf iskolákhoz hasonlóan a diák maga készítse el tananyagai egy részét, s ne mindet kapja készen a tankönyvekben. Az így készülő egyéni **kapcsoskönyvek** a külvilágból (pl. sajtó, egészségügyi felvilágosító anyagok, könnyűzene stb.) vett szövegeket dolgozzák föl. Az egyéni anyaggyűjtés lehetőséget ad arra, hogy a diákok kiselőadással, akár power pointtal szerepeljenek egymás előtt elvégzett munkájukkal. Ezzel lassan föl tudjuk számolni azt a beidegződést, hogy a többiek előtt való megnyilvánulás a „gyere ki fiam a táblához az egyesédért” típusú megszégyenítő helyzeteket jelentse a diák számára.
3. **Vendégek** fogadása és **kirándulásokra** menés a legnagyobb motiváló erő lehet ilyen zárt közösségekben élő fiatalok számára - és milyen hasznos eszköz! Az egyházi fenntartó egyik nagy előnye, hogy Budapesten, Pécsen és külföldön a hívek szívesen ingyen vendégül látják a diákjainkat, majd meg is látogatják őket Borsodban, Baranyában. Ez a lehetőség az eddigi tapasztalatok szerint eldöntheti egy-egy fiatal egész további életét.
4. A falusi fiatalok gyakran ki vannak zárva az olyan időtöltésekből, mint **úszás, korcsolyázás, túrázás, harcművészetek, klasszikus zene, művészfilmek, dokumentumfilmek, fotózás, amatőr színház**. . . Iskolánk révén olyan különleges élményekben lehet részük a helyieknek, mint a Krétakör Színház Hamlet produkciója, a Szociális Minisztérium Önarckép Projektje, a Káldor Kollégium és a hollandiai groningeni Alfa College építőipari, informatikai, illetve mozgókép és média projektjei.
5. A saját életmód vállalásában nagy szerepe van a cigányságról szóló tudományos (**antropológiai, szociológiai**) kutatási eredmények ismeretének. Erre nemcsak a nemzetiségi oktatás keretében nyílik mód: a tanárok a legkülönbözőbb témakörökbe becsempészhetik egy-egy dokumentum feldolgozását. A személyes kapcsolatok persze itt is a legnagyobb lendítőerőt jelentik. Itt azonban nem középosztálybeli kapcsolatokra van szükség, hanem kifejezetten cigány közösségek közötti kapcsolatépítésre. A **baranyai és borsodi cigány fiatalok kölcsönös látogatásai** évek óta érezhetően felszabadítják a közösségükből kilépni nem tudó, felszeg, feszengő falusi fiatalokat. Szembesülnek azzal, hogy az ő eleddig titkolt személyes problémáik másokéihoz nagyon hasonlóak. **Indiai dalit kasztbéli buddhista önkénteseink**

jelenléte pedig transzcendens magasságokba emeli a faluszéli közösségeinknek a külvilággal való kapcsolatfelvételét.

6. A legfontosabb eszközeink közé tartozik a **tanulmányi vállalás**. Az általános iskolai felső tagozattól kezdve minden diák a számára belátható időre tanulmányi vállalásokat tesz. A kijelölt olvasmányok, egyéni kutatást igénylő témakörök, tájékozási helyszínek, módszerek, akár bizonyos elmaradt vizsgák letétele e vállalásokban kerül rögzítésre. Az **előrehozott érettségi vizsga** elérhető közelségbe hozza az érettségit azoknak, akik élethelyzetük miatt nem tudnának egyetlen ünnepélyes pillanatban felkészülni minden tantárgyból. A diák az egyes tantárgyakból eltérő időpontokban teheti le a vizsgát. Az előrehozott érettségik várhatóan nagy számából és a tanulmányi vállalások egyéni különbségeiből következik, hogy iskolánkban az osztályok határai a megszokott iskolai rendhez képest kevésbé kötöttek. Úgy kell ezt elképzelni, ahogyan, más iskolákban is beosztható egy haladó nyelvi csoportba kellő nyelvtudás esetén akár egyetlen kilencedikes diák. A diákok tehát egyes tantárgyakból felkészültségük szerint különböző szintű **csoportokban is tanulhatnak**. Ezzel a rendszerrel a felsőoktatásban való esetleges helytállást igyekszünk megkönnyíteni részükre.
7. A néhány évvel, akár néhány évtizeddel idősebb korosztályhoz tartozó estis diákok jelenléte a fiatalabbak között igazi húzóerő. A tradicionális közösségekben élő serdülők a középosztályi társaikhoz képest sokkal inkább tisztelik a helyi és a családi korosztályi hierarchiát: kevésbé lázadók. Kitartásuk legfőbb titka az idősebb **rokonok jelenléte** a tanulási folyamatban.
8. A Dr. Ámbédkar Iskola **egységes iskolaként** alkalmas arra, hogy felmutassa a helyben élő különböző társadalmi helyzetű diákoknak az oktatásban rejlő lehetőségeket.
9. Az iskola egyes **tanulócsoporthai és telephelyei** folyamatos személyes kapcsolatban állnak egymással. A különböző helyekre beosztott diákok rendszeresen **közös programokon, közös tanítási órákon, közös kirándulásokon, közös projektekben** vesznek részt, hogy ezzel is bővüljön látókörük, kapcsolatrendszerük, fejlődjön toleranciájuk.
10. Az iskola által kínált egyéni utakat segíti a **patrónus** rendszer. A felzárkóztató csoport még kap osztályfőnököt, de a többi diák az első perctől keres magának patrónust a tantestületből, aki lépéseiben támogatja őt.
11. Az adottságokhoz és korlátokhoz rugalmasan alkalmazkodó mennyiségi és minőségi tanulmányi, szakmai tartalmak elsajátíttatása.
12. **SNI** diákjaink esetében minden sérült funkció korrekciós jellegű fejlesztése. Értelmi képességek, egyéb kognitív funkciók, beszéd, hallás, mozgás.
13. A tanulási zavarok: olvasás, írás, számolási gyengeség esetén speciális módszerek alkalmazása.
14. Felkészítés a munkavégzésre, képességektől függően az önálló életvitelre, illetve a keresőképes foglalkozásokra.
15. Személyiség fejlesztése a kiegyensúlyozottság, harmonikusság, szocializációra való alkalmasság irányába.
16. A tanítványaink iskolánkba kerülésekkor **heterogén** előképzettséggel, illetve a szakértői bizottságok által diagnosztizált sajátos nevelési igényekkel rendelkeznek. Feladatunk a tanulmányok kezdetén az ismeretek, képességek, készségek illetve a sajátos nevelési igény pontos felmérése, és a felmérés alapján az egyének, a csoportok hiányosságainak pótlása annak érdekében, hogy a megfelelő kompetenciákat eredményesen elsajátítsák. Ha bármelyik sérülés olyan fokú, hogy a csoportos foglalkozás nem kellően eredményes, egyéni fejlesztési tervek kidolgozása.
17. A tanulókkal való eredményes foglalkozás érdekében megfelelő végzettségű szakembereket (gyógypedagógust, fejlesztő pedagógust, pszichológust stb.)

alkalmazunk az egyéni fejlesztési programok elkészítéséhez és végrehajtásához. A szakmai képzésben alkalmazott pedagógusok kiválasztásánál fontos szempont a **sajátos nevelési igényhez** való alkalmazkodó készség.

18. A tanulás iránti érdeklődés, a jobb motiváció érdekében változatos, a tanulók igényeihez alkalmazkodó **módszertani kultúrával** dolgozunk. Kiemelt szerepet kap a tanulóknál a manuális készségek alapján elkészített tárgyak szerepe a sikerélmények elérésében.
19. A sikeres pedagógiai munka egyik feltétele az, hogy az egy-egy osztályban tanító tanárok olyan **nevelési közösséget** alkotnak, amelyben közösen határozzák meg az alapvető feladatokat, normákat, együttműködési területeket.
20. Minden tudományterületen a **legkorszerűbb** ismereteket adjuk át. Ennek eszközei a színvonalas szaktanári munka mellett, a tankönyvválasztás, segédanyagok beemelése, (filmek, tanulmányok, cikkek, szakirodalom folyamatos követése, rendszeres internet használat).

5. Munkánk módszertani sajátosságai:

Feladataink elvégzésének kulcsa a **munkatársak és a diákok** állandóan karbantartott partneri együttműködése. A dolgozóknak együtt kell lélegezniük a diákokkal és a mögöttük álló közösségekkel. A tantestület nem válik el élesen a más munkakörben foglalkoztatott dolgozóktól: ők is a stáb részei. A stáb a diákokkal is érzékelhető módon egy közösséget alkot. Kedvező tanári magatartás például, ha a tanár **maga is tanul**, vizsgákra készül, így a diákokkal közösséget vállal.

A diák számára a stábhoz való kapcsolatot a **patrónus** tanár biztosítja. A patrónus munkája az esetek többségében azzal indul, hogy feltérképezi: milyen alapvető személyes dokumentumok hiányoznak a tanulónál pl. tájszám, adókártya, személyi, lakcímkártya stb. A rég félbehagyott iskolákról rendszerint a bizonyítvány sincs meg. Milyen kezeletlen betegségek nehezítik a diák életét? Milyen családi helyzet rajzolódik ki ezen ügyek feltérképezéséből? Milyen jogérvényesítési csapdába került a család, a diák? A kialakult képet a patrónus megismerteti a szociális munkással, és segítenek a problémák kezelésében, de nem veszik át a felelősséget a családtól. A viszony egyenrangú marad kliens és patrónus között.

A más iskolákhoz képest kevésbé hierarchizált viszonyokat fejezi ki az **ülésrendünk** is. Nálunk nincs padosor, senki sem a másik hátát nézi, hanem szigorúan körben ülnek a tanulók, mindenki mindenkinek a szemét látja. Ez lehetőséget teremt a többoldalú spontán párbeszédre a tananyag feldolgozása során, és már önmagában is visszaszorítja a frontális osztálymunkát. A kooperatív tanuláshoz még jó néhány további feltétel szükséges, de ez fontos kiindulópont.

Az iskolánk módszertani sajátossága a **személyre szabott tanulási program**. Ez azt jelenti, hogy diákonként és tantárgyanként akár egyéni haladási ütemet is alakíthatunk. Ez különösen fontos olyanok esetében, akik megélhetési célból alkalmi munkák lehetőségével élve kimaradnak, majd egy későbbi időpontban visszakapcsolódnak az oktatásba. Így nem kell elveszítenünk egy-egy szociális probléma miatt mulasztásokat produkáló diákot. Azoknak is jó ez, akik valamely készség tekintetében nagy lemaradásban vannak, tehát bizonyos vizsgákat ezért nem tudnak letenni idejében kellő szinten, de tananyagtartalom tekintetében mégis együtt tudnak haladni a csoportjukkal. Ebben segít az az oktatásszervezési megoldás, hogy nappali tagozatunkon nagyjából olyan ütemben haladunk, mint az estin, tehát kényszerítő élethelyzetben egy-egy diák a nap másik szakában behozhatja azt, amit az egyik napszakban elmulasztott.

Az iskola egyes **tanulócsoportjai és telephelyei** folyamatos személyes kapcsolatban állnak egymással. A különböző helyekre beosztott diákok rendszeresen **közös programokon, közös tanítási órákon, közös kirándulásokon, közös projektekben** vesznek részt, hogy ezzel is bővüljön látókörük, kapcsolatrendszerük, fejlődjön toleranciájuk.

A pedagógiai módszerek tekintetében a változatosságra törekszünk, hogy a diákok számára valós választási lehetőségeket kínáljunk. Olyan eljárásokat keresünk, amelyek aktív, partneri viszont hozhatnak létre a diákok és a dolgozók között. Így a diákokkal feledtetni tudjuk eddigi tanulmányaik során elszenvedett kudarcaikat.

Mivel tanulóink nagy többségének úgy korábbi oktatásából, mint szociális környezetéből hiányzott, vagy csekély mértékű volt a középiskolai ismeretekhez szükséges vizuális kultúra, ezért úgy a reál, mint a humán tantárgyak esetében meghatározó mértékben alapozunk az

oktatást segítő médiákra (térkép, film, hanganyagok, játékos oktató cd - romok, digitális animációk ill. tesztek stb).

A tananyag tartalmának meghatározásakor is figyelembe vesszük az egyéni érdeklődést, erre megfelelő kiindulópont a projektmódszer és a kapcsolódó anyagban gyűjtött egyéni tudásanyag. Eddigi tapasztalataink előremutatóak a **szöveges értékelés, a kooperatív tanulás, a drámapedagógia, a média ismeret, a felfedeztető tanulás** tekintetében.

Megpróbáljuk elkerülni azokat a buktatókat, amelyeket a túlságosan szelektív és frontális magyar iskolarendszer magában hordoz. Nem engedjük, hogy valamely készség fejletlensége miatt a diák bármely tantárgyból is elveszíthesse a fonalat. Ebben segít minket a vizsgarendszerű értékelés.

A tárgyi környezet

Tantermek, szaktantermek, tanműhelyek, tankert az életkornak megfelelő oktatást, szakmatanulást elősegítendő.

Speciális oktatási segédeszközök az egyes tantárgyakhoz, logopédiához, egyéni fejlesztéshez (emlékezet fejlesztő, taktilis -, szenzoros-, figyelem fejlesztő játékok, oktató CD-k).

A szabadidős programokhoz játékok, könyvek, játék CD-k, videó-filmek.

Speciális módszerek, eljárások alkalmazása az SNI tanulók esetében

Kiscsoportos és egyéni foglalkozási forma.

A tanulók épen maradt és sérült funkcióinak korrekciós jellegű fejlesztése.

A tanulók adottságaihoz és korlátaikhoz rugalmasan alkalmazkodó követelményrendszer.

Tehetséggondozás: a jobb képességű tanulók felkészítése a sajátos nevelési igényű tanulók szakmai országos tanulmányi versenyeire.

Sindelar terápia a tanulási nehézségek enyhítésére.

Konduktív terápia a mozgásfejlesztésre.

6. Személyiségfejlesztés:

A szegregált helyzetben élő fiatalok személyiségfejlesztésében különösen fontos a felelős társadalmi magatartás kialakítása, az állampolgári szerepre, a demokratikus életformára való felkészítés, azaz az egyetemes emberi jogok és a konkrét társadalmi viszonyok, szerepek által meghatározott kötelességek ismerete.

A személyiség formálásában a Waldorf pedagógiai képzéseken tanultaknak megfelelően különösen aktív szerepet tölt be az esztétikai nevelés. Az iskola elősegíti, hogy tanulói minél tovább jussanak azon az úton, amely a szépség pusztá megtapasztalásától a művészeti tevékenységeken keresztül annak mélyreható élményéig vezet. A szépség - a művészeti nevelés és oktatás mellett - jelen van a gondolkodás művelésében és a mindennapi környezet alakítására irányuló iskolai tevékenységben.

A tanulók személyiségére meghatározóan hat az iskola saját éthosza, mindennapjainak létmódja, az a légkör és környezet, amelyben az iskolai élet zajlik.

Középiskolai és estis diákjaink jelentős része élethelyzetét tekintve már inkább felnőtt, mint gyermek. Az ő személyiségük fejlesztése kevésbé illeszkedik a nevelésről alkotott elképzeléseinkbe. Inkább a társadalmi helyzetükből adódó korlátok lebontására irányul. Ezért a fogyasztóvédelemmel, közlekedésre neveléssel, a társadalmi bűnmegelőzéssel, az áldozattá válással, az erőszakmentes konfliktuskezelő technikákkal összefüggő ismeretek inkább a személyiségfejlesztés tárgykörében jelennek meg, mintsem önálló stúdiumok formájában. Mivel az első tanév mindenki számára főképpen készségfejlesztéssel telik, a példaszövegek mindenekelőtt a mindennapi élet dokumentumaiból szemezgetnek, s nem a tantárgyi követelményekre irányítják a diákok figyelmét.

Mint korábban utaltunk rá, munkánk elméleti alapját egyebek közt *Réger Zita* munkássága jelenti. Az ő írásai tanítanak meg bennünket a mélyszegénységben élő közösségek szocializációs értékeire. Az ilyen közösségekben zajló szocializáció kifejezetten bátorítja a kezdeményező kommunikációt és a gyermekek közötti kooperációt. A magyar iskola azonban, e családok nevelési céljával szemben, sokszor az első perctől kezdve letöri a kommunikálni, kooperálni akaró diák kezdeményezéseit. Ezzel gyakran elvesz a gyermek számára a tanulás öröme és távlata. Az érettségi ilyen gyermekkori kudarcok után csak akkor tűzhető ki, ha **visszaállítjuk a kezdeményező kommunikáció és a kooperáció becsületét.**

Az iskola egyes **tanulócsoportjai és telephelyei** folyamatos személyes kapcsolatban állnak egymással. A különböző helyekre beosztott diákok rendszeresen **közös programokon, közös tanítási órákon, közös kirándulásokon, közös projektekben** vesznek részt, hogy ezzel is bővüljön látókörük, kapcsolatrendszerük, fejlődjön toleranciájuk.

Az iskolánk arculatát az évek során lassanként átformáló Waldorf-pedagógia a gyermek fejlődésében három fázist különít el: a születéstől 7 éves korig, a 7-14 és 14-21 éves korig tartó időszakokat. Pedagógiai terminusokban kifejezve ez megfelel a születéstől a 3. életévig tartó csecsemőkornak és a 3-6/7 éves korig tartó kisgyermekkorának, a 6/7-14/15 éves korig tartó általános iskolás kornak és a 14/15-18/19 éves korig tartó középiskolás kornak. Mindegyik fázist a maga sajátos fizikai, lelki és szellemi változásai határozzák meg. Az alábbi leírás természetéből fakadóan csak egy rövid összefoglalás kíván lenni. Noha minden állomás az élet egy szakaszát képviseli, mely saját jogon egységes és meghatározott, idővel mindegyik átalakul a következő fázisba. Azok a folyamatok, melyek

elérnek egy bizonyos tetőpontot az egyik fázisban, a rákövetkező fejlődési szakaszban képességekké változnak.

7-14 éves korig

Ebben a szakaszban kezdik el a gyermekek a formális tanulást; intellektuális fejlődésüket az alapvető tanulási készségek elsajátítása és az emlékezet fejlődése mozdítja elő, méghozzá úgy, hogy erősen kötődnek a gyakorlati élethez. Ebben az időszakban mindenfajta tanulás a gyermek érzéseit igyekszik megszólítani annak érdekében, hogy a gyermek azonosulni tudjon azzal, amit tanul. A tanulás alapvetően tapasztalatokra épül, s ezeket a közvetlen tapasztalatokat olyan erős és folyamatos narratív struktúrákkal kell megerősíteni, amelyek lehetőséget teremtenek a megismerésre is. A képzelőerő és a képekben való ábrázolás játssza a legfontosabb szerepet abban, hogy a tanulás személyes belső tapasztalattá váljék. Ezenkívül még a művészetek és a zene segítségével ragadhatjuk meg a gyermek érzéseit. Ez a szakasz jól elkülöníthető alszakaszokat foglal magában: a 7-9 éves, a 9-12 éves és a 12-14 éves időszakot. Ezeket az alszakaszokat többek között bizonyos kognitív előrelépések és a gyermek világhoz való viszonyának megváltozása jellemzik.

A hét és kilenc év közötti gyermekek egyik fő jellemvonása, hogy úgy szeretnek tanulni, hogy ne kelljen saját véleményét alkotniuk a tanultakról. Ez a szakasz többek között az emlékezet és a képzelőerő fejlesztéséből, ritmikus ismétlésekből tevődik össze. A felnőttek feltétel nélküli elfogadása erős marad, de elmozdul abból az állapotból, amely az érzelmeik irányította utánzásra épült. Most már nem a tanár személyének feltétel nélküli elfogadása jellemzi a gyermeket, hanem olyan ember szükséges számára, aki szavain és tettein keresztül hat rá. Olyan kérdéseket fogalmaz meg önmagáról és a világról, amely meghatározza a tanár viszonyát a gyermekkel. Ezekre az alapkérdésekre kapnak választ az órákon és az órák segítségével, amelyeknek nemcsak az a feladatuk, hogy tapasztalatokat közvetítsenek a világról, hanem az is, hogy engedjék, hogy a gyermek maga tapasztalhassa meg azt. Az a tanár, aki megfelel a gyermekek ezen elvárásainak, tekintélyre tesz szert a szemükben.

Az iskola első két-három éve még megőrzi a korábbi utánzásos időszak bizonyos elemeit. A gyermekek ekkor még nem választják el önmagukat a külvilágtól, és ugyanígy nincs éles különbség számukra az élő és az élettelen világ között sem. A tanítás során ezt figyelembe kell venni, és az óráknak ennél fogva megfelelő teret kell teremteniük a közvetlen tapasztalás számára. A Waldorf-pedagógia ugyanolyan fontos szerepet tulajdonít a kognitív képességek fejlesztésének, mint a szociális, érzelmi és akarati készségek gazdagításának. A hetedik és a kilencedik év közötti időszakra még mindig nagyon jellemző az utánzás és a helyzethez kötődő memória.

Az első elszakadási tapasztalatra a kilencedik életév körül, a harmadik osztályban kerül sor. Ebben az időszakban a gyermekek éles választóvonalat éreznek maguk és a felnőttek között. Először csak öntudatlanul, de kezdik megkérdőjelezni a tanár odáig kikezdetlennek tűnő tekintélyét. Most azonban tudni akarják, hogy mindaz, amit a tanár mond, valóban az élet és a világ alapos ismeretén alapul-e. Egészében véve ez a folyamat tudatalatti szinten zajlik, és ritkán verbalizálódik. A gyermekek most tisztelni akarják azt a személyt, akit korábban szerettek, de meg akarnak győződni róla, hogy tiszteletük megalapozott. Éppen ezért új tanítási módszerek bevezetésére van szükség. A tanárnak figyelembe kell vennie ezt az eltávolodási folyamatot, amikor eléjük tárja a világot, ugyanakkor a gyermekeknek szükségük van még arra, hogy kísérjük és a helyes irányba

tereljük őket, miközben átlépnek a gyermekkor paradicsomi állapotából egy új - még ha kissé naiv módon is - differenciált világ színesebb valóságába. Másképp fogalmazva: az, hogy most már a világot teljes valójában tárjuk elébük, nem azt jelenti, hogy hirtelen száraz és az emberi szempontoktól teljesen független tudományos tényekkel kellene bombázni őket. Mivel az „elveszett paradicsom” érzése egyre erősebb ebben az életkorban, minden egyes gyermekkel éreztetni kell, hogy ő maga is egy egyedi világot alkot, amely ugyanakkor kapcsolódik környezetéhez is.

Kilenc és tizenkét éves kor között a ritmikus emlékezet a legmeghatározóbb, és a gyermekek rengeteget képesek tanulni, ha a tanár természetes, világ iránti érdeklődésükre épít, és ritmikusan tagolja az anyagot.

A gyermekek tizedik és tizenkettedik életévük között fejlődésük új szakaszába lépnek. Tizenkét éves korukra testük a gyermekkor középső szakaszára olyannyira jellemző harmonikus arányai általában felbomlanak. A végtagok kezdenek túlsúlyba kerülni, és az izomzat válik egyre fontosabbá. Lelkiállapotukra szembeötlő kritikai-szemlélet jellemző, s figyelembe kell vennünk azt az új kibontakozó képességüket is, hogy kezdenek ok-okozati összefüggésekben gondolkodni. A tanáruk megfelelő irányba kell terelnie a gyermekek készülődő, helyét kereső intellektualitását. Ki kell használni a tanulók kérdező, kereső hozzáállását, és érdeklődésüket egyre inkább az élettelen természet és annak törvényei iránt kell felkelteni. Olyan törvények megismerését keresik ebben a korban, melyek az embertől függetlenül léteznek és vele szemben is megőrzik függetlenségüket. Lényeges azonban, hogy mindeközben továbbra is megmarad a világhoz való viszonyukban egy személyes és szubjektív elem, mivel a gyermekek tisztában vannak azzal, hogy a természetre irányuló kutatások és a felfedezések mögött nem csupán mérhető eredmények, hanem valós emberi küzdelmek és teljesítmények állnak. A gyermekek érzik, hogy nem csak a teret, de az időt is strukturálni kell. Mindez azt jelenti, elérkezett az ideje, hogy történelmi folyamatokról tanuljanak. A történelem tanítása során megmutatjuk, hogy az emberiség történelme nem csupán eseményekből és a hozzájuk kapcsolódó évszámokból áll, hanem nagyon is emberi lények alakították olyanná, amilyen, másrészt azonban őket is formálták a történelmi erők.

A 7-14 év közötti szakasz utolsó harmadát pubertásnak nevezzük. A látható fizikai változásokat és gyors növekedést a lelki egyensúly kizökkenése kíséri, de gyakran ennél szélsőségesebb formát is ölthet. A gyermek ebben az időszakban testi és lelki téren egyaránt elveszti azt az egyensúlyt és nyugalmat, amire a gyermekkor közepén szert tett. Mindazok a viselkedési formák, szokások és a dolgokhoz való hozzáállás, amit eddig elsajátítottak, elveszetteknek tűnnek, de legalábbis ambivalenssé válnak. Mivel a kiskamaszok egyre inkább saját belső folyamataikra figyelnek és 'Én'-központúakká válnak, egyre nagyobb szükségük van arra, hogy tanáraik és szüleik részéről új, az eddiginél objektívebb orientációt kapjanak.

A pubertás első szakaszában a gyermekek erős késztetést éreznek arra, hogy szembeszálljanak a körülöttük lévő világgal, sőt hogy legyőzzék azt. Ez a lényegében agresszív gesztus azonban csiszolatlan játékosságot takar. A fizikai kihívások segítenek kirántani őket ebből az állapotból. Az osztálytanítónak arra kell törekednie, hogy elterelje figyelmüket saját magukról a természeti (és teremtet) világ működése felé; már egyre jobban érdekli őket ebben az időszakban a technika, a munka, a hivatás.

Nagyban segíthet a fiataloknak, hogy nyitottá váljanak maguk és mások megértése iránt, ha megtapasztalhatják azt, hogy saját belső küzdelmeikkel nem állnak magányosan a

világban. Elég szabadságot kell azonban hagynunk nekik, ha azt akarjuk, hogy ezek a felfedezések segítségükre legyenek. Minél elszigeteltebbnek érzik magukat, annál inkább vonzódnak majd a világ holisztikus magyarázatához. Ekkorra már egyre nagyobb érdeklődést mutatnak a hagyományos tudományágak összefüggései iránt is.

Az **SNI tanulók integrált személyiség-fejlesztésében** kiindulópontunk, hogy az iskola a lelki egészségvédelem nagyhatású **mentálhigiénés** intézménye. A tanulók idejük jelentős részét töltik az iskola falai között, a tanulmányi idő hossza nő, az elsajátítandó ismeretek bővülnek, és a felnőtt szerepek egyre bonyolultabbá, összetettebbé és ellentmondásossá válnak.

A mentálhigiéné lényege: a lakosság széles rétegeinek az egészséget megőrző magatartásra törekvő, kedvező irányú befolyásolása. Az iskola a fenti jellemzők miatt tehát kulcsfontosságú az egészségvédelem számára.

Iskolánk speciális jellegéből adódóan kiemelt fontosságú tanulóink személyiségfejlesztése.

Mentálhigiénés tevékenységünk három szintje:

1. Elsődleges megelőzés: azoknak a tényezőknek a megszüntetésére törekszünk, amelyek egészségvesztést, (betegséget vagy viselkedési zavart) okoznak, illetve hozzájárulnak ezek kifejlődéséhez. Ezt úgy valósítjuk meg, hogy

- az általános egészséget segítjük elő, növelve a megbetegítő tényezőkkel szembeni ellenállást;
- hangsúlyt helyezünk a specifikus betegségek megelőzésére.

2. Másodlagos megelőzés: a betegségeket és zavarokat felismerésével, kezelésével igyekszünk csökkenteni.

3. Harmadlagos megelőzés: a betegségek okozta károsodások, maradványtünetek megszüntetése, és a további egészségkárosodás lehetőségének csökkentése a feladatunk.

Ennek főbb módszerei: a rehabilitáció és a gondozás.

A mentálhigiénés tevékenységünkhöz szakemberekkel rendelkezünk. Azonban a pedagógiai munkában szemléletváltásra, változtatásra is szükség van.

Az oktató-nevelő munka egész folyamatát a személyiségfejlesztéshez szükséges „terápiás” légkör hasssa át.

Az iskolai mentálhigiénés programunk két, egymást jórészt átfedő célja:

- Egyrészt a környezetből származó megterhelések, az ártalmak csökkentésére irányuló programok (ökológiai program). *Itt célpont a gyermek személyiségét körülvevő rendszerek.*
- Másrészt a gyermek megterhelés- és konfliktustűrő képességének, problémamegoldó kapacitásának, személyisége „erejének”, épségének növelése (kompetencianövelő stratégia). *Itt célpont a gyermek.*

A primer prevenciós programunk egy része nem közvetlenül a gyermekre, hanem a családra irányul.

A családdal való szoros kapcsolattartás a szülői értekezletek és fogadóórák színterén kívül a családlátogatásokon keresztül valósul meg. A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős problémás esetekben a Gyermekjóléti Szolgálathoz fordulhat, illetve a Családsegítő Központ segítségére számíthat.

Azonban ezek csak áttételesen szolgálják az iskola és a család jó viszonyát. A közvetlen kapcsolat, segítségnyújtás a két fél között csoport- illetve esetmegbeszéléseken keresztül valósulhat meg.

Ha nem sikerül a súlyosan veszélyeztető család megváltoztatása, akkor megpróbáljuk az iskolai kapcsolatokat (pedagógus, kortárs-csoport) olyanná tenni, hogy legalább részben pótolják a család támogatását. A tanulói közösségek elfogadó, empátiás érzékenységet erősítve segítjük elő ezt a tevékenységet.

A tanulásban akadályozottságból és a szocio-kulturális hátrányból eredő súlyos személyiségzavarok és alulszocializáltság kompenzálása elsőrendű feladatunk. E tevékenységünk igazodik a tanulók életkori sajátosságaihoz, szociológiai státuszához, egyéni fejlettségi szintjükhöz.

Személyiségfejlesztő tevékenységünk részben tanórán, részben tanórán kívül, illetve egyéni és csoportos módszerekkel zajlik.

Az SNI tanulók személyiségfejlesztésével kapcsolatos pedagógiai célok és feladatok:

Célok:

- A tanulók személyiségjegyeinek megismerése
- Az identitástudat erősítése

- A társadalomba és a közvetlen környezetbe beilleszkedő humánus magatartás formálása
- Önismeret-fejlesztés, reális önértékelés kialakítása
- Pozitív életszemlélet kialakítása
- Törekvés a hibák kijavítására
- A személyes, a természeti és a tárgyi környezet megbecsülése
- Segítőkézség kialakítása
- Kialakítani, hogy a pozitív viselkedés belső tulajdonsággá váljon
- Felelősségvállalás megalapozása

Feladatok:

- Olyan, személyre szóló tevékenységek biztosítása, amelyek során a tanuló megismeri önmagát és helyét a világban
- A tantárgyakban rejlő személyiségformáló tényezők fokozott kihasználása
- A tanulók közvetlen környezetének, családjának megismerése
- Családok bevonása a tanulók személyiségfejlesztése érdekében
- Felvilágosító előadások, tanácsok a családtervezés, a családvállalás felelősségének kialakítása érdekében
- Közösségi rendezvények, megmozdulások
- Környezetvédelmi akciók
- Részvétel előítélet-mentesítő tréningeken
- Elmarasztalások és dicsérek hatékony alkalmazása
- A személyiséget meghatározó tényezők feltárása, megismerése

A tanulók erkölcsi nevelése.

Feladat: Az alapvető erkölcsi értékek megismertetése, tudatosítása és meggyőződéssé alakítása.

A tanulók értelmi nevelése.

Feladat: Az értelmi képességek, illetve az önálló ismeretszerzéshez szükséges képességek kialakítása, fejlesztése. A világ megismerésére való törekvés igényének kialakítása.

A tanulók közösségi (társas kapcsolatokra felkészítő) nevelése.

Feladat: Az emberi együttélés szabályainak megismertetése. A társas kapcsolatok fontosságának tudatosítása, az együttműködési készség kialakítása. A kulturált magatartás és kommunikáció elsajátítása.

A tanulók érzelmi (emocionális) nevelése.

Feladat: Az élő és élettelen környezet jelenségeire, a tanulók közösségeire és önmagukra irányuló helyes, cselekvésre és aktivitásra készítő érzelmek kialakítása.

A tanulók akarat nevelése.

Feladat: Az önismeret, a tanulók saját személyiségének kibontakoztatására vonatkozó igény felébresztése. A kitartás, a szorgalom, a céltudatosság, az elkötelezettség

kialakítása.

A tanulók nemzeti nevelése.

Feladat: A szülőhely és a haza múltjának és jelenének megismertetése. A nemzeti és nemzetiségi hagyományok, a nemzeti kultúra megismertetése, emlékeinek tisztelete, ápolása, megbecsülése. A hazaszeretet érzésének felébresztése.

A tanulók állampolgári nevelése.

Feladat: Az alapvető állampolgári jogok és kötelességek megismertetése. Az érdeklődés felkeltése a társadalmi jelenségek és problémák iránt. Igény kialakítása a közösségi tevékenységekre, az iskolai és a helyi közéletben való részvételre.

A tanulók munkára nevelése.

Feladat: Az emberek által végzett munka fontosságának tudatosítása. A tanulók önellátására és környezetük rendben tartására irányuló tevékenységek gyakoroltatása.

A tanulók testi nevelése.

Feladat: A tanulók testi képességeinek fejlesztése, a testmozgás iránti igény felkeltése. Egészséges, edzett személyiség kialakítása. Az egészséges életmód és az egészségvédelem fontosságának tudatosítása, az egészséges életmód iránti igény kialakítása.

Módszerek:

- Megfigyelés
- Kérdőívek
- Szituációs játékok
- Beszélgetések
- Irodalmi és filmélmények megbeszélése, értékelése egy lehetséges értékrend kialakítása érdekében
- Jellemzések, önjellemzések

Eszközként állítható mindezek mellé a személyes példamutatás.

7. A közösségfejlesztés:

Azokon a településeken, telepeken, ahol dolgozunk, néhány évtized alatt radikálisan növelni akarjuk **az érettségizettek számát és arányát**. Ezzel, a közösség szemhatárát jelentősen tágítva, minőségi változások számára készíthetjük elő a talajt. Eredménye ennek csak akkor lesz, ha a pedagógia más szakterületekkel együtt dolgozhat. Az egészségügyi, a szociális, az antidiszkriminációs, a munkaügyi helyzetkép változásához nem elégséges, de szükséges feltétel a képzettségi szint emelkedése. A szűkebb közösségen kívüliekkel való együtt-tanuláson keresztül **személyes kapcsolatrendszer építésében** akarjuk segíteni a szegregált közösségek tagjait. A közösség külső kapcsolatrendszerének fejlődése feltétele is, eredménye is a sikeres pedagógiai tevékenységnek.

Iskolánk tehát új alapokon kezdi meg a közösségalkotást és folyamatosan fejleszti ki az iskola közösségét.

Olyan integrált iskolaközösség kialakításán dolgozunk, amely:

- biztonságot, védettséget, segítséget nyújt az SNI tanulóknak is,
- egységes normák, viselkedésminták alakulnak ki, amelyhez a tanulóknak alkalmazkodniuk kell,
- a tanulók közötti kapcsolatot az összetartozás jellemzi,
- a közösségben a közösségért végzett tevékenység elismerést von maga után.

Iskolánkban **különböző szintű közösségek** jönnek létre.

Fontos nevelési feladat egy-egy közösség értékeinek bemutatása, az iskola közössége előtt.

Közösség formáló erők a közös cselekvések, rendezvények szervezése.

Kiemelt feladatnak tekintjük azt, hogy tanítványaink megismerjék az intézményes együttélés alapvető szabályait, váljanak érzékennyé a környezet állapota iránt, segítsék a rászoruló társaikat. Ennek érdekében tanáraink biztosítsanak lehetőséget a közösségi cselekvésekre. Változatos munkaformával erősítsék az együvé tartozás és az egymásért való felelősség érzését.

• *közösségfejlesztéssel kapcsolatos feladatok:*

Tanulóink nagy része a közoktatási törvény definíciója alapján halmozottan hátrányos helyzetű. Nevelésükben, lelki fejlődésükben, szemléletmódjuk változásában nemcsak a tanári-nevelői munkának van nagy szerepe, hanem a közösségben tartalmasan eltöltött időnek is. A szegregált falvakban az iskolai közösségben kialakuló egymás iránti figyelem, törődés, a másikért érzett felelősség jobbra teszi a csoport életét, annak tagjai örömet találnak az együttes munkában, és könnyebben oldanak meg problémákat. Ezáltal más irányú - otthoni - gondjaik intézéséhez is bátrabban foghatnak hozzá.

Szintén közösségformáló ereje van a hagyományok kialakításának és ápolásának: gólyaavató, szalagavató, szerenád, ballagás. Interkulturális hagyományápolást valósítunk meg a diákok látókörének szélesítése céljából. Ámbédkar, Darwin és Rosa Parks születésnapja, bajram, hanuka, karácsony, húsvét, Buddha születésnapja (májusi holdtölte), Dhammadiksa

nap (okt. 14.) Emberi jogok napja (dec. 10.), Rasszizmus elleni világnap (márc. 21.) stb. Ezekre az alkalmakra vendégeket hívunk, akik bevezetnek minket az adott kultúrkör szokásaiba. Ez a tanulók tudását is bővíti, toleranciáját is erősíti.

Iskolánk egyre szorosabbra fűzi a kapcsolatot szerencsésebb társadalmi helyzetű településeken működő Waldorf-iskolákkal, amelyek vallási, faji, politikai és világnézeti szempontokat figyelmen kívül hagyva fogadnak be gyermekeket. Az egyéni különbségek iránti tiszteletet, toleranciát az oktatás-nevelés során is igyekeznek a gyermekben erősíteni. Azt a szemléletet közvetítik a gyermek felé, hogy valakinek valamilyen gyengesége tulajdonképpen valamilyen erő vagy képesség hiánya, s ennek a hiánynak a mértéke hatékonyan az illető felé történő türelmes és szeretetteljes odafordulással csökkenthető. Ez a fajta szociális érzékenység teszi majd képessé az ifjút arra, hogy a későbbiekben bármilyen új, munkahelyi és egyéb közösségbe be tudjon illeszkedni, és ezeknek a közösségeknek - megőrizve a saját és tiszteletben tartva mások individualitását - építő, formáló tagjává váljon. A gyermekek egyéni nyomon követésével egyenrangúan fontos a közösségépítés. Elsőként is a meleg, biztonságot adó, sokszínű osztályközösség kialakítása. Az osztálytanító a nyolc év során igyekszik bevezetni tanítványait a szociális életbe. Az iskolaközösség létrejöttéhez járulnak hozzá az osztályok előadásai, a kirándulások, túrák, táborozások, ünnepek, az adventi közös kezdések, s az, hogy a különböző korú osztályközösségek más és más hangsúllyal készülnek az ünnepekre, de az ünnep csúcspontját az egész iskola közössége egyszerre éli meg

Iskolánkban együtt tanulnak a különböző képességű gyermekek. A cél mindig az, hogy a gyermekek együtt tudjanak haladni, sikereket érjenek el, önbizalmuk erősödjön. Persze észre kell vennünk a valamiben tehetséges vagy hátrányos helyzetű gyermekeket, a hátrányok leküzdéséhez külön segítséget, a tehetség fejlődéséhez lehetőséget adva. Azonban az egészségtelen versenyszellem kialakulásától igyekszünk megóvni közösségeinket. Egyrészt mert az egészséges szociális élethez tartozik, hogy az egyes gyermekek más és más tehetséget hordoznak, s amiben egyikük ügyes, abban a másik segítségre szorul és viszont.

Az iskola egyes **tanulócsoportjai és telephelyei** folyamatos személyes kapcsolatban állnak egymással. A különböző helyekre beosztott diákok rendszeresen **közös programokon, közös tanítási órákon, közös kirándulásokon, közös projektekben** vesznek részt, hogy ezzel is bővüljön látókörük, kapcsolatrendszerük, fejlődjön toleranciájuk.

A közösségépítés fő területei:

- Tanórák (szaktárgyi, patrónusi)
- Tanórán kívüli foglalkozások (szakkörök, kirándulások, rendezvények, stb.)
- Diákönkormányzat munkája
- Szabadidős tevékenységek

Feladatok:

- A társas együttélés szabályainak megismertetése, elsajátíttatása, gyakoroltatása
- A hazához, az etnikumhoz, az óvilághoz és az újvilághoz kapcsolódó kulturális örökségünk sajátosságainak megismertetése
- Ismeretek és tevékenységek elsajátíttatása, melyek segítenek az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a közvetlen és tágabb környezet megismerésében
- Különböző szokások, életmódok, kultúrák, vallások összehasonlító elemzése
- Környezete állapotának megőrzése, illetve jobbítása

- Kommunikációs készségek fejlesztése
- Az egészségre káros környezeti hatások megismertetése, az elkerülés módjai
- A kooperatív tanulás alkalmazása
- Az egyéni és közösség érdekek összehangolása

Tanári segítőmunka a közösségfejlesztésben:

- A tanulók, az egyes csoportok kezdeményezéseinek, ill. azok megvalósításának segítése
- Feltételek biztosítása a közösségi cselekvések gyakorlására, egyúttal maga is tegyen kezdeményezéseket
- A kommunikációs kultúra megalapozása (A „Disputa” Program segítségével: vitafórumok, véleménynyilvánítási lehetőségek, érvek, ellenérvek kifejtése, stb.)
- A beteg, a fogyatékkal élő emberek iránti segítőkészség kialakítása, fokozása

Módszerek:

- Beszélgetés
- Szituációs játékok
- Drámajátékok
- Felmérések
- Irodalmi művek elemzése
- Közös problémamegoldás
- Közösségi feladatvégzés
- Kooperatív tanulás
- Kritikai gondolkodás

Az iskolaközösség formálásában fontos szerepe van az egész iskolát érintő rendezvényeknek és sporteseményeknek.

A közösség életében fontos szerepet kap a diákönkormányzat. Az állampolgári nevelésnek a demokratikus jogok gyakorlásának jó terepe a diákönkormányzati munka.

Nagy szerepet szánunk a diákönkormányzatnak a hagyományok kialakításában és az iskolai érdekérvényesítésben.

8. Beilleszkedési, magatartási nehézségek:

Iskolánk általános iskolai része egy földrajzi szegregáció által sújtott faluban keres megoldást a társadalmi beilleszkedés problémáira, középiskolai része pedig kifejezetten azokat a fiatalokat célozza meg, akik ilyen nehézségek miatt időnek előtte kihullottak az iskolarendszerből.

A magatartási nehézség (ahogyan *Descartes* szerint a józan ész) egyenlően oszlik meg az emberek között. Bármelyikünk bármikor érezhet késztetést a szabályok megszegésére. A különbség mindössze annyi, hogy bizonyos társadalmi rétegek kezében kevesebb vagy több a hatékony kommunikációs vagy éppen érdekérvényesítési lehetőség az iskolával szemben. A beilleszkedési nehézségek típusainak feltárása lehetővé teszi számunkra, hogy információkat szerezzünk a szükséges és elvégzendő pedagógiai munkáról. Ezek segítenek eligazítani bennünket a diák élethelyzetét és a készségfejlesztés kellő irányait illetően. Munkánkban a **magatartási nehézség nem akadályozza, hanem segíti a pedagógust a következő lépés megtervezésében.**

Azok a beilleszkedési nehézségek, amelyek a tanulmányi munka hatékonyságát rontják (**mulasztások, órai fegyelmezetlenségek**), mindig jelzik a számunkra azt is, hogy a tananyagtartalommal és a tanítási módszerekkel, más szóval az iskola kínálatával kapcsolatban is van átgondolni való. A diákok kegyetlenül jelzik, ha nekik nem követhető a tananyag. Természetesen ez rendszerint ugyanaz a néhány diák, de a többiek erkölcsi támogatása gyakran ott van mögötte. Ilyen esetekben az egyénre szabott feladatok, megbízások adása a célravezető lépés.

A következőket **szankcionálás** nem maradhat el. Falusi közösségben az egyén problémájáról való többé vagy kevésbé nyilvános beszéd, a családtagok megkeresése a legfőbb fegyelmező eszköz. Az okos beszéd a problémákról a közösség elfogadott és elvárt problémamegoldó eszköze. Azért fontos ezt hangsúlyozni, mert a pedagógusok a számukra ismeretlen kulturális közegben gyakran elveszítik a biztonságérzetüket és fegyelmezési ügyekben eszköztelennek érzik magukat. Pedig sokkal hatékonyabb eszköz van a kezünkben, mint városi, középosztályi környezetben: ez az eszköz a helyi közösség ereje.

A pedagógusok számára könnyebben használható eszköznek tűnhet a kedvezmények megvonása, illetve adása teljesítmény alapján. Ilyen kedvezmény az **ösztöndíj**, amely a Felcsuti Alapítványnak, a Dzsaj Bhím Közösségnek, támogatóinknak és az állami közalapítványoknak köszönhetően szintén szolgálhatja a lelkesítés és fegyelmezés céljait. Ennek a háttérében is a közösség nyilvánossága áll, amely nagyon is megtárgyalja, ki érdemes és ki érdemtelen ilyen jutalomra.

„Kirúgnak az iskolából”, „megbüntet a hivatal” - a különböző korosztályokban ezek a végső eszközök. **Tanulmányi jogviszony megszüntetéshez a tanköteles kor betöltése után** elsősorban a hiányzások száma alapján folyamodunk. Fiatalabb diákoknál a helyi jegyzőkkal törekszünk megfelelő munkakapcsolat kialakítására annak érdekében, hogy az iskolai mulasztások következő szankcionálása ne maradjon el. Folyvást erősítjük azt a képet, hogy

a „kirúgás”, és a hatósági büntetés az iskolai mulasztásokkal függ össze, tehát rendszeres iskolába járással „jóvá tehető” helyzet. Ez azért fontos szabály, mert végül is a legnagyobb tömegben jelentkező magatartási probléma a mulasztások problémája. Erre kell tehát tartogatnunk a legsúlyosabb eszközünket.

Lehetőleg nem rendezünk látványos **fegyelmi tárgyalásokat** egy-egy fegyelmi ügy kapcsán, mert a konfrontációk során a közösségi, családi, korosztályi szolidaritás sok vétlen embert sodorhat a megbüntetett diák oldalára. Meg kell békülnünk hatalmunknak avval a korlátjával, hogy a közösség szolidaritása az egyén számára mindig elsődleges az intézmény akaratával szemben. Az ilyen közösségi drámák során az a kevés klasszikus fegyelmezési eszköz, amellyel rendelkezünk, hamar átváltozhat hatalmi eszközzé a közösség szemében, s elveszítheti etikai szabályozó erejét.

Mint minden iskolába, itt is beszűremlik a helyben létező ifjúsági **bűnözés** és a családokon belüli vagy közöttük kitörő **erőszak**. Ezek az esetek a rendőrségre tartoznak. Az iskola rosszul teszi, ha ilyenkor szankcionál. Elegendő, ha a rendőrség munkáját segítjük, és szükség esetén megvédjük egymástól a diákokat.

A magatartási és beilleszkedési zavarok korrekciójának érdekében az iskola felderíti a tanulók fejlődését veszélyeztető okokat. Pedagógiai eszközökkel törekszünk a káros hatások megelőzésére, kiszűrésére, illetve korrigálására.

Feladatok

- A tanulási és magatartási nehézségek okainak felderítése.
- A viselkedési tünetek megfigyelése, elemzése, a lemaradások területeinek tanulmányozása, a konferencián gyermekmegbeszélés.
- A nevelő és tanulók közötti személyes kapcsolatok erősítése.
- Pozitív tulajdonságok erősítése dicséréssel és ösztönzéssel.
- Fejlesztőprogramok kidolgozása.
- Külső nevelési és pszichológiai segítség biztosítása.

Ennek érdekében együttműködő kapcsolatot tartunk fenn a környéki óvodákkal, a Nevelési Tanácsadóval, a Családgondozóval és a Gyermekjóléti Szolgálattal. Felzárkóztató foglalkozásokat szervezünk az alapkészségek fejlesztésére folyamatosan a lemaradó tanulók számára, időszakos jelleggel. A szülőt tájékoztatjuk azokról a lehetőségekről, amelyekkel az iskola segítséget tud nyújtani gyermeke eredményes felkészüléséhez. Az iskolai és iskolán kívül szervezett tevékenységeinek kialakításában különös figyelemmel kezeljük a tanulók szabadidejének tervezését. Szükség esetén igénybe vesszük külső szakértők segítségét.

Hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulók felmérésének terve SNI tanulók esetében

Célok	Feladatok	Felelősök	Sikerkritérium	Mérés	Értékelés
1 Megismerni az iskolánkban a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulók arányát	1.Egyeztetés az osztályfőnökkel a tapasztalat és a napló alapján	Osztályfőnök Gyermek és Ifjúságvédelmi Felelős	Iskolai szinten okt. 1-ig elkészüljön a névsor 100% - os arányban.	Statisztikai arányszám	Félévi beszámoló
2 A hátrányok és veszélyeztetett tényezők egyéni kezelése	2 Társintézményekkel való egyeztetés		A hátrányos helyzetet el tudjuk különíteni a törvényi konkrétumok alapján.		Összehasonlító elemzés
	3. Gondozási terv készítése mentális megerősítés		Ha a tanuló rövid távú célt, vagy célokat meg tud fogalmazni.	Egyéni fogalmazás	Év végi beszámoló

Magatartási és beilleszkedési zavarok kezelésének folyamata 1.

Célok	Feladatok	Tevékenységi formák	Tantárgyak
1.) A magatartási és beilleszkedési zavarok, okainak kiderítése - tanulási nehézségekkel küzdők - alkalmazkodási képesség zavarai	1.) Biológiai okok Szakértői vélemény elemzése 2.) Szociokulturális, környezeti okok -családlátogatás, szülőkkel való beszélgetés 3.) Pszichoszomatikus: - testi okok - lelki okok	• Szülőkkel beszélgetés • Védőnő bevonása • Egészségügy bevonása • Környezettanulmány • Cs.S.K. • Gyermekjóléti Szolgálat bevonása • Pedagógusok • Pszichológus • Egészségügy-iskolaorvos, pszichológus, szülők bevonása	Életvitel Oszt. közösség, Minden szaktárgy FENAP -D.A.D.A program Személyiségfejlesztés -csoportos, egyéni Életvezetési ism. Osztályközösségi Mentáhiigiénés megerősítés Testnevelés

Magatartási és beilleszkedési zavarok kezelésének folyamata 2.

Célok	Feladatok	Tevékenységi formák	Tantárgyak
2.) Magatartási és beilleszkedési zavarok korrekciójának megvalósítása.	1.) Szociális tanulás segítése -egyéni bánásmód -motiváció: pozitív adottságainak, képességeinek fejlesztése -Biztonságot jelentő óvó-védő környezet kialakítása az iskolában 2.) Társas kapcsolatok kiszámíthatóságának, biztonságának erősítése, segítése -életvitel -erkölcsi élet -érzelmi élet 3.) Egyéni és csoportos személyiség fejlesztés -én-kép -önbizalom -önértékelés -magabiztosság-verbális készség javítása -problémamegoldó készség javítása 4.) Esélyegyenlőség biztosítása Integráció Hátrányos megkülönböztetés tilalma	Nevelés, oktatás -Szociális tanulás -Új Oktatási - Nevelési módszerek -Kooperatív módszer -Lépésről-lépésre program -Fejlesztő pedagógia -Nevelés, oktatás -Szociális tanulás -Mentálhigiénés megerősítés -Szülők bevonása -Egészségügyi -Iskolaorvos -Mentálhigiénés -Szociális -Nevelés -Oktatás -Pszichológus -Szülők bevonása -Egyéni korrekció -Fejlesztő Pedagógia -Szülők bevonása	Életvezetési Ismeretek Beszédhibák javítása -Testnevelés -Osztályfőnök Bármely szaktárgy -FENAP, -Minden szaktárgy -Életvitel, Technika Egyéni-csoport Személyiség fejlesztés -D.A.D.A. program Osztályközösségi Egyéni és csoportos Személyiség fejlesztés Életvezetési ismeretek FENAP -Bármely Szaktárgy -Egyéni fejlesztés -FENAP

9. Tehetség, képesség:

Iskolánk olyan fiatalokat tekint célcsoportjának, akiknek az iskoláztatás ez idáig alig tudta **kibontakoztatni tehetségüket**, képességeiket. A hátrányos helyzetű fiatalok továbbtanulását megcélzó pedagógiai tevékenység gyakran nevezi magát „**tehetséggondozás**”-nak. E közösségekben azonban a tehetségnek tapasztalataink szerint főként nem gondozásra van szüksége, hanem mindenekelőtt arra, hogy a társadalom által állított korlátok eltűnjenek előle.

A kevésbé tehetségeseknek pedig éppen ugyanerre van szükségük. A mi iskolánk tehát nem a kiválasztott keveseknek, hanem a helyben található teljes lakosságnak kívánja az érettségiig ívelő közoktatás szolgáltatását felkínálni.

Hogyan alakul ez egy-egy falu valóságában? Iskolánk Alsószentmártonban kipróbált, összekovácsolt gárdával kezdte meg működését. Borsodi, völgyesi szakember kollégáink is személyes élményekből ismerik a falusi közösségben végzett pedagógiai munkát. Ez a tapasztalati háttér biztonságot nyújt a tervezéshez, mivel a szociológiai, demográfiai, képzettségi adatok nem sokban térnek el az egyes falusi közösségek között:

Alsószentmártonban 2004-ben a lakosság 1%-nak volt érettségije, a völgyesi románknál ezt 2%-ra becsüljük, a borsodi cigánytelepeken 0,2-0,5%-ot számolunk. Ezek a különbségek egymáshoz mérten lehetnek jelentősek, de egészében mégis azt kell mondanunk, hogy a középiskola egyik helyen sem jelenik meg a perspektívák körében, mivel a szegénysorsú falusi közösségekben szigorú törvényszerűségek határolják be az egyén távlatait. A **tehetség** itt alig képes áttörni a társadalmi helyzet szabta falakat. A különbségek az egyes térségek között szinte csak mikroszkóppal láthatók.

A harmadik tanévre Alsószentmárton lakosságának 10%-a lett a „Kis Tigris” Gimnázium tanulója, s a Dr. Ámbédkar Iskola munkája nyomán hasonlóan alakult a helyzet a sajókazai cigány közösségben is.

Ez azt jelenti, hogy a **szerényebb tehetségűeket** épp annyira előre tudja lendíteni a program, mint a kiemelkedően tehetségeseket. A korosztályon belül egy-két évtized alatt el lehet érni a hazai átlagos helyzetet: az alsószentmártoni, sajókazai fiatalok 70%-a érettségivel fog rendelkezni. Az iskolázottak lakossági aránya egészében persze így is csak néhány évtized múlva fogja elérni az országos átlagot, hiszen a tartósan és tömegesen iskolázatlan idősebb korosztály még sokáig jelen lesz a népességben.

Mivel a borsodi közoktatás eredményessége a halmozottan hátrányos helyzetű rétegben alig gyöngébb, mint az alsószentmártoni, a Dr. Ámbédkar Iskola várható eredményessége könnyen prognosztizálható az alsószentmártoni tapasztalatok alapján. A lakosság annyira igényli a korszerűbb, személyre szabottabb oktatási lehetőségeket, olyan nagy mértékben él vele, hogy ez relativizálja a **tehetségek kibontakozásának** jelentőségét.

A tehetségeknek tulajdonítható teljesítményugrások rövid idő leforgása alatt ugyanis még nem különböztethetők meg a folyamat egyéb elemeitől. Az olvasási készségeknek azon a szintjén, ami a helyi diáknépességre középiskolai pályafutásuk elején jellemző, a tehetség az iskolai teljesítményekben nem tud megmutatkozni. Részletes adataink tehát az 1200 fős Alsószentmártonról vannak, ahol a teljes népesség cigány. A 2005-ös kompetencia-mérések tanúsága szerint a szentmártoni 10. osztályos tanulók háromnegyede olyan gyöngén olvas, mint a hazai 10.-es gimnazista népesség legrosszabbul olvasó 1%-a! A legjobban olvasó

szentmártoni tizedikes mindössze 460 pontot ért el a kompetenciamérésen akkor, amikor az országos tizedikes gimnazista átlag 565 pont volt, az országos maximum pedig 690 pont...

Ezekben a közösségekben a tehetségek észrevehetetlenek maradnak. Hiszen milyen **tehetség az, aki nem képes értő olvasásra?** Pedig mindenhova születnek kiemelkedő adottságú gyermekek. Az elemzett alsószentmártoni közösségben azonban sajnós a tehetségeket éppúgy nem tanítja meg értőn olvasni az általános iskola, mint az átlagos vagy szerényebb képességűeket.

A Dzsaj Bhím Közösséget ezek a tapasztalatok indították arra, hogy a reformpedagógiákhoz, mindenekelőtt a Waldorf pedagógiához forduljon.

Néhány év koncentrált fejlesztőmunka minden korosztályban el tudja háritani az adott életkorban tipikusan megjelenő szövegértési problémákat, és **a tehetség néhány év leforgása alatt** esetleg már az iskolai teljesítményben is láthatóvá válhat. Ekkor abban kell segítenünk, hogy az ilyen diák reális és személyes közelségbe kerüljön a közép és felsőoktatás neki megfelelő intézményeivel. Ekkor is számos tanulmányi és szociális természetű akadály áll még a tehetség kibontakozása útjában.

Az iskola vállalja:

- az egyéni képességekhez igazodó tanulás megszervezését,
- tehetséggondozó tanórán kívüli foglalkozásokat,
- szakköröket (pl. színjátszó, kézműves, képzőművész),
- megfelelő életkorban versenyeket, vetélkedőket, bemutatókat (pl. Waldorf-olimpia, részvétel kerületi versenyeken, rendezvényeken),
- tanfolyamok szervezését (például tánc, bábozás, lovaglás stb.)

Tanfolyamokat szervezhetnek a nevelőtestület arra vállalkozó tagjai, de akár külső személyek is.

Tehetséggondozás: az egyéni képességek kibontakoztatása nemcsak az egyes szaktárgyakhoz kapcsolódó képességek, hanem a nem kognitív képességek fejlesztése terén is.

Tehetséggondozásban résztvevők:

- az iskola valamennyi tanulója
- kiválasztott tanulók

Felzárkóztatás, tehetséggondozás terén az alsó tagozaton részben a rehabilitációs és rehabilitációs órák biztosítják a lehetőséget, valamint az osztályonkénti tehetséggondozó, felzárkóztató órák és a szakkörök.

Magyar és matematika, valamint személyiségfejlesztő felzárkóztató órák keretében történik a fejlesztés:

- az egyéni képességekhez igazodó tanórai tanulás megszervezése,
- a nem kötelező (választható) tanórán tanulható tantárgyak tanulása,
- a tehetséggondozó foglalkozások,
- az iskolai sportszakkör,
- a szakkörök,
- versenyek, vetélkedők, bemutatók (szaktárgyi, sport, kulturális stb),

- a szabadidős foglalkozások (pl. színház- és múzeumlátogatások),
- az iskolai könyvtár, valamint az iskola más létesítményeinek, eszközeinek egyéni vagy csoportos használata,
- a továbbtanulás segítése.
- klubnapközi
- kirándulások.

Tehetséggondozás folyamata

Tevékenység	Módszer	Felelős	Határidő
1. Tehetségek felismerése	• Megfigyelés • Házi versenyek (szaktárgyak, különböző művészeti ágak, kiállítás stb.) • Speciális képességeket mérő tesztek • A tehetségek felismerését szolgáló tudatos szituációk tervezése, használata (ünnepélyeken való szereplés, diákönkormányzatban végzett munka stb.)	• Tanár, szaktanár • Munkaközösség - vezetők, szaktanárok • Tehetségfejlesztő pedagógus • Munkaközösség - vezetők, szaktanárok, diákönkormányzatot segítő pedagógus, osztályfőnökök	• Folyamatosan • I. félév • Tanév eleje • folyamatos
2. Tehetségfejlesztés (az iskolán belül)	• egyéni fejlesztés • differenciált tanórávezetés • szakkör • FENAP, ADP, Klubnapközi • sportkör	• a fejlesztést végző pedagógus • minden pedagógus • szakkörvezetők	• folyamatos • folyamatos • folyamatos • folyamatos
3. Tehetségfejlesztés (iskolán kívül)	• közös fejlesztés egyes területeken más iskolákkal • kapcsolatok különböző szakmai szervezetekkel, a tehetséges tanulók irányítása „központi” szakkörökbe, zeneiskolába, sportegyesülete	• minden pedagógus • minden pedagógus	• folyamatos • folyamatos

4. A fejlesztés hatékonysága, értékelés	<u>kbe stb.</u> • versenyeredmények összegzése, értékelése • szakköri lemorzsolódás, szakkörök <u>megszűnése</u>	• iskolavezetés, munkaközösség - vezetők, szakkörvezetők, szaktanárok stb.	• félévkor és tanév végén
--	---	--	---

10. A gyermek- és ifjúságvédelem:

Intézményünk lényegi céljai teljes egészében egybeesnek az ifjúságvédelem távlati célkitűzéseivel. Iskolánk tanulói érdekében ezért **szociális munkások** is dolgoznak, akik kapcsolatot tartanak a családokkal és a segítő szervezetekkel. A megszokott ifjúságvédelmi ügyek falusi környezetben kevésbé jelentkeznek. Kevésbé találkozunk széteső családokkal és csellengő fiatalokkal, mint a városi ifjúságvédelem. Több viszont a gyermek, és kevesebb a felnőtt, tehát mégiscsak több a gyermekvédelmi feladat. Magyarországon a népesség **16%-a gyermek**. Lakon ez az arány **31%, Alsószentmártonban pedig 35%!** Ez az egész EU-ban kiemelkedőnek számító magas érték harmadik világbeli halandósági adatokat és természetes szaporulatot jelent Európa keleti végein.

A felnőttekre átlagban kétszer-háromszor annyi gyermek jut, mint máshol. Súlyos terhek nehezednek tehát az édesanyák vállaira ezekben a közösségekben. Ezzel együtt többnyire jól működő családok és egy **odafigyelő szélesebb közösség áll a diákjaink mögött**, ami nagy biztonságot ad. Ritkán fordulhat elő, hogy egy-egy diákunk valóban légüres térbe kerül, mert ha otthon esetleg megoldhatatlan válság alakul ki, az unokatestvérek, nagynénik mindig oda fognak rá figyelni.

A legnagyobb teher az iskolai szociális munkáson a tanulók anyagi helyzetével kapcsolatos problémák áthidalása. A családoknak ugyanis minden fillér számít. Ha például a szociális ellátórendszer, vagy a család pozíciója kicsit megváltozik, a család máról holnapra egyszer csak olyan kategóriába eshet, amelyben a nagykorúként folytatott nappali tagozatos tanulmányok kevesebb pénzzel járnak, mint valamely egyéb segélyezett státusz. Ekkor a **tanulmányok azonnal veszélybe kerülnek**. Ezeket a helyzeteket nem is szociális, hanem gyermek- és ifjúságvédelmi problémaként kezeljük.

Ugyanígy ifjúságvédelmi probléma a munkavállalás, mint a tanulás alternatívája, hiszen egy **kedvezőnek látszó ajánlat miatt elúszhat a diák tanéve**. A legtöbb esetben a munkalehetőség hetekkel később kútba esik, s akkor már nem lehet visszakapcsolódni a félbehagyott évfolyamba. Ezekben az esetekben a diáknak az alsóbb évfolyamot javasoljuk. Ha van esély sikeres helytállásra a félbehagyott évfolyamon, mert esetleg már járt az adott évfolyamra, tehát hallgatta az anyagot, akkor **különbözeti vizsgák** elé állítjuk.

Ebből nem engedhetünk. Ha elnézőbbek lennénk, nem maradna diákunk.

A családok anyagi helyzete tehát a legfőbb ifjúságvédelmi kérdés. Az elemzett problémák mögött rendszerint fölsejlik az **uzsorás hitelezők** rettenetes hatalma. Az ő örvényükbe kerülve pedig egyenes az út a család lakóházának elárverezése, sőt a leánykereskedelem, s a maffia felé. Az iskolának nem dolga, hogy elvégezze a rendőrség és a PSZÁF munkáját. Tapasztalataink szerint azonban sok család megpróbál a maffia szorításából az iskolánál menedéket találni. Nem vesszük föl a küzdelmet bűnözői csoportokkal, de az iskola pusztá léte valódi alternatíva érzetét kínálja a szakadék szélén táncoló családoknak.

Az általános iskolai évfolyamokban **osztálytanító** jeleníti meg az iskolát a család és a diák számára. Rá hárul az ifjúságvédelmi feladatok zöme.

A középiskolás diákjaink rendelkeznek egy **patrónus** tanárral, akit maguk választanak, és aki az ő érdekeiket védi. Ebben a *Gandhi Gimnázium* tapasztalataira építünk. A patrónus feladatkörében nem az osztályfőnöki adminisztrációs feladatokon van a hangsúly, viszont a

diák személyes sorsának követése az ő felelőssége. A felzárkóztató oktatásban még van osztályfőnöki funkció is, tekintettel a diákok hiányos iskolai szocializálása által fölvetett igényekre. Nekik is lehetőségük van azonban már az első évben patrónus tanárt választani.

A **patrónusainkat és a szociális munkásunkat** is rendszerint az állítja az első próbatétel elé, hogy a személyes dokumentumok szinte kivétel nélkül hiányosan, vagy éppen egyáltalán nem állnak rendelkezésre tanulóinknál pl. tájszám, adókártya, személyi, lakcímkártya stb. A rég félbehagyott iskolák esetében többnyire a bizonyítvány sem kerül elő. Az ifjúságvédelmi feladatok feltérképezése rendszerint ezen a ponton indul.

Az iskola teljes nevelőtestülete a mindennapi nevelő-oktató munka részeként fontos feladatának tekinti a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatokat. Az ifjúságvédelemmel összefüggő problémák feltárásában, kezelésében, a tanulók egészséges fejlődését veszélyeztető körülmények kiszűrésében, megelőzésében és megszüntetésében részt vállal.

Feladatok:

- Hátrányos helyzetű és tanulási, beilleszkedési nehézségekkel küzdő tanulókról nyomon követő nyilvántartást vezetünk, meghatározva abban azokat a fejlesztéseket, támogatásokat, amelyek a gyermekek egyéni személyiségfejlesztéséhez szükségesek.
- Károsító környezeti hatások csökkentésében a gyermekvédelemmel foglalkozó szakszolgálatok segítségét és a helyi önkormányzat adta lehetőségeket egyaránt kihasználjuk.
- Speciális szakembereket kérünk fel céljaink eléréséhez (orvosok, védőnők, pszichológusok, fejlesztőpedagógusok, családgondozók).
- Problémákkal küszködő tanulók szüleit igyekszünk megnyerni, hogy külső segítő intézmények szakembereinek szolgáltatásait, támogatását igénybe vegyék.

A munka során a gyermek- és ifjúságvédelmi felelős állandó kapcsolatban áll a szülőkkel, az osztályfőnökökkel, pedagógusokkal, a diákönkormányzat vezetőjével, az igazgatóval. A jelentkező problémákat közösen elemzik, a lehetőségeket értékelik, a szülőkkel megbeszéljük, hogy milyen segítséget tudnak adni.

A gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok

A nevelők és a tanulók személyes kapcsolatainak és a családlátogatásoknak egyik fő célja a gyermekek problémáink feltárása (megelőzése). Minden pedagógus közreműködik a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok ellátásában, a tanulók fejlődését veszélyeztető körülmények (megelőzésében) feltárásában (megszüntetésében).

A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős alapvető feladata, felmérni a veszélyeztetett és hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat az osztályfőnökök jelzései alapján, a társintézményekkel együttműködve.

- *Ezen belül feladatai közé tartozik különösen:*
 - a tanulók és a szülők tájékoztatása azokról a lehetőségekről, személyekről, intézményekről, amelyekhez problémáik megoldása érdekében fordulhatnak,
 - családlátogatásokon való részvétel a veszélyeztető okok feltárása érdekében,
 - a veszélyeztető okok megléte esetén a gyermekjóléti szolgálat értesítése,
 - a gyermekjóléti szolgálat tevékenységének segítése, (esetbejelentő, Ifjúságvédelmi kerekasztal, napi kapcsolat),
 - a tanulók anyagi veszélyeztetettsége esetén gyermekvédelmi támogatás megállapításának kezdeményezése,
 - tájékoztatás nyújtása a tanulók részére szervezett szabadidős programokról a diákönkormányzat révén (jobb az információáramlás lehetősége).
- *A gyermekvédelmi problémák feltárásának az a célja, hogy a gyermekek gondjait az iskola a gyermekjóléti szolgálat segítségével minél hatékonyabban tudja kezelni, megelőzve ezzel súlyosabbá válásukat. Iskolánk alapvető feladatai a gyermek- és ifjúságvédelem területén:*
 - fel kell ismerni, és fel kell tárni a tanulók problémáit,
 - meg kell keresni a problémák okait,
 - segítséget kell nyújtani a problémák megoldásához,
 - jelezni kell a felmerült problémát a gyermekjóléti szolgálat szakembereinek, gyámhivataloknak és hivatásos gyámoknak.
- *A tanulók fejlődését veszélyeztető okok megszüntetésének érdekében iskolánk együttműködik a területileg illetékes:*
 - nevelési tanácsadóval,
 - gyermekjóléti szolgálattal,
 - polgármesteri hivatallal,
 - gyermekorvossal,
 - továbbá a gyermekvédelemben résztvevő társadalmi szervezetekkel, egyházakkal, alapítványokkal.

Pedagógiai munkánkban belül elsősorban az alábbi tevékenységek szolgálják a gyermekvédelem céljainak megvalósítását:

- a felzárkóztató foglalkozások,
- a tehetséggondozó foglalkozások (pl. Induló számítástechnikai szakkör),
- az indulási hátrányok csökkentése,
- a differenciált oktatás és képességfejlesztés,
- a pályaválasztás segítése,
- a személyes, egyéni tanácsadás (tanulónak, szülőnek),
- egészségvédő és mentálhigiénés programok szervezése, pl.: pályázatok, drogprevencióval kapcsolatosan, stb.,
- a családi életre történő nevelés,

- a tanulószobai foglalkozások,
- az iskolai étkezési lehetőségek,
- egészségügyi szűrővizsgálatok,
- a tanulók szabadidejének szervezése (tanórán kívüli foglalkozások, szabadidős tevékenységek, szünidei programok),
- a tanulók szociális helyzetének javítása (segély, természetbeni támogatás), érdekében segítő közreműködés,
- a szülőkkel való együttműködés,
- tájékoztatás a családsegítő és a gyermekjóléti szolgálatokról, szolgáltatásokról,
- szülői kapcsolattartás (klubok, értekezletek, beszélgetések),
- mentálhigiénés beszélgetés, fejlesztés:
 - csoportos,
 - egyéni.

11. A tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatását segítő program és a szociális hátrányok enyhítését szolgáló tevékenység:

Iskolánkban a kis elsősöket kivéve sajnos minden diák szembenézett tanulási kudarcokkal, mivel az iskolai kudarc ebben a közegben szorosan összefügg a szociális hátránnyal. Munkánk jelentős része arra is irányul, hogy a kudarcot és a hátrányt feledtetni tudjuk velük. Ennek sikeres megvalósításához a tananyag megválasztása, iskolánk belső intézményi struktúrája, illetve módszertani alapelveink jelentenek garanciát.

Ebben *Rudolf Steiner* mellett *Amartya Sen* és *Paolo Freire* írásai igazítanak el bennünket. Programunk lényege, hogy először a kompetencia érzését ültetjük el a diákban. **Az iskolai siker nem egyéb, mint a társadalmi esélyek tükré.** Ha a diáknak személyesen is lehet köze azokhoz a dolgokhoz, amelyekhez az ő társadalmi rétegében rendszerint nincs köze az embernek, akkor a kudarcok sorozata véget ér.

A Waldorf pedagógia filozófiájának megjelenése Alsószentmártonban a gyökerénél vágja el ezt a problémát. A módszertan egésze arra épül, hogy minden diák, minden korosztály megtalálja magának az örömet a tanulásban.

A középiskolai képzésben nehezebb a helyzetünk. Tapasztalataink szerint egy-két év szükséges ahhoz, hogy egy örökös rossztanuló nyolcadikos felismerje magában a sikeres gimnazistát. Különösen **a nagylányok** esetében szokott beállni egy-két év alatt látványos fordulat. Ők ugyanis rendszerint föl ismerik azt a **hatalmas lehetőséget**, amit a diák életforma nyújt a fiatal korban kezdődő háziasszonyi pályafutással szemben. Amint ez a föl ismerés megszületik, a lányok szövetségesként tekintenek az iskolára, és hamarosan úgy kezdenek viselkedni, hogy jelezzék a környezetük számára: ők már más perspektívákban gondolkodnak.

A nagyfiúk esetében nincs ekkora tétje a tanulásnak, hiszen ők nem szülnének, és nem kerülnének egy anyós uralma alá. Ezért a fiúk **a legritkább esetben** váltanak tanulási stratégiát, esetleges tanulási kudarcuk sokkal tartósabbak. A magatartási nehézségek így ezzel összefüggésben is komolyabb formában jelentkeznek náluk. Ezért is kell kezdettől fogva világossá tenni, hogy a Dr. Ámbédkar Gimnáziumban a tanulmányi jogviszony megszakadása elsősorban az iskolai mulasztásokkal függhet össze, fegyelmi kihágásokkal vagy gyenge tanulmányi eredményekkel lehetőleg nem. Ha ezt tudatosítjuk, több esélyünk van a lemorzsolódottak visszahozására.

A **felnőttek** körében sokkal sikeresebb tanulókkal találkozunk. A mezőny is erősebb, hiszen igen széles korosztályból rekrutálódnak a jelentkezők, és a továbbtanulási döntés sokkal megalapozottabb. Van azonban az estis diákok között is, aki nem jól méri föl az erejét a jelentkezéskor, és ezért kihullik. Felnőtteknél is fontos, hogy érezze: bármikor visszajöhet.

A **szociális hátrányok** enyhítésében a támogatóink által nyújtott pénzügyi támogatásoké a döntő szó. A Felcsuti Alapítvány, a Magyar Bankszövetség, a Polgár Alapítvány és más jelentős szerveződések az elmúlt évben intézményesítették a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok számára indított ösztöndíjprogramjaikat. A Sajókázán és Alsószentmártonban évek óta folyó továbbtanulási programok működése nehezen volna elképzelhető az általuk felajánlott anyagi eszközök nélkül. A magánszféra szerepvállalása rugalmas kifizetéseket tesz lehetővé: *bis dat, qui cito dat*.

Az állam közalapítványokon keresztül nyújt ösztöndíjakat. A családok ezekre számítanak ugyan, de a kifizetés ideje mindig teljesen bizonytalan. A hozzáférés lehetősége is nehezen kiszámítható: nem elsősorban a diák aktuális teljesítményétől függ, hogy az adott évben éppen beleesik-e a nyertes kategóriába vagy sem. A magánszféra tehát ezen a területen szerencsésen egészíti ki az állami oktatásfinanszírozás rendszerét. Az évek során a privát szerepvállalás kiterjedt, ma már korántsem csak Soros Györgyről van szó: Felcsuti Péter vagy Polgár András odafigyelése nélkül iskolánk nem jött volna létre. A Waldorf módszertani megközelítések megjelenése Alsószentmártonban szintén egyfajta kapocs a kedvező helyzetű társadalmi rétegek irányába. A mi programunk tehát az évek során a magántőke, egyes magasabb társadalmi helyzetű csoportok figyelmét is felkeltette a legnehezebb sorsú települések tanulói iránt. Ez anyagi adományokat is jelent, de ha például személyes kapcsolatok is szövődnek a társadalom két végletesen ellentétes helyzetű rétege közt, az a **szociális gondok**on áttételesen és hosszú távon is segíthet.

Célunk pedagógiai mindennapokban is, hogy a bármilyen okból hátrányos helyzetű gyermekek is teljesíteni tudják a tantervben előírt követelményeket. Képességeik, készségeik fejlesztésével megfelelő alapot kapjanak a továbbtanuláshoz.

Tanórán:

- differenciált egyéni foglalkozásokkal,
- kooperatív módszerek alkalmazásával,
- részképességzavarokkal küzdő gyerekek egyénre szabott, személyre szóló képességfejlesztése fejlesztő foglalkozásokon.

Tanórán kívül:

- a tananyag egyénre szabott módon való begyakorlása, hiányok pótlása korrepetálásokon, beszédzavarok csökkentése, megszüntetése logopédiai foglalkozásokon, gyógypedagógus, extra-lesson fejlesztő segítségével

Nem szakrendszerű oktatás keretében:

A tanulási kudarcok csökkentését, a további tanulói életút sikerességét csak az egyéni haladási ütemet lehetővé tevő differenciált oktatásszervezés, a projektoktatás, a kooperatív tanítási-tanulási technikák alkalmazása biztosítja.

A kompetenciák fejlesztését a képzés keretében beillesztjük a tanórai tevékenységekbe, vagyis ezek fejlesztése pedagógiailag tervszerűen megkonstruált projektek elvégzettetése útján történhet, valósulhat meg. Tevékenység-központúságra építünk, mert passzív tevékenység keretében a kompetenciák nem fejlődnek.

A felzárkóztatás célja a tanuláshoz szükséges motiváció megteremtése, a munkavégzésre való szocializálás, a tanuláshoz szükséges bemeneti kompetenciák elsajátításával, a tanulók élettervezésének elősegítése, sikerélményhez juttatása a tanulásban.

Szorgalmazzuk, hogy azok a kulcskompetenciák kapjanak kiemelt szerepet, amelyeknek fejlesztése, megerősítése a tudás alapú, az emberi kapcsolatok humanitására épülő társadalomban elengedhetetlen.

A kulcskompetenciák és képességcsoportok fejlesztését preferáljuk:

- kommunikációs képességek,
- olvasás,
- információkezelés,
- döntés,
- szabálykövetés,

- lényeglátás,
- problémamegoldás,
- alkotás,
- kritikai hozzáállás,
- kooperáció,
- szolidaritás.

A tanulási folyamatot átjáró értékek (tudomány, művészet, hagyomány, természet, vitális értékek, stb.) közvetítése mellett az értékek átörökítésére, megőrzésére, az értékek védelmére, valamint az értékválasztásra is felkészítjük, illetve orientáljuk a tanulókat.

Fontos feladat, hogy a nem szakrendszerű oktatás legyen képes kielégíteni az általános iskolai tanulók kíváncsiságát, érdeklődését, játék- és mozgásszükségletét, alkotókedvét.

- Az iskola pedagógusai a tanulók anyagi és/vagy szociokulturális hátrányos helyzetét feltárják, majd ennek enyhítésére, megszüntetésére javaslatot tesznek, szükség szerint bevonva ebbe a munkába a gyermekvédelemmel foglalkozó szakszolgálatok segítségét is.
- Az osztálytanító és a gyermekvédelmi felelős javaslata alapján az iskola igazgatója kezdeményezi a fenntartónál a gyermek anyagi támogatását, a gyermekvédelmi felelősön keresztül felkeresi a gyermekvédelemmel foglalkozó szakszolgálatokat.
- A nevelőtestület a gyermekvédelmi felelős összehangoló segítségével megtervezi a gyermek egyéni foglalkoztatását, képesség-kibontakoztató felkészítését, különös tekintettel a tanulói kulcskompetenciák fejlesztésére.

Szociális hátrányok kiegyenlítésére délutáni napközi foglalkozással, reggeli ügyelettel, az étkezések befizetési díjának szociális támogatásával és egészségügyi szűrővizsgálatok kezdeményezésével az egészségügyi szolgálattal együttműködve törekszünk.

Felzárkóztatás

Tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatásának segítése az alábbi tevékenységek során történik:

- a kis létszámú első osztály,
- az egyéni képességekhez igazodó tanórai tanulás megszervezése, (rendbontó tanterem és berendezés)
- kooperatív tanulás elemei,
- lépésről - lépésre program alkalmazása,
- a klubnapközi
- az egyéni foglalkozások,
- a felzárkóztató foglalkozások,
- az iskolai könyvtár, valamint az iskola más létesítményeinek, eszközeinek egyéni vagy csoportos használata,
- a továbbtanulás irányítása, segítése,
- egészségügyi és pedagógiai habilitáció és rehabilitációs foglalkozások.

Tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkózását segítő program

Tevékenység	Módszer	Felelős	Határidő
1. A tanulási kudarcnak kitett tanulók felismerése	• képességek felmérése iskolába lépéskor - prevenció, pl.: dolgozók által kidolgozott teszt , kompetencia mérés • Képességek felmérése az iskoláztatás folyamán, pl.: induktív gondolkodás mérése • Megfigyelés • Dokumentumelemzés (a tanuló iskolai produktumainak célirányos áttekintése) • Beszélgetés (gyerekekkel, szülővel) • A tanulók tanulási szokásainak felmérése (kérdőívvel, otthon • iskola napló vezetésével stb.)	• Pedagógus, fejlesztő pedagógus, pszichológus • Tanító, szaktanár, osztályfőnök • Tanító, szaktanár, osztályfőnök • Tanító, szaktanár, osztályfőnök • Tanító, szaktanár, osztályfőnök	• Tanév eleje • Folyamatosan • Tanév eleje, illetve közben • Folyamatos • Első félév
2. A tanulási kudarcnak kitett tanulók fejlesztése	• Egyéni (képesség) fejlesztés (fejlesztési terv alapján) • Differenciált tanórávezetés • Korrepetálás • klubnapközi • Mentésítés bizonyos tárgyak, illetve értékelési módszerek alól • Kislétszámú osztályok • Tanulásmódszertan, tanulás tanítása • Tréning (tanulástechnika, koncentráció stb.), relaxáció	• Pedagógus, fejlesztő pedagógus • Minden pedagógus • Érintett pedagógus, korrepetálást vezető pedagógus • Napközis nevelő, tanulószoba vezető • Tanító • Tanító, szaktanár • Iskolavezetés, tanító, fejlesztő pedagógus • Osztályfőnök vagy a kurzust oktató pedagógus • Fejlesztő pedagógus, pedagógus, külső szaktanácsadó	• Folyamatos • Folyamatos • Folyamatos • Folyamatos • Tanév vége • Tanév eleje, ill. foly. • Tanév eleje, illetve folyamatos • Tanév eleje, illetve folyamatos • folyamatos
3. A tanulási kudarcnak kitett tanulók fejlesztése (iskolán kívül)	• a tanulási zavarokkal küzdő tanulók speciális szakemberekhez történő irányítása (Nevelési Tanácsadó, Ifjúsági Ideggondozó stb.)	• tanító, szaktanár, osztályfőnök, gyermekvédelmi felelős	• folyamatos
4. A fejlesztés hatékonysága, értékelése	• tesztek újrafelvétele • dokumentumelemzés (a tanuló iskolai produktumainak célirányos áttekintése) • megfigyelés • tanulmányi eredmények elemzése (dokumentumelemzés) • beszélgetés (gyerekekkel, szülővel)	• pedagógus, fejlesztő pedagógus, pszichológus • tanító, szaktanár, osztályfőnök, gyermekvédelmi felelős • tanító, szaktanár, osztályfőnök • tanító, szaktanár, osztályfőnök • <u>tanító, szaktanár, osztályfőnök</u>	• tanév vége • tanév vége • folyam., ill. tanév vége • tanév vége • tanév vége

Dokumentáció

- képességmérések tesztjei és eredményei,
- tanulásmódszertan program,
- egyéni fejlesztési lapok, stb.

Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció, rehabilitáció az alsó és felső tagozaton

A gyógypedagógiai nevelés egészét átható rehabilitációs, rehabilitációs nevelés célja az értelmi fogyatékos fiatalok szocializációja, eredményes társadalmi integrációja.

A fogyatékból eredő hátrányok csökkentését segítő programok iskolánk helyi tantervének részeként működnek. Megjelennek tréning formájában, tantárgyi témaként, egy - egy terület önálló fejlesztési programjaként, beépülnek a tanítási órákba is.

A gyógypedagógus osztályfőnök vagy szaktanár - esetenként más - más szakember véleményének figyelembevételével - készíti el a fejlesztő programot, amely a tanuló különleges gondozási igényére épül, és egyedi tulajdonságainak fokozatos kibontakozását szolgálja.

A fejlesztés a tanítás - tanulás folyamatában megmutatkozó fejletlen vagy sérült funkciók korrigálására, kompenzálására, az eszköztudás fejlesztésére, a felzárkóztatásra, a tanulási technikák elsajátítására, a szociális képességek fejlesztésére, az önálló életvezetésre irányul, és a programokon, tréningeken keresztül valósul meg.

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység lényeges eleme a folyamatos vagy szakaszos pedagógiai diagnosztizálás. Szolgálja a korrigáló, kompenzáló tartalmak, eljárások, terápiás eszközök tervezését, megelőzheti a további - másodlagos - tünetek megjelenését.

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység során a fejlesztő programok készítésekor és elemzésekor elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy a gyógypedagógiai nevelés, a terápiás eljárás és eszközrendszer miként tud, vagy tudott hozzájárulni a pszichikai, a fiziológiai funkciók zavarának korrigálásához, kompenzálásához, a funkcionális képességek csökkenéséből, a funkciók fejletlenségéből eredő zavarok kezeléséhez, a szociális szféra akadályozottságából származó hátrányok csökkentéséhez. (Forrás: NAT)

A rehabilitációs fejlesztési tervet egyéni mérések alapján diagnosztikai céllal félévenként (év eleji, január, május) el kell készíteni.

A méréseket végzi:

- a rehabilitációt tartó tanár
- osztályfőnökök,
- szaktanárok,
- rehabilitációs foglalkozást vezető tanár.

Mérési területek a 9. és 10. évfolyamon:

- I. *Kognitív funkciók:*
 - megismerés: észlelés, szemlélet,
 - ismeretalkalmazás,
 - problémamegoldó gondolkodás,
 - emlékezet.
- II. *Helyesírás*
 - hosszú, rövid hangok differenciálása,
 - részleges, teljes hasonulások írása,
 - szótagolás,
 - mondatok differenciálása,
 - mondatok differenciálása folyamatos szövegben,
 - mondatok minőség, szerkezet szerinti felismerése,
 - különböző szófajok helyesírási szabályainak ismerete,
 - helyesírási szabályok önálló alkalmazása.
- III. *Diszlexia*
 - az olvasás hibái: betűtévesztések, betűkihagyás, betoldás, szótagkihagyás, reverziók, elővezetések, stb.,
 - az olvasás tempója,
 - a szövegértés zavara,
- IV. *Diszkalkulia*
 - mennyiségállandóság,
 - helyiérték fogalom,
 - számemlékezet,
 - alapműveletek és inverzeik,
 - egyszerű és összetett szöveges feladatok,
 - matematikai, logikai szabályok.
- V. *Szocializációs készség*
 - önismeret,
 - együttműködési készség,
 - veszélyeztető tényezők ismerete,
 - konfliktuskezelés,
 - motiválhatóság szintje,
 - problémakezelés.

A tanulók kiválasztásának szempontjai:

- *Személyiségfejlesztő foglalkozások:*

Speciális mérések, valamint a gyermekek egyéni megfigyelése viselkedésük alapján. Végzi: osztályfőnök, szaktanár, habilitációs foglalkozást vezető.
- *Részképességek fejlesztése*

Felmérési teszt elvégzése, értékelése, diagnosztizálás (félévenként) egyéni fejlesztési terv elkészítése. Végzi: osztályfőnök, szaktanár, habilitációs foglalkozást vezető.

A habilitációs, rehabilitációs csoportok kialakításának szempontjai:

- Osztályfokkonként a habilitációs órakeretbe sorolva a gyermekeket a mérési eredmények alapján.
- Osztályfoktól függetlenül - de a mérési eredmények alapján, a megfelelő fejlesztő csoportba sorolva a gyermekeket.

Tehetséggondozás

Osztályszinttől függetlenül - mérések alapján - tehetséggondozó csoportok létrehozása. (ének, sport, művészetek)

Montessori pedagógiájának alkalmazása a habilitációs órák keretében:

Míg a hagyományos pedagógiát alkalmazó iskolákban a gyermekek többsége képességei alatt teljesít, Montessori célja minden egyes gyerek képességeinek maximális fejlesztése.

A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlettségének különbsége növekszik az átlag gyermekekkel szemben.

Montessori iskolában az elsődleges feladata a pedagógusnak, hogy megfigyeljen minden gyereket, és minden gyerek adottságait a saját szintjéről fejlessze tovább. A fejlesztő pedagógus feladata nemcsak a direkt tanítás, hanem olyan feltételek megteremtése, amelyek között minden gyerek maga fedezi fel a dolgok tulajdonságait, a világ összefüggéseit.

Így a gyermek nemcsak tudásra tesz szert, hanem képességei is fejlődjenek. A részképesség problémákkal küzdő gyerekekkel a legnagyobb eredményt akkor érhetjük el ha a fejlesztési tervet manuális eszköztár használatával valósítjuk meg.

Fejlesztési célok:

Montessori pedagógiájának célja nyugodt, békés légkörben egymással toleráns, segítőkész, tevékeny gyermekek nevelése.

A gyerekek a saját tapasztalataik alapján tegyenek szert minél biztonságosabb alapvető ismeretre, problémamegoldó, logikus gondolkodásra.

A részképesség problémás gyerekek felzárkóztatása korrekciója.

Fejlesztési feladatok:

Fontos feladat a részképesség problémák orvoslása. Minél tágabb fejlesztési lehetőségek biztosítása:

- 1 logikus gondolkodás,

2. a szociális magatartás fejlesztése,
3. egyéni képességek fejlesztése,
4. a tolerancia fejlesztése,
5. szókincsbővítés,
6. a beszéd képességeinek fejlesztése,
7. betűfogalom kialakítása, stabil rögzítése,
8. olvasástechnika javítása az értő olvasás erősítése,
9. a szám és mennyiségfogalom kialakítása, megerősítése,
10. a számoláskészség fejlesztése,
11. nagymozgások fejlesztése,
12. a finommotorika írás-mozgás koordináció stabilizálása,
13. a kognitív funkciók fejlesztése,
 - emlékezőképesség,
 - megfigyelési képesség,
 - logikai összefüggések felismerésének fejlesztése (matematika, anyanyelv),
14. a munkaképességek fejlesztése,
15. esztétikai érzék, a szépség szeretetének fejlesztése,
16. tanulás és tudás szeretetének fejlesztése, sikert és örömet hozó játékszerek alkalmazásával.

A pedagógus szerepe a folyamatban:

1. Fontos, hogy minden játékfajta, de különösen a drámajátékok során segítsük a gyereket különböző adottságainak kibontakoztatásában, lelki higiéniájának elősegítésében, érzelmi életének gazdagításában, egész személyiségének harmonikus fejlődésében. Mindig az egész személyiség fejlesztésére törekszünk. Ezen belül a legfontosabb a SZERETET. A szeretet a kölcsönös érintkezésen belül és a mindennapi

élet során alakul ki. A pedagógus segítőtársa a gyerekeknek. Elsősorban megfigyel és segít.

2. A pedagógus minden egyes gyerek teljesítményét saját előző teljesítményéhez méri és értékeli. Nem az eredmény a fontos, hanem az igyekezet a tevékenység.

A fejlesztési tervet év eleji mérések alapján három nagy problématerületre bontjuk.

Diszlexia

A dislexiás gyermekeknél a probléma több részterületen mutatkozik:
Fontos, hogy a gyerek elérje az alábbi tudásszintet.

*„Ami le van írva, azt el lehet olvasni,
amit elolvastunk az információ számunkra,
amit gondolunk, azt le lehet írni,
amit leírunk, az megmarad, megőrizhetjük, elküldhetjük.”*

M.M.

Fejlesztési részterületek:

1. Gondolkodási műveletek:

- egyszerűbb logikai összefüggések felismerése,
- bonyolultabb összefüggések felismerése,
- fogalomalkotás (látás, hallás, tapintás alap),
- egyeztetés utánzás (tárgy-tárgy, tárgy-kép, tárgykép-tárgykép),
- következtetés,
- lényegmegértés, -kiemelés,
- analízis-szintézis,
- gyűjtőfogalmak kialakítása tárgyakkal képekkel,
- észlelési képességek fejlesztése (látási, hallási, tapintási),
- reláció-szókincsfejlesztés.

2. Kognitív funkciók - megismeréséhez, gondolkodáshoz kapcsolatos készségek,

képességek:

- emlékező képességek fejlesztése
- vizuális emlékezet fejlesztése
- akusztikus emlékezet fejlesztése,
- elvont és egyszerű formák azonosítása,
- megfigyelőképesség fejlesztése:
 - a. formaállandóság
 - b. formaazonosítás
 - c. hiányfelismerés
 - d. alak-háttér kiemelés
- beszédészlelés beszédmegértés fejlesztése,
- hangkiemelés,
- azonosság, különbség felismerése

- koncentráció,
- észlelés
 - a látási
 - b. hallási
 - c. tapintási
 - d. téri
- gondolkodási műveletek fejlesztése.

3. Szókincsbővítés, beszédkésztség fejlesztése:

- beszéd alaki, artikuláció és ritmus fejlesztése,
- a spontán beszéd, tartalmi beszéd, a szókincs, mondatalkotás fejlesztése,
- hangok automatizálásának fejlesztése,
- tiszta artikuláció fejlesztése,
- beszédritmus fejlesztése,
- hallási figyelem és differenciálás fejlesztő gyakorlatok,
- hangutánzás fejlesztése,
- ritmus fejlesztése,
- fonéma hallás fejlesztése,
- hangdifferenciálás fejlesztése (zöngés, zöngétlen),
- szókincsbővítés
 - ☐ tárgyakkal,
 - ☐ eseménykép és tárgykép segítségével,
 - ☐ mesefeldolgozás (szó és kép, cselekedtetés),
 - ☐ tárgyképek megnevezése,
- mondatok alkotása, felismerése (állítmánnyal majd tárgyalt stb. bővítve).

4. Olvasástechnika fejlesztése:

- látási, hallási, tapintási, és téri észlelések fejlesztése,
- térbeli és síkbeli tájékozódás fejlesztése (balról-jobbra, fentről-le, stb. irányok rögzítése),
- képolvasás,
- cselekvéses feladatok elvégzésének fejlesztése,
- tapintási észlelési fejlesztés,
- látási észlelés fejlesztése, (képkiválasztás megadott szempontok szerint, pl.: manipulálással),
- információs jelek megkülönböztetése (betűelemek irány gyakorlatok)
- ritmusgyakorlat.

5. Nagy- és finommozgások koordinációjának fejlesztése:

- mozgás összerendezettség mozgástempó (mozgásos énekes játékok),
- járásgyakorlatok (egyensúly fejlesztése),
- játékos utánzások fejlesztése,
- utánzás, mimika fejlesztése,
- az író kéz izomzatának erősítése (csiszolás, öntés, csipeszelés stb.),
- szemmozgás fejlesztése,

- rajzkészség fejlesztése.

Diszkalkulia

„Ha hallom elfelejtem, ha látom, megjegyzem, ha csinálom megértem.”

A diszkalkulia - fejlesztő foglalkozásokon a fő cél:

1. Kognitív funkciók:

- fogalomalkotás (látás, hallás, tapintás) fejlesztése,
- egyeztetés, utánzás,
- soralkotás,
- következtetés,
- lényegkiemelés,
- viszonyfelismerés és megnevezés,
- analízis, szintézis,
- csoportosítás, gyűjtőfogalmak (tárgyakkal, képekkel)
- emlékezőképesség fejlesztése (szám, szóképek)
- formaazonosítás,
- megfigyelőképesség fejlesztése,
- logikai összefüggések felismerése,
- rész-egész, -alak- háttér fejlesztése

2. Reláció szókincs stabil alkalmazása:

- különlegességek észrevétele,
- összehasonlítások,
- kép-, és szóegyeztetés (több, kevesebb, stb.),
- térbeli és síkban való tájékozódás erősítése,
- mozgás koordináció fejlesztése.

3. Számfogalom kialakítása:

- számszimbólumok megismerése
- számok szimbólumának és nevének összekapcsolása,
- számlálás kézen, tárgyakon,
- globális számkép-felismerés,
- annak megtapasztalására, hogy a mennyiségek elemek számosságából jönnek létre.

4. Szám, mennyiségfogalom összekapcsolása matematikai műveletek elvégzése:

- mennyiségek egyeztetése 10-es majd 100-as számkörben, tárgyakkal és különböző ingerek alapján,
- számfogalom elmélyítése (analóg gondolkodás),
- mennyiségek képzése, megjelenítése (megfigyelőképesség fejlesztése)
- összehasonlítás, azonosságok, különbségek felismerésének fejlesztése,

- reláció összefüggések felismerése,
- matematikai műveletek stabil rögzítése,
- páros, páratlan fogalmak elmélyítése,
- számok oszthatóságának stabilizálása,
- helyiértékek megerősítése, a számrendszerekben való közlekedés fejlesztése.

Csendóra

Azok a magatartászavaros gyermekek kerülnek ide, akik az alábbi tünetcsoportot produkálják

- impulzivitás
- hiperaktivitás
- figyelemzavar

A fejlesztés célja ezen az órán a nyugodt békés légkör megteremtése (pl. Nyugalom hangjai című kazetta), a feszültségek feloldása, a problémák megoldása úgy, hogy a gyerek saját irányítása alatt áll, a problémát maga keresi és oldja meg. Továbbá olyan beszélgető körök kialakítása, melyek a kozmosz eseményeit, képződéseit dolgozza fel a természettudományok minden területén.

Eszköztár

A Montessori eszközök használata, önálló gondolkodásra, döntésválasztásra, önellenőrzésre, összefüggések felfedezésére nevel.

Az eszközök használata közben a gyermek tiszta fogalmakat alkot életkorának megfelelően, konkrét tapasztalatok alapján, ugyanakkor fejlődnek képességei. Gondolkodási műveleteket végez, az összefüggések felismeréséhez.

A pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció, rehabilitáció a 9. és a 10. évfolyamon

Foglalkozások célja:

A részképesség kieséssel küzdő tanulók sérülés specifikus fejlesztésével a tanulási hátrányok, a beilleszkedési zavarok, a magatartási problémák csökkentése, megszüntetése.

A foglalkozásokon a kognitív funkciók, a személyiségfejlesztése.

Foglalkozások feladata:

- diagnosztizálás,

- a sérült területekre egyéni fejlesztési terv készítése,
- a fejlesztéshez megfelelő módszerek kiválasztása,
- a kialakult másodlagos tünetek korrekciója.

Fejlesztési feladatok:

Kognitív funkciók:

Megismerés:

- analízis, szintézis,
- differenciálás,
- az egyes jegyek izolált kiemelése,
- általánosítás,
- egyszerűsítés,
- fogalomalkotás.

Ismeretalkalmazás:

- probléma felfogása,
- az ismeret aktualizálása,
- feladat elemzés,
- gondolkodás mozgósítása,
- feladatmegoldásban való jártasság.

Problémamegoldó gondolkodás:

- konkrét - absztrakt - konkrét,

Emlékezet:

- rövid történet fő mozzanatai,
- számmennyiség, nagyság,
- differenciálás,
- egyes tényektől a tartalmi összefüggések felé haladás.

Helyesírás:

- hosszú, rövid hangok akusztikus differenciálása,
- szótagolás szabályainak alkalmazása,
- a kiejtéstől eltérő írásmódú szavak felismerése, a helyes írásmód alk.,
- mondatok differenciálása vizuális, akusztikus jelek alapján,
- különböző szófajok helyesírási szabályainak alkalmazása,
- a mondatok szerkezeti és minőség szerinti felismerése, írásbeli reprodukálása,
- a tanult helyesírási szabályok önálló alkalmazása.

Dislexia:

Készségfejlesztés:

- irány szerinti tájékozódás,
- artikulációs mozgások tudatosítása.

Olvasás:

- betűk tanítása,
- szótagok olvasása,
- szavak olvasása,
- mondatok olvasása,
- szövegek olvasása.

Az olvasott szavak, mondatok, szövegek értelmezése.

Diskalkulia:

- mennyiségi álladóság kialakítása,
- helyiérték fogalom kialakítása,
- számemlékezet fejlesztése,
- alpműveletek elvégzésének, lejegyzésének elsajátíttatása,
- egyszerű és összetett szöveges feladatok értelmezése, megoldása,
- matematikai, logikai szabályok felismerése alkalmazása.

Szociális készségek fejlesztése:

- változás és fejlődés különbsége,
- képzeletvilág fejlesztése,
- a személyiség elfogadása,
- a másság elfogadása,
- tájékozódás időben, az események sorrendiségében,
- kommunikáció fejlesztése,
- életkori jellemzők ismerete,
- a környezet állapota és az egészség közötti összefüggés,
- döntéshozás, tudatos cselekvés gyakorlása,
- jövőkép megfogalmazása,
- feladatvállalások.

AZ INTEGRÁLT NEVELÉS PROGRAMJA

(A solymári Fészek Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény helyi tanterve kiegészítésének adaptálása a Dr. Ámbédkar Iskola számára.)

Az integrált nevelés értelmezése

Az Iskola alapító okirata már tartalmazza azt a pedagógiai elhatározást, hogy az intézményünkben a **sajátos nevelési igényű** gyermekek is felvételt nyerhetnek. Ennek a

szándéknak a megvalósítása érdekében az elmúlt években előkészítettük a szükséges szakmai feltételeket.

Mindenekelőtt tisztáztuk, hogy hogyan értelmezzük Iskolánk pedagógiai gyakorlata szempontjából az integrált nevelés fogalmát. Tapasztaltuk, hogy ma még sok előítélet és szorongás nehezíti (a pozitív tapasztalatok ellenére is) a másság valódi megértését és elfogadását. A szülőkkel folytatott beszélgetésekben láttuk, hogy a félelmek oldása csakis a gyakorlatban, a közvetlen tapasztalat útján lehetséges. A szülők ugyanis ekkor megtapasztalhatják, hogy saját gyermekük nem kerül hátrányba, nem marad le azok miatt az óvodában vagy az iskolában, akiknek a nevelés, tanítása speciális pedagógiai segítséget igényel. Felismertük, hogy az Iskolában tanító pedagógusok az integrált nevelés bevezetésekor új feladatokkal találkoznak, és erre megfelelően fel kell készülni (gyermekismeret, biográfia-ismeret, szakvélemények értelmezése, tanácsadás a szülőknek, együttműködés a gyermek fejlesztésében közreműködő szakemberekkel stb.).

Az eddigi pedagógiai tapasztalatok azt mutatják, hogy az integrált neveléssel kapcsolatban hangoztatott negatívumok félreértésekből és a szakmai feltételek hiányosságaiból fakadnak. Pedagógiai szempontból a pozitívumok kiemelése szükséges:

- Az Iskola a 20-30 fős tanulócsoportokkal olyan szociális környezetet teremt minden gyermeknek, amelyben a gyermekek megtapasztalhatják egymás képességeinek, viselkedésének eltéréseit. A gyermekek közötti egyéni különbségek, eltérő személyiségvonások megtapasztalása mind a csoport, mind a pedagógus számára sokféle lehetőséget kínál a szociális képességek megismerésére/nevelésére. Ebből következően az integrált nevelés nem csupán az integrált gyermeknek jelent segítséget, hanem az osztály valamennyi tagja számára fontos. Iskolánk osztályaiban az integráltan tanuló sajátos nevelési igényű gyermekek létszáma maximum 2-3 fő, felvételük egyéni elbírálás alapján történik az iskolában történő gyakorlat szerint.

- A Waldorf-pedagógiában a tanár-gyerek kapcsolat kiemelt jelentőségű. Az iskolában töltött minden napon a gyermekek és a tanítók/tanárok között végbemenő hatások/visszahatások bonyolult interaktív folyamata zajlik, amelyben a gyermeki lélek nagyon képlékenyen formálódik. A Waldorf-pedagógus arra törekszik, hogy a szokásos szimpátián és antipátián felülemelkedve minél több tárgyilagos tapasztalatot szerezzen a gyermekekről, és ennek alapján - más szakemberekkel és a szülőkkel együttműködve - képes legyen minden gyermeknek a csoporton belül a szükséges pedagógiai segítséget megadni.

- Az integrált nevelés elfogadtatása érdekében segítő hatású, ha az osztálytanító tapasztalatairól rendszeresen tájékoztatja az osztályba járó gyermekek szüleit, segít a felmerülő szülői ellenérzések feltárásában, a gyermekek elfogulatlanságának megőrzésében, ill. kialakításában, tapasztalatait megosztja a konferencia tagjaival és a felmerülő szervezési, pedagógiai problémák esetén közreműködik annak megoldásában.

A gyermeki fejlődés szakaszai

A Waldorf-pedagógia a sajátos nevelési igényű gyermekek esetében is abból indul ki, hogy a gyermekek fejlődésének vannak általános jellemzői. Ezek közül is kiemelten tartja szem előtt az ember hármas tagozódású felépítését: 1.) *A fej-idegrendszer* (központi helyet foglal el az embert átható életfolyamatok szintézisében, az érzékelésben és tudatossá válik a gondolkodásban). - 2.) *A légzés- és keringési rendszer* (központi szerepe van az életfolyamatok ritmusának fenntartásában, az érzelmi élet kialakulásában). - 3.) *Végtag-anyagcsererendszer* (központi feladata a táplálkozás, kiválasztás, szaporodás, helyváltoztató mozgás stb. kivitelezése, az ember akarati megnyilvánulásainak a hordozója).

Minden gyermek fejlődésének hét éves fejlődési szakaszait az ember hármas tagozódásának fent leírt felépítése határozza meg: minden hét éves periódusban más-más testi/lelki fejlődési

folyamatok dominálnak. Az *első hét évben* a mozgásfejlődés, az érzékelés fejlődése, a fizikai test növekedése és arányainak átalakulása, az utánzó és tapasztaló tanulás a jellemző. A *második hét évben* a test további érése, a biológiai ritmusok differenciálódása, a saját lelki élmények intenzív megélése, az érzelmi önállósodás, a tapasztaló tanulás mellett a beszéd útján történő tanulás jelenik meg. A *harmadik hét évben* a testi érés kiteljesedése, az értő megismerés és gondolkodó tanulás, a szociális tapasztalatok feldolgozásának, valamint az önismeretnek az igénye jelenik meg. (A Waldorf-pedagógia könyvtárnyi szakirodalma

részletesen és kifejtően foglalkozik ennek a fejlődési folyamatnak a leírásával.)

Az integrált nevelés 1-12. osztályra vonatkozik. A gyermek aktuális állapotának megértéséhez azonban szükséges az első életkori szakasz (0-7 év) ismerete is. A későbbi sajátos nevelési igény nagy valószínűséggel ugyanis már az iskoláskor előtt is megmutatkozik. Feltűnőbb esetekben az orvosi, pszichológiai, pedagógiai, gyógypedagógiai diagnosztikai eljárások hívják fel a figyelmet a gyermek fejlődésének eltéréseire. Ezek a vizsgálatok segítenek felderíteni azt, hogy az adott gyermek esetében milyen test/lelki okok miatt és milyen fejlődési területeken jelentkezik a sajátos nevelési igény.

A fejlődési eltérések megállapítása

Az orvos megállapítja, hogy az eltérő/elmaradó fejlődés esetén fennáll-e valamilyen organikus, szervi elváltozás, ami befolyásolhatja a gyermek teljesítőképességét. Az orvos mellett a már említett további szakemberek megvizsgálják azt is, hogy milyen környezeti (családi, szociális, óvodai, iskolai stb.) hatások befolyásolták vagy idézhették elő a gyermek lassú fejlődését, viselkedési és tanulási problémáit. A gyermek testi/lelki fejlődéséről készített szakvélemény tartalmazza azt, hogy a sajátos nevelési igény milyen nevelési/fejlesztési feladatokat jelent a pedagógus, az óvoda/iskola számára, valamint azt is, hogy a szülőkkel való megbeszélés után indokolt-e, szükséges-e, lehetséges-e a gyermek integrált óvodai/iskolai nevelése. A vizsgálatok minden esetben a szülő egyetértésével történnek, a vizsgálatra a szülő kíséri el a gyermeket.

A sajátos nevelési igény megállapítása akkor indokolt, ha a gyermek a testi, érzékszervi, értelmi- és beszédfejlődés vagy a viselkedés (pl. fokozott nyugtalanság, túlzott mozgásigény, furcsa/bizarr szokások, kapcsolatkiakítási nehézségek stb.) területén, ill. egyes tanulási folyamatokban (olvasás, írás, számolás) olyan eltérést mutat az életkorához képest, amit a szokásos óvodai és iskolai nevelés önmagában nem képes kedvező irányba terelni. Iskolánkban a megismerés, vagy viselkedés fejlődésében organikus okokra visszavezethető, tartósan fennálló zavarral küzdő, beszéd fogyatékkal, enyhe és közép súlyos értelmi fogyatékkal élő autista, illetve a megismerés, vagy viselkedés fejlődésében organikus okokra vissza nem vezethető tartósan fennálló zavarral küzdő gyerekek vannak. Az ilyen gyermeknek több és speciális pedagógiai segítségre, gyógyító nevelésre van szüksége. Az integrált nevelés esetén ezt a segítséget a gyermek megkaphatja a Waldorf-iskolában is, ha az iskola megteremti ehhez a szükséges feltételeket. Ezek a feltételek a sajátos nevelési igény jellegétől függően nagyon különbözők lehetnek. Ezért az Iskolának minden esetben mérlegelnie kell, hogy a felvételre jelentkező sajátos nevelési igényű gyermeknek ténylegesen milyen fejlesztő környezetre, ill. milyen szaktudásra van szüksége.

Az integrált nevelést vállaló osztálytanító is közreműködik a pedagógiai diagnosztikai folyamatban: a fejlődési eltérésekről, ill. a bekövetkező pozitív, esetleg negatív irányú változásokról legalább 3 havonta leírja megfigyeléseit, és legalább a tanévek befejezése előtt (szükség esetén tanév közben) a gyermeket nevelő valamennyi pedagógussal, az iskolaorvossal, majd ezt követően a szülővel is megbeszéli/megállapítja a gyermek állapotában bekövetkező változásokat, áttekinti az eddig nyújtott pedagógiai segítség eredményességét (vagy eredménytelenségét) és közösen elhatározzák a következő időszakra szóló pedagógiai/terápiás tennivalókat. Az osztálytanító a gyógypedagógussal (esetenként

más terapeutákkal: művészeti terápia, gyógyeuritmia, zeneterápia, Extra Lesson stb.) közösen alakítja ki a fejlesztési irányokat, a konkrét tennivalókat.

A fejlődési eltérések esetén a megfelelő pedagógiai környezet és gyógyító pedagógiai segítség mellett nélkülözhetetlen az iskolaorvos, szakorvos segítsége.

A Waldorf-iskola emberszemléletével összhangban álló antropozófiai gyógyászat ismereteivel is rendelkező orvos is jelen van iskolánkban. Az antropozófiai terápiákat is alkalmazó orvos a fejlődési eltéréseket mutató, helyüket nehezen találó gyermekeknek hatásos segítséget tud nyújtani.

A gyógypedagógiai tevékenység

Az integrált nevelést bevezető Iskolának gyógypedagógust kell alkalmaznia, az intézmény anyagi helyzetétől és az integrált gyermekek számától függően teljes vagy részmunkaidőben. A rehabilitációs órák keretét a gyógypedagógus egyénileg és a törvénnyel összhangban határozza meg százalékos mutatók szerint.

A gyógypedagógus együttműködik az osztálytanítóval és a gyermeket nevelő minden más pedagógussal, az iskola orvosával, ill. a szülőkkel. Gyógypedagógiai szempontból értelmezi a gyermekről készített orvosi, pszichológiai, pedagógiai szakvéleményt. Célszerű, hogy a Waldorf-iskola olyan gyógypedagógust alkalmazzon, aki rendelkezik Waldorf-pedagógiai ismeretekkel is. Ennek a tudásnak a segítségével képes kiegészíteni a szakértői vélemény pedagógiai megállapításait és elkészíteni minden sajátos nevelési igényű gyermek számára a gyógyító pedagógiai tevékenység terápiás fejlesztési tervét. Ebben a tervezésben figyelembe veszi a gyermek előéletét (anamnézis), aktuális viselkedését, testi/lelki állapotát, a gyermek szociális kapcsolatait a családban és az óvodai/iskolai csoportban, egészségi állapotát (betegségek, bioritmus, fáradtság stb.), az óvodai/iskolai foglalkozások iránti érdeklődését, a gyermek értelmi, érzelmi és akaratí megnyilvánulásait a gondolkodásban, a beszédben, a mozgásban és a mindennapi élethez, valamint a tanuláshoz szükséges tevékenységekben.

Megfigyelései alapján a fejlesztő/terápiás foglalkozások megkezdésekor, ill. meghatározott időszakonként diagnosztikus jellemzést készít a gyermekről. Az óvoda/iskola napirendjébe illeszkedően egyéni vagy kiscsoportos foglalkozást vezet az érintett gyermekekkel, tapasztalatairól naplószerű feljegyzéseket készít, időről-időre megbeszéli tapasztalatait a szülőkkel és a gyermekkel foglalkozó többi partnerrel. A gyógypedagógus attól függően, hogy milyen szaktudásból szerezte a diplomáját (pl. látás- és hallássérültek pedagógiája, logopédia, tanulásban akadályozottak pedagógiája stb., ill. a megszerzett kiegészítő szaktudás alapján, mint pl. Waldorf-pedagógia, euritmia, Extra Lesson, Bothmer gimnasztika stb.), vállalhatja a szakmai kompetenciájának megfelelő fejlesztő/terápiás foglalkozások megtervezését és vezetését, minden esetben a Waldorf-iskolai nevelés elvárásainak megfelelően, a gyermek osztálytanítójával és szülőivel szorosan együttműködve. A gyermek minél átfogóbb megismerése érdekében esetenként meglátogatja a főoktatást vagy az egyes szakórákat, hogy fel tudja mérni a gyermek csoporton belüli viselkedését, az eddig megtörtént külön fejlesztés eredményességét. A saját szakmai kompetenciáját meghaladó kérdésekben a megfelelő szakemberekkel (iskolaorvos, a gyermeket kezelő szakorvos, terapeuták stb.) konzultál. Ebben az esetben a konzultációs szándékát előzetesen megbeszéli az osztálytanítóval, a pedagógiai konferenciával, ill. a szülővel. A konzultáció eredményéről ugyanezen személyeket tájékoztatja. Különösen indokolt ez a konzultáció, ha a gyermek nem fejlődik vagy állapota romlik.

A gyermekről készült minden vizsgálati anyagot (szakvélemény, anamnézis, terápiás javaslat stb.) gondosan megőrzi és a gyermek fejlesztéséről készült dokumentációval együtt (egyéni fejlesztési terv, megfigyelések, szülők véleménye stb.) gyermekenként külön-külön mappában gyűjti. Az év végi bizonyítvány megírásakor ezzel is segíti a pedagógusok munkáját. Gondoskodik arról, hogy a gyermek életútjára, állapotára, fejlődési problémáira vonatkozó

információk (szakmai titoktartási kötelezettség), a gyermek és a hozzátartozók személyiségi jogainak védelme érdekében, illetéktelenekhez ne kerüljenek.

A gyógypedagógus időről-időre részt vesz azokon a továbbképzéseken (pl. a Waldorf-tanárok nyári akadémiaja, saját szakterületén diagnosztikus/terápiás továbbképzések stb.), amelyek egész személyiségének, egyes képességeinek vagy általános szaktudásának gyarapítását célozzák.

Az integráltan tanuló gyermek

Iskolánkban a megismerés, vagy viselkedés fejlődésében organikus okokra visszavezethető, tartósan fennálló zavarral küzdő, beszéd fogyatékkal, enyhe és közép súlyos értelmi fogyatékkal élő autista (osztályonként maximum 2-3 fő). illetve a megismerés, vagy viselkedés fejlődésében organikus okokra vissza nem vezethető tartósan fennálló zavarral küzdő gyerekek vannak.

Az általános iskolába való felvételnek nagyon fontos feltétele az iskolaérettség kialakulása. Az iskolaérettségnek egyik ismérve, hogy a gyermek a felnőtt segítségét igényelve képes a közösségben jelen lenni, majd társaival együtt lenni (csoportban játszani, tevékenykedni), betartani a közösségben kialakuló szokásokat. Ha a gyermek kellő érettség nélkül kezd iskolába járni, rövid időn belül sok kudarc érheti, mivel a lassabban fejlődő gyermeknek nagy megterhelést jelentenek az iskolai élettel kapcsolatos viselkedési és tanulási elvárások. Állandó figyelmetlensége, nyugtalansága, ügyetlensége, fáradékonysága miatt feltűnővé válik, rendszeres kudarcélményeit nehezen viseli el. A kudarcok következtében viselkedési problémák alakulhatnak ki.

Az integráltan tanuló gyermek esetében a pedagógusnak nagyon fontos ismernie a gyermek teherbíró képességét, ezért az integráltan tanuló gyermekek különleges figyelmet és segítő foglalkozást igényelnek. Pedagógiai szempontból indokolt, hogy **a fejlődésében elmaradó gyermek is lehetőleg az életkorának megfelelő osztályba kerüljön.** Ez az osztálytanítónak és a többi pedagógusnak is mindenképpen több felkészülést jelent. A gyermek fejlődési elmaradása lehet olyan mértékű, hogy nem képes jelentős külön segítség nélkül fejlődni. Ilyen

esetekben szükséges lehet a gyermeket a tanítás egyes szakaszaiból kiemelni, és egyéni vagy kiscsoportos foglalkozás keretében fejleszteni. Emellett szükséges lehet az is, hogy az osztálymunkában egyéni feladatokat, több segítséget biztosítsanak a számára. A gyermek terhelhetőségének figyelembe vételével a tanítási órákon kívül egyéni rehabilitációs/habilitációs órákra is szükség lehet. A foglalkozások időpontját, rendszerességét és tartalmát a fejlődési naplóban rögzíti a gyógypedagógus.

Az enyhébb tünetekben megmutatkozó beilleszkedési (szocializációs) nehézségek, vagy a tanulást nehezítő részképesség-zavarok a Waldorf-iskola tanítási, nevelési eljárásaival nagyon kedvezően befolyásolhatók, azonban ilyen esetekben is szükséges lehet a megfelelő kompetenciával rendelkező gyógypedagógusok, terapeuták közreműködése. Ilyen esetekben az osztálytanító, a felsorolt szakemberek segítségével, a naponkénti főoktatáson belül nagyon eredményesen fejlesztheti a gyermeket.

Mint a többi iskolát, a Waldorf-iskolát sem kerülik el a világszerte egyre nagyobb számban megjelenő, tanulási és/vagy viselkedési nehézségekkel küzdő gyermekek. A Waldorf-iskola a civilizációs ártalmakkal, a környezet szennyezésével szemben megelőző, harmonizáló, kiegyenlítő hatást fejt ki sajátos gyermekszemlélete és az erre épülő nevelési programja, tanterve, valamint tanítási módszerei által. A rohanó élettempó, a gyakran zaklatott környezet kevésbé segíti elő a tanulási képességek kibontakozásához szükséges testi/lelki alapokat. Éppen ezért a Waldorf óvodai/ iskolai ritmikus napirend, az érzékelés védett fejlődése, a mozgás összerendezettségének kialakítása, a kézműves és művészeti tevékenységek, az életkomak megfelelő házimunka, a természet értékeinek tisztelte (amelyek korábban spontán

módon részei voltak a nevelésnek) csakis a nagyon tudatos nevelés hatására hozzák meg az eredményt: a gyermek egyéniségének megfelelő egészséges fejlődést.

Az osztálytanító, a szülő és más segítő szakemberek együttműködésével az iskolába lépés előtt hiányosan kialakult képességeket a 6/7. életévtől még eredményesen lehet pótolni. Ehhez a gyermeknek egy meghatározott időszakra egyéni programot állítanak össze, amelyben fontos szerepet kap a helyes mozgásminták megtapasztalása, a jó térérzékelés, az alapérzékszervek gyakorlása (művészeti tevékenységek), a figyelem megerősítése. Az első osztályos tananyagban a sok ritmikus készségfejlesztő gyakorlat jó esélyt ad a gyermeknek az előforduló képességbeli kialakulatlanságok rendbe hozására. Ha szükséges, mindez még a második osztályban is folytatható, ill. külön foglalkozás keretében a gyermek további segítséget is kap. A későbbi tanévekben ez az egyéni megsegítés szintén rendelkezésre áll a gyermek fejlettségétől, sajátos nevelési igényeitől függően.

A Waldorf-iskola tantervi sajátosságai és az integrált nevelés

A Waldorf-iskola tanterve vertikális és horizontális felépítésű, vagyis tartalmazza az egyes fejlesztési területek, műveltségterületek egymásra épülését az 1-12. osztályig, valamint leírja külön-külön minden osztályfokon az adott évfolyam tantárgyainak tartalmát, a módszeres eljárásokat, az adott életkor fejlődési jellemzőit. Különösen fontos a főoktatás epocháinak és a szaktárgyak óráinak az összehangolása. A tanterv fejlesztése, értékelése, megújítása az Iskola minden tanárának feladata.

Az integrált nevelés esetén az életkornak megfelelő osztályfok és a sajátos nevelési igényű gyermek egyéni képességszintjének az összehangolása nehéz, de megoldható pedagógiai feladat. Az **eredményességről** az osztálytanító minden tanév végén a tanári konferencián megvitatt szempontok alapján írásos értékelést készít.

A tanterv, ill. egyes közoktatási jogszabályok lehetőséget adnak bizonyos tantárgyak alól való **felmentésre**, vagy **csökkentett óraszámú** részvételre. A Waldorf-iskolára hagyományosan jellemző szóbeli értékelés megfelelő lehetőséget ad az integráltan tanuló gyermekek egyéni teljesítményeinek reális értékelésére. A művészeti nevelés személyiségharmonizáló és -érlelő hatása minden esetben megmutatkozik a képességek javulásában. A szabad vallásoktatásban való részvétel a szülők igénye és hozzájárulása alapján lehetséges. A fejlődésükben akadályozott gyermekeknél a vallásos nevelés által kialakuló érzelmek gyakran terápiás hatásúak.

Az integráció iskolai feltételei

Az integrált neveléssel járó feladatokat az „Integrációs szakmai csoport” koordinálja, melynek a vezetője gyógypedagógus. A csoport feladata: az Iskolába felvételt nyert gyermekek körében tapasztalt fejlődési zavarok, elmaradások észlelése; a gyermek segítségének megszervezése (megfelelő szakemberhez irányítás a szülő közreműködésével); az optimális fejlődési feltételek megteremtése (megfelelő környezet és befogadó közösség formálása); a rehabilitációs/rehabilitációs foglalkozások megvalósítása, segítése és nyomon követése fizikai, lelki, szellemi téren; együttműködés a Városi Nevelési Tanácsadóval, szükség esetén az illetékes Szakértői Bizottságokkal; az integrációval kapcsolatos szakmai anyagok és jogszabályi előírások gyűjtése; a szakterületükhöz tartozó szakmai továbbképzéseken való részvétel. Az Integrációs szakmai csoport munkáját segíti az iskolaorvos.

Az integrált nevelés szinterei (tárgyi feltételek): tanterem, foglalkoztató/fejlesztő szoba, orvosi szoba, festő-terem, tornaszoba, iskolaudvar, fejlesztő eszközök, logopédiai játékok.

Az integráció szakmai feladatai (személyi feltételek)

- *Osztálytanító*: a fejlődési zavarok észlelése, megfigyelések leírása, az integrált nevelés megvalósítása a tanórai keretek között, az egyéni foglalkozások lehetőségének biztosítása, együttműködés az integrációs szakmai csoporttal;
- *Orvos*: diagnosztizálás, a gyógyító nevelést segítő terápia alkalmazása;
- *Gyógypedagógus*: az orvossal, más terapeutákkal és az osztálytanítóval együttműködve egyéni fejlesztési terv készítése, egyéni és kiscsoportos fejlesztés elvégzése, fejlődési napló vezetése, tanácsadás szülőknek, pedagógusoknak;
- *Külön-óra (Extra Lesson) tanár*: a részképesség zavarok okainak feltárása, egyéni fejlesztés, tanácsadás az integráció gyakorlati megvalósításában;
- *Gyógypedagógiai asszisztens*: egyéni fejlesztés a gyógypedagógus irányításával.

Nem szaktárgyi követelmények a szakmai képzés végén az SNI tanulók számára

- ☐ Rendelkezzen felelősség- és kötelességtudattal.
- ☐ Legyen megbízható a munkavégzés, a magánélet és az emberi kapcsolatok terén.
- ☐ Tudjon problémákat megoldani, legyen kreatív az élet különböző területein.
- ☐ Legyen nyitott és segítőkész embertársai iránt.
- ☐ Alakuljon ki benne esztétikai igényesség környezetével és önmagával szemben.
- ☐ Legyen igénye a folyamatos önképzésre és önművelődésre.
- ☐ Legyen képes az önálló életvitelre.
- ☐ Tartsa be az együttélési szabályokat, társadalmi normákat.
- ☐ Legyen tisztában jogaival és kötelességeivel, annak megfelelően éljen.
- ☐ Rendelkezzen a szakmájához szükséges elméleti és gyakorlati ismeretekkel.

12. A pedagógiai program végrehajtásához szükséges nevelő- oktató munkát segítő eszközök és felszerelések jegyzéke

I. HELYISÉGEK

1. Tanterem, szaktanterem,

Sz.	Megnevezés	Előírt mennyiség	Meglévő mennyiség	Eszköz helye, tulajdona
1	tanterem	osztályonként 1	6 6 3 2 6 1 3	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
2	számítástechnikai szaktanterem		1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben

2. Egyéb helyiség (tornaterem, foglalkoztató szoba, könyvtár orvosi szoba)

Sz.	Megnevezés	Előírt mennyiség	Meglévő mennyiség	Eszköz helye, tulajdona
1	Tornaterem	iskolánként 1	1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci

				<u>tagintézményben</u>
2	Sportudvar	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
3	Könyvtár	iskolánként 1	1	Bérelt, sajkókazai székhelyen
4	Orvosi szoba	iskolánként 1	1	Bérelt, sajkókazai székhelyen
5	Tomaszoba	iskolánként 1	1	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
6	Könyvtárszoba	iskolánként 1	1	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben

3. Iroda, nevelőtestületi szoba, ügyviteli helyiség

Sz.	Megnevezés	Előírt mennyiség	Meglévő mennyiség	Eszköz helye, tulajdona
1	Igazgatói iroda	iskolánként 1	1	Bérelt, sajkókazai székhelyen
2	Nevelőtestületi szoba	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	1 1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
3	Helyettesi iroda	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi

			1	tagintézményben Bérelt, váci <u>tagintézményben</u>
4	Ugyviteli helység	iskolánként 1	1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkokazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci <u>tagintézményben</u>

4. Kiszolgáló helyiségek (szertár, öltöző, mosdó, egyéb)

Sz.	Megnevezés	Előírt mennyiség	Meglévő mennyiség	Eszköz helye, tulajdona
1	Sportszertár	iskolánként 1	1	Bérelt, sajkokazai székhelyen
2	Aula	iskolánként 1	1	Bérelt, sajkokazai székhelyen
3	Porta	iskolánként 1	1	Bérelt, sajkokazai székhelyen
4	Ebédlő	iskolánként 1	1 1	Bérelt, sajkokazai székhelyen Bérelt alsószentmártoni tagintézményben
5	Öltöző	iskolánként és nemenként 1	2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1)	Bérelt, sajkokazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
6	Hideg-meleg vizes zuhanyozó	iskolánként és nemenként 1	2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1)	Bérelt, sajkokazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben

7	Személyzeti WC	épületenként, nemenként 1	2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1) 2 (nemenként 1)	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágyosi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
8	Tanulói wc	épületenként, szintenként, nemenként 1	4 (szintenként, nemenként 1) 4 (szintenként, nemenként 1) 2 (szintenként, nemenként 1) 2 (szintenként, nemenként 1) 2 (szintenként, nemenként 1) 2 (szintenként, nemenként 1) 2 (szintenként, nemenként 1)	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágyosi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
9	Egyéb raktár	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágyosi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
10	Szertár	épületenként 1	1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágyosi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben

			1	alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
11	Melegítőkonyha	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	1	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
12	Mosléktároló	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	1	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben

II. HELYISÉGEK BÚTORZATA ÉS EGYÉB BERENDEZÉSI TÁRGYAI

Ssz.	Megnevezés	Mennyiség	Előírt mennyiség	Meglévő mennyiség	Eszköz helye, tulajdona
egység					
Tanterem					
1	Tanulói asztalok, db székek		tanulók létszámának figyelembevételével	tanulók létszámának figyelembevételével	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
2	Nevelői asztalok, székek	db	tantermenként 1	6 6 3 2 6 1 3	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
3	Eszköztároló szekrény	db	tantermenként 1	6 6 3 2 6	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben

				1 3	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
4	Tábla	db	tantermenként 1	6 6 3 2 6 1 3	Bérelt, sajkóközi székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
5	Ruhatároló (fogas)	db	tanulók létszámának figyelembevételével	tanulók létszámának figyelembevételével	Bérelt, sajkóközi székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
6	Szeméttároló	db	helyiségenként 1	helyiségenként 1	Bérelt, sajkóközi székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
7	Sötétítő függöny	db	Ablakonként	Ablakonként	Bérelt, sajkóközi székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
Számítástechnikai terem					
8	tábla + flipchart	db	1	1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsószolcai

				1 1	telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci <u>tagintézményben</u>
9	számítógépasztal db		kettő tanulónként 1 18 (kettő tanulónként	1) 18 (kettő tanulónként 1) 18 (kettő tanulónként 1) 18 (kettő tanulónként 1)	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci <u>tagintézményben</u>
10	számítógépek és tartozékai	db	kettő tanulónként 1 18 (kettő tanulónként felszerelés	1 felszerelés) 18 (kettő tanulónként 1 felszerelés) 18 (kettő tanulónként 1 felszerelés) 18 (kettő tanulónként 1 felszerelés)	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
11	nyomtató	db	1	1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
12	programok	db	Szükség szerint	Szükség szerint Szükség szerint Szükség szerint Szükség szerint Szükség szerint	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
13	lemezáró doboz	db	2	2 2 2 2 2	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
14	magnetofon	db	1	1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
15	írásvetítő	db	1	1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci

					<u>tagintézményben</u>
16	fali mosogató	db	szaktantermenként 1	1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
17	poroltó	db	szaktantermenként 1	1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
18	mentőágy	db	szaktantermenként 1	1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
19	eszköz- és vegyszertároló	db	2	1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
20	méregszekrény (zárolható)	db	1	1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
21	eszközszállító tolókocsi	db	szaktantermenként 1	1 1 1 1 1	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
22	tűrészszükséglet csatlakozások	db	tanulóasztalonként 18	tanulóasztalonként 1 18 (tanulóasztalonként 1) 18 (tanulóasztalonként 1) 18 (tanulóasztalonként 1)	Sajókaza Rákóczi u. 29 Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
23	CD vagy lemezjátszó, magnetofon	db	tantermenként 1	6 6	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen

				3	Bérelt, hegymegi telephelyen
				2	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				6	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				3	Bérelt, váci tagintézményben
24	<i>tárolópolcok</i>	db	<i>tantermenként 1</i>	6	Bérelt, sajkókazai székhelyen
				6	Bérelt, ózdi telephelyen
				3	Bérelt, hegymegi telephelyen
				2	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				6	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				3	Bérelt, váci tagintézményben
Tomaterem, tomaszoba					
25	<i>kislabda</i>	db	5	5	Bérelt, sajkókazai székhelyen
				5	Bérelt, ózdi telephelyen
				5	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				5	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				5	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				5	Bérelt, váci tagintézményben
26	<i>labda</i>	db	5	5	Bérelt, sajkókazai székhelyen
				5	Bérelt, ózdi telephelyen
				5	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				5	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				5	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				5	Bérelt, váci tagintézményben
27	<i>tomaszönyeg</i>	db	2	2	Bérelt, sajkókazai székhelyen
				2	Bérelt, ózdi telephelyen
				2	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				2	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				2	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				2	Bérelt, váci tagintézményben
28	<i>tomapad</i>	db	2	2	Bérelt, sajkókazai székhelyen
				2	Bérelt, ózdi telephelyen
				2	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				2	Bérelt a mágocsi tagintézményben

				2	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				2	Bérelt, váci tagintézményben
29	zsámoly	db	2	2	Bérelt, sajókazai székhelyen
				2	Bérelt, ózdi telephelyen
				2	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				2	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				2	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				2	Bérelt, váci tagintézményben
30	bordásfal	db	2	2	Bérelt, sajókazai székhelyen
				2	Bérelt, ózdi telephelyen
				2	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				2	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				2	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				2	Bérelt, váci tagintézményben
31	mászókötél	db	2	2	Bérelt, sajókazai székhelyen
				2	Bérelt, ózdi telephelyen
				2	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				2	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				2	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				2	Bérelt, váci tagintézményben
32	gumikötél	db	5	5	Bérelt, sajókazai székhelyen
				5	Bérelt, ózdi telephelyen
				5	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				5	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				5	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				5	Bérelt, váci tagintézményben
33	ugrókötél	db	5	5	Bérelt, sajókazai székhelyen
				5	Bérelt, ózdi telephelyen
				5	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				5	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				5	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				5	Bérelt, váci tagintézményben
34	medicinlabda	db	5	5	Bérelt, sajókazai

				5 5 5 5 5	székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
35	stopper	db	1	1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
36	kiegészítő tornakészlet	db	1	1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
37	kosárlabda palánk	db	2	2 2 2 2 2	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
38	gyűrű	db	1	1 1 1 1 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
39	mászórúd	db	2	2 2 2 2 2	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
Sportudvar					

40	szabadtéri labdajáték felszerelése	db	1	1 1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
41	magasugró átlvány, lécz	db	1	1 1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
42	túvöl-, magasugró gödör	db	1	1 1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
43	futópálya	db	1	1 1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
Igazgatói iroda					
44	íróasztal	db	1	1	Bérelt, sajkókazai székhelyen
45	szék	db	1	1	Bérelt, sajkókazai székhelyen
46	tárgyalóasztal	db	1	1	Bérelt, sajkókazai székhelyen
47	szék	db	2	2	Bérelt, sajkókazai

					<u>székhelyen</u>
48	<i>iratszekrény</i>	db	1	1	Bérelt, sajkókazai <u>székhelyen</u>
49	<i>fax</i>	db	1	1	Bérelt, sajkókazai <u>székhelyen</u>
50	<i>telefon</i>	db	1	1	Bérelt, sajkókazai <u>székhelyen</u>
Nevelőtestületi szoba					
51	<i>fiókos asztal</i>	db	pedagóguslétszám szerint 1	pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
52	<i>szék</i>	db	pedagóguslétszám szerint 1	pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
53	<i>napló és folyóirattartó</i>	db	1	1 1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
54	<i>könyvszekrény</i>	db	2	2 2 2 2 2	Bérelt, sajkókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben

				2	Bérelt, váci tagintézményben
55	ruhásszekrény vagy fogasok	db	pedagóguslétszám pedagóguslétszám figyelembevételével szerint 1	pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1 pedagóguslétszám szerint 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
56	mosdókagyló	db	1	1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
57	tükör	db	1	1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
Ügyviteli helység					
58	asztal	db	felöltött létszám figyelembevételével	felöltött létszám figyelembevételével felöltött létszám figyelembevételével felöltött létszám figyelembevételével felöltött létszám figyelembevételével felöltött létszám figyelembevételével felöltött létszám figyelembevételével felöltött létszám figyelembevételével	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
59	szék	db	felöltött létszám figyelembevételével	felöltött létszám figyelembevételével felöltött létszám	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen

			ével	figyelembevételével felnőtt létszám figyelembevételével felnőtt létszám figyelembevételével felnőtt létszám figyelembevételével felnőtt létszám figyelembevételével felnőtt létszám <u>figyelembevételével</u>	Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágyosi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
60	íratkészítő	db	1	1 1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágyosi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
61	lemezszekrény	db	1	1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágyosi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
62	írógép	db	1	1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágyosi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
63	fénymásoló	db	1	1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajókazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsózsolcai telephelyen Bérelt a mágyosi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni

				1	tagintézményben Bérelt, váci <u>tagintézményben</u>
64	számítógépasztal db és szék		1	1 1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkóközi székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci <u>tagintézményben</u>
65	számítógép nyomtatóval	db		4 2 2 2 2 2 2 2	Bérelt, sajkóközi székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
66	telefon	db		4 2 2 2 2 2 2 2	Bérelt, sajkóközi székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
Könyvtár					
67	tanulói asztal, szék	db	egy iskolai osztály egyidejű foglalkoztatásához szükséges mennyiségben	35 (egy iskolai osztály egyidejű foglalkoztatásához szükséges mennyiségben)	Bérelt, székhelyen
68	egyedi világítás db		olvasóhelyenként 1	olvasóhelyenként 1	Bérelt, székhelyen
69	könyvtárosi asztal, szék	db	1-1	1-1	Bérelt, székhelyen
70	szekrény (tároló) db		háromezer könyvtári dokumentum elhelyezésére	háromezer könyvtári dokumentum elhelyezésére	Bérelt, székhelyen
71	tárolók, polcok, szabadpolcok	db	2	2	Bérelt, székhelyen
72	létra (polcokhoz)	db	1	1	Bérelt, székhelyen
73	telefon	db	1	1	Bérelt, székhelyen
74	fénymásoló	db	1	1	Bérelt, székhelyen

75	<i>számítógép, nyomtató</i>	db	1-1	1-1	Bérelt, székhelyen
76	<i>video (lejátszó, felvevő) televízióval</i>	db	1	1	Bérelt, székhelyen
77	<i>CD vagy lemezjátszó</i>	db	1	1	Bérelt, székhelyen
78	<i>írásvetítő</i>	db	1	1	Bérelt, székhelyen
Könyvtárszoba					
1	<i>asztal</i>	db	3	3	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
2	<i>szék</i>	db	6	6	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
3	könyvtári dokumentum (tanári, tanulói felkészüléshez)	db	500	500	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
4	könyvespolc	db	ötszáz könyvtári dokumentum elhelyezésére	ötszáz könyvtári dokumentum elhelyezésére	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
5	egyedi világítás	db	olvasóhelyenként 1	olvasóhelyenként 1	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben

III. NEVELŐMUNKÁT SEGÍTŐ ESZKÖZÖK

Sz.	Megnevezés	Mennyiségi egység	Előírt mennyiség	Meglévő mennyiség	Eszköz helye, tulajdona
1	<i>magnetofon</i>	db	1	1 1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkokazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
2	<i>CD vagy lemezjátszó</i>	db	1	1 1 1 1 1 1 1	Bérelt, sajkokazai székhelyen Bérelt, ózdi telephelyen Bérelt, hegymegi telephelyen Bérelt, alsószolcai telephelyen Bérelt a mágocsi tagintézményben Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben Bérelt, váci tagintézményben
3	<i>video (lejátszó) televízióval</i>	db	1	1	Bérelt, sajkokazai székhelyen

				1	Bérelt, ózdi telephelyen
				1	Bérelt, hegymegi telephelyen
				1	Bérelt, alsózsolcai telephelyen
				1	Bérelt a mágocsi tagintézményben
				1	Bérelt, alsószentmártoni tagintézményben
				1	Bérelt, váci tagintézményben

A szakmai oktatás eszköz- és felszerelésjegyzéke az egyes szakmák szakmai programjánál kerül ismertetésre.

13. A szülő, tanuló, iskolai és kollégiumi pedagógus együttműködésének formái, továbbfejlesztésének lehetőségei:

A tanárokkal való szülői kapcsolattartás ismert módszerei (szülői értekezlet, írásbeli tájékoztatások, pedagógusnapi vagy névnapi virágcsokrok) mind-mind alig használhatók a mélyszegénységben élő szülők irányában. Az együttműködés sikeréhez tehát a tanárok részéről bizonyos dolgokat másként kell elvárni és kialakítani, mint ahogy megszoktuk.

Mindenekelőtt le kell bontani azokat a korlátokat, amelyek a megszokott iskolai helyzetekben az olajozott gépezet nélkülözhetetlen alkatrészei, de a mi közegünkben akadályozó tényezőkké válnak. Tulajdonképpen a szülői kapcsolattartás egész megszokott eszköztára ilyen: *az osztálypénz, a választmány, a rendezvények, a szülői értekezletek, a fegyelmezés és a jutalmazás nyilvános fórumai, az intő, az egyes, mind-mind* olyan terepek, ahol a mi diákjaink szülei mindjárt az elején elvéreznek. Ebben segít a rendszeres stábülés. Csoportmunkában vesszük kritika alá megszokott eszközeinket, úgymint:

- Az *osztálypénz befizetése* akadozik vagy elmarad
- A *választmányba* a jobb társadalmi helyzetű szülők szoktak bekerülni pl. X., Y.
- A *szülői értekezletekre* a mi szülőink el se nagyon mennek
- A *fegyelmezés, a nyilvános megszégyenítés* ellenállást szül
- A *tanévzárón osztott könyvjutalmak* nekik értelmetlenek, mert nem szoktak olvasni
- Az *intő* egzisztenciális félelmeket kelt (kirúgják a gyereket és nem lesz családi pótlék) és agressziót vált ki, vagy semmilyen hatással nincs

Egy-egy testületi szembesülés után az első dolgunk tehát az, hogy a fenti kapcsolattartási formáknak látványosan intsünk búcsút, így kelthetjük föl a bizalom érzését. E helyett kezdettől fogva nagy erővel látogatunk családokat.

A család szerepe az iskola életében

A Dr. Ámbédkar Iskola egészében kiemelten magas szerep jut a családoknak, összefogó szülői közösség nélkül nem működik az iskola!

Havonta van szülői est, ahol a szülők tájékozódhatnak az iskolában történetekről, az osztály jelenlegi állapotáról, az aktuális és az elkövetkezendő időszak elvi és gyakorlati tudnivalóiról. A közös ünnepek szervezése, a készülés és átélés is közösségformáló hatású.

Az iskola fenntartásban is alapvető szerepük van a szülőknek. Munkaerejük, szellemi erőik nélkülözhetetlenek az iskola működéséhez. Mindez azt is eredményezi, hogy a szülők valóban magukénak is érezhetik az iskolát.

Az iskolai közösséghez való tartozást megkönnyíti, ha a gyerekeket otthon is közel hasonló elvek alapján nevelik. Ilyen például, hogy tévézés helyett a szabadban történő játékot helyezze előtérbe a család.

A **patrónus** tanár kéthavonta köteles családot látogatni, és erről dokumentációt készíteni. A családlátogatásokon messziről elkerüljük a „*Kedves anyuka, baj van a gyerekekkel*” tematikát. Ösztönözzük azt, hogy a család fesztelenül élje a mindennapi életét, amikor náluk vagyunk.

Ezzel hamar elérhetjük azt is, hogy túl tudunk lépni a szűk családi körön, és megjelenik a rokonság, ahogy egyébként magától is tenné. A mélyszegénységben és a tradicionális keretek között élő közösségekben a szélesebb rokonság játssza el a „szülői válaszmány” szerepét. Egy formális SZMK választás során föl sem merülne a nagyszülők, nagynénik, szomszédasszonyok, brigádvezetők, gyülekezeti tekintélyek, más iskolában továbbtanuló unokatestvérek stb. egyébként oly lényeges szerepe. Néhány családlátogatás viszont behozza a képbe a szülők körül valójában jelen lévő igazi közösségi véleményformálókat.

(Szakirodalom: Réger Zita: *Utak a nyelvhez* /Akadémia Bp. 1990. 53.-80.pp Shirley Brice Heath kutatásának ismertetése: Tracton és Roadwille)

A tanárok azonban rendszerint egészen más társadalmi kapcsolatokban szocializálódtak. Számukra ezért a közvetlen közösségi kapcsolattartási feladat **kulturális sokk**ot okozhat. A görcsök feloldása ilyenkor élesben nem képzelhető el. Tehát ilyen esetben nem családlátogatással kell kezdeni, bár a családokkal való kapcsolattartás legfőbb formája előbb-utóbb mindenképp ez lesz. A családlátogatásra azonban érdemes rákészülni.

Nekünk az Amrita nevű cigány diák szervezet aktivistái szoktak ilyen esetekben a segítségünkre lenni segítő helyzetgyakorlatok kivitelezésében, mivel ők maguk is efféle nagycsaládokból származnak. Ezeket a gyakorlatokat irányítani szükséges, mert a játékban sokszor belefeledkezünk a rossz családlátogatási gyakorlatok üres paródiájába.

Közösségi programokkal is megszólíthatjuk a szülőket. El kell járnunk a falusi misékre, bálókra, az öröm és a gyász eseményeire, vagy egyszerűen csak sokat kell sétálgatnunk az utcán, a boltban. Az alsószentmártoni iskola szervezése közösségi faültetéssel indult. A közös (tanár diák szülő) főzés is igen jól bevált már évtizede a Collegium Martineum, később a Kis Tigris Gimnázium vagy a Dr. Ámbédkar Iskola gyakorlatában. A hagyományos falusi közösségekben élő diákok szívesen részt vesznek ezeken. Másképpen reagálnak tehát, mint a középosztályi, városi diákság, amely lázad az előző generáció ellen és titkolná diákéletét a szülei elől. A felnőttek megjelenése az iskolában itt éppen, hogy nagyon is megnyugtatja a közösséget. Kiiktat számos fegyelmezési problémát az iskola életéből. Ezen túlmenően jól illeszkedik a Waldorf módszertanhoz.

A szülő fesztelen iskolai jelenléte megváltoztatja a tanárok problémaérzékelését is. Hihető lesz a tanár számára, hogy a szülő szövetséges a nevelési folyamatban. A szülő pedig,

aki eddig távoli, elidegenedett hivatalt látott az iskolában, s úgy tekintett a tanárookra, ahogyan a rendőrré, vagy a kórházi orvosra szoktunk nézni, ettől fogva kompetensnek érzi magát az iskola mindennapi ügyeiben. Csakis ezen a ponton válik a szülők számára kézzelfoghatóvá a pedagógus bármely nevelési javaslata.

A formalizált kapcsolattartás további igen fontos fajtája az **érdekvédelmi munka**. A diáknak és otthoni közösségének legfőbb problémája a kiszolgáltatottság. Ez az egyenlőtlen helyzet az iskolával szemben is fennáll, a legjobb szándékaink ellenére. Ezért múlhatatlanul szükséges, hogy olyan civil szervezetek működjenek a közösségben, amelyek ellátják a tanuló, a szülő **érdekeinek védelmét** a legkülönbözőbb helyzetekben. Ezt sok esetben elláthatja a mi iskolánk is. A saját iskolánkkal szembeni érdekképviselő azonban természetesen csak egy tőlünk független szervezet dolga lehet.

Kollégiumról egyelőre csak álmodozunk, bár programunk könnyen megtalálná a helyét pl. az Arany János Kollégiumi Programban. Ehhez azonban épületre lenne szükségünk. Kollégium segítségével könnyebben lépnénk az integrációs felkészítéshez szükséges vegyes társadalmi összetételű arányok kialakítása felé.

A tájékoztatás az általános iskolai munkában főként az osztálytanító felelősségi körébe tartozik. A középiskolában ez a választott patrónus szerepköre.

A tanulókat az iskola életéről, munkatervéről, az aktuális feladatokról az iskola igazgatója, az osztálytanító és a patrónus tanár tájékoztatják:

- Az osztálytanító illetve a patrónus folyamatosan a tanítás folyamán.

A tanulókat és szüleit a tanuló fejlődéséről, egyéni haladásáról a szaktanárok folyamatosan (fogadóórákon) tájékoztatják.

A szülőket az iskola egészének életéről, az iskolai munkatervről, az aktuális feladatokról az iskola igazgatója, a patrónus és az osztálytanítók tájékoztatják:

- Az igazgató a közös szülői esteken.
- Az osztálytanítók, patrónusok a szülői esteken.

A szülők és pedagógusok együttműködésének fórumai:

Fogadóórák. Feladatuk a szülők és a pedagógusok személyes találkozása, illetve egy-egy tanuló egyéni fejlesztésének segítése konkrét tanácsokkal (otthoni tanulás, szabadidő helyes eltöltése, egészséges életmódra nevelés, tehetséggondozás, továbbtanulás stb.).

Szülői est, melynek feladatai:

- a szülők és a pedagógusok közötti folyamatos együttműködés kialakítása,
- a szülők tájékoztatása:
- az iskola céljairól, feladatairól, lehetőségeiről,
- a helyi tanterv követelményeiről,
- a szaktanárok értékelő munkájáról,
- a tanulók fejlődéséről,
- az osztály tanulmányi munkájáról
- az iskolai és az osztályközösség céljairól, feladatairól, eredményeiről, problémáiról,
- a szülők kérdéseinek, véleményének, javaslatainak összegyűjtése és továbbítása az iskolavezetés felé,

Nyílt tanítási nap. Feladata, hogy a szülők betekintést nyerjenek az iskola nevelő és oktató munkájának hétköznapijaiba, megismerjék a tanítási órák lefolyását, közvetlenül tájékozódjanak gyermekük és az osztályközösség iskolai életéről.

Családlátogatás. Feladata a gyermekek családi háttérének, körülményeinek megismerése a gyermekek optimális fejlesztése érdekében.

A szülők kéréseit, véleményüket, javaslataikat szóban vagy írásban egyénileg, illetve

választott képviselőik, útján közölhetik az iskolavezetéssel, nevelőkkel.

Kapcsolattartás, információáramlás eszközei:

A tanulók rendszeres tájékoztatásának eszközei:

- iskolai hirdetőtábla,
- iskolaújság,
- iskolagyűlések,
- személyes beszélgetések,
- az iskola honlapja.

A szülők informálása az iskola életéről:

- közös szülői estek alkalmával,
- szülői estek alkalmával,
- szülők-nevelők művészeti, pedagógiai fórumának szervezésével,
- tanévnnyitó, tanévzáró ünnepségeken,
- iskolaújság megjelentetésével,
- levélben történő tájékoztatással,
- személyes beszélgetésekkel,
- az iskola honlapján keresztül.

Információk, kapcsolatok a nevelőtestületben:

- heti rendszerességű konferenciák,
- napi kommunikációs formák,
- továbbképzéseken,
- szakmai sajtó figyelemmel kísérése.

14. Az iskola egészségnevelési programja:

Egészségnevelési programunk abból a tényből indul ki, hogy ma hazánkban a romák átlagosan tizenöt évvel kevesebbet élnek, mint a nem-romák.

A várható élettartam hazánkban éppen a kis településeken és az alacsony iskolázottságú lakosság körében a legalacsonyabb. Egészségnevelési programunk e helyzet okainak részbeni felszámolására irányul.

Célja, hogy az élet minden területén már gyermekkorban kialakítsa, illetve folyamatosan erősítse a saját szellemi, fizikai állapotáért felelősséget vállaló, tudatos életvitelre berendezkedő állampolgári magatartást. Az egészségnevelés során a tanulót olyan gyakorlati tudáshoz és képességekhez kell segíteni, amelyek használatával saját egészségének megőrzésén túl egy biztos és egészséges belső és külső világ megteremtését célzó értelmes döntéseket tud hozni.

Elő kell segítsen

- a pedagógusok és tanulók mentális egészségének megőrzését,
- a nevelők pszichológiai érzékenységeinek és az intézmény pszichológiai kultúrájának fejlesztését
- a tanulók egészséges életvitelének és mentális fejlődésének biztosítását.

Feladatok:

- Az egészségtudatos döntések, az egészséges életformák és szokások választását elősegítő ismeretek és rutinok beépítése a tanulókkal való érintkezés és kommunikáció különböző

formáiba, a foglalkozási tervekbe, tanmenetekbe.

- Az egészséget károsító tényezők tudatosítása, a következményekkel való szembesítés.
- Az egészséget károsító szokások megelőzését célzó preventív programok fejlesztése.
- Veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére való felkészítés.
- Az egészséges állapot örömteli megélésére, a harmonikus élet értéként való tiszteletére nevelés.
- Családi életre, felelős párkapcsolatokra való felkészítés.
- Önmagukban és másokban értéket vállalni tudó, a saját és mások korlátaival való együttélésre alkalmas egyének alapvető képességeinek fejlesztése.
- Konfliktusok kezelésére, megoldására való felkészítés.
- Az iskolai ártalmak káros hatásainak csökkentésére való törekvés, egészséges és biztonságos feltételek megteremtése.
- A testkultúra fontosságának elismertetése, a sport értékeinek integrálása az oktatásban.
- Mindennapi testmozgás biztosítása a tanulók számára, különös tekintettel a Waldorf-pedagógia szellemi hátterére.
- Eltérő adottságú gyermekek számára is megfelelő örömet adó, sikerélményt nyújtó mozgásformák alkalmazása.
 - Iskolaorvosi rendelésen való részvétel biztosítása.

Mentálhigiénés nevelés

- nevelési problémák és a tanulási nehézségek megelőzése, azonosítása és korrekciója,
- a személyiségfejlődés életkori kríziseiben és az iskolai beilleszkedésben való segítségnyújtás,
- a tanulók egészséges életmódjának, természeti és emberi környezetükkel való harmonikus kapcsolatának alakítása (családi élet és közösségi kapcsolatok),
- a tanulók önismeretének, önkifejező készségének és szabálytudatának fejlesztése,
- drogfogyasztás megelőzése,
- az oktatás mentálhigiénés tartalmának bővítése és fejlesztése,
- a pedagógusok önismeretének, önkifejező készségének, pedagógiai attitűdjének alakítása,
- a pedagógusok közérzetét javító munkaértékelési rendszer kialakítása.
- szaktárgyi órák témafeldolgozása

Minden tantárgynak van konkrét csatlakozási pontja az egészségfejlesztéshez és így a mentálhigiénéhez is.

- Sportprogramok, színjátszó szakkör, zene, táncfoglalkozások, játékos programok.
- hétvégi iskolai programok a közösségfejlesztés, vagy a családi életre nevelés jegyében.
- szülői értekezlet
- szakmai tanácskozások, tréningek

Segítő kapcsolatok

- A segítő kapcsolatok intézményen belüli lehetőségét az iskola vezetése, az iskolaorvos, a gyermek- és ifjúsági felelős valamint az osztálytanítók és a szaktanárok jelentik.
- A külső kapcsolatok lehetőséget biztosítanak a megelőzési munka kiszélesítésére, valamint a specialisták bevonására. (Gyermejjóléti Szolgálat, Nevelési Tanácsadó, Önkormányzat Oktatási és Sport Irodája, Ifjúsági Információs Iroda stb.)

Az egészségnevelés három szinten zajlik: 1. készségfejlesztés, 2. dokumentumok értelmezése, 3. egészségnevelés.

Az első szint a diákok általános tájékozódási képességének emelését jelenti, az egészségügyi témaköröktől látszólag függetlenül. Az írás, olvasás, számolás készségeinek fejlesztése önmagában is hozzájárul az orvosi utasítások betartásához, a gyógyszerek tájékoztató szövegeinek megértéséhez.

Ezt külön is elősegítjük azzal, hogy helyesírási, szövegértelmezési feladataink között nagy számban szerepeltetünk orvossal, beteggel, gyógykezeléssel kapcsolatos **dokumentumokat**. Kezdetről fogva eredeti, rendelőkiből, gyógyszerárakból, kórházakból vett írott szövegeket használunk erre a célra, mivel itt a cél a mindennapi olvasáskészség fejlesztése a cél, nem egészségügyi ismeretek direkt átadása.

A konkrét egészségnevelés a tantárgyakba építve zajlik. Minden tantárgyat úgy tanítunk, hogy a diákok életének tényeiből indulunk ki. Az iskola világától távol élő népességet (favágókat, kubikosokat, kismamákat) csak úgy lehet tanítani, hogy a **mindennapi tevékenységeik értelmezésére építjük** a tárgyi tudás átadását. Így a tantárgyak mindegyike használ egészségnevelési kiindulópontokat, de a biológiát, a testnevelést és a kémiát kifejezetten úgy tanítjuk, hogy a tanévek során szisztematikus módon emelkedjen a diákok egészségműveltsége.

A 26/1997. (IX.3.) NM rendelet szerinti iskola-egészségügyi ellátást a mellékletben megadott egészségügyi szolgálatok végzik.

Mindennapos testmozgás

- A főoktatásban a ritmikus részben a testmozgás van előtérbe helyezve.
- Minden nap az oktatást a mozgásos tevékenység járja át.
- Finommozgást fejlesztő gyakorlatokat végeztetünk a főoktatásban és a szakórákon egyaránt.
- A szünetekben a friss levegőn való tartózkodást szorgalmazzuk.

A napközis tanulók mozgásigényének kielégítését a napközis nevelők mozgásos játékokkal biztosítják.

1. Szervezett mozgásos tevékenységek

Minden nap a szabadban tartózkodás idejében a napközis nevelő mozgásos játékokba vonja be a tanulókat.

2. Szabad mozgásos tevékenységek

A napközis nevelők az ebéd utáni időszakban ügyelnek arra, hogy a tanulók a lehetőség szerint minél több időt töltsenek szabad mozgásos játékokkal a szabadban. Számukra e tevékenységekhez játékokat és sporteszközöket biztosítanak.

A tanulók délután a megfelelő életkorban rendszeresen lehetőséget kapnak a sportolásra. Sportkörök és szakkörök formájában biztosítjuk a szervezett foglalkozási formákat, sportvetélkedőket, versenyeket szervezünk.

- Kistérségi, megyei szintű sportversenyeken való részvételt biztosítunk és felkészülünk ezekre a rendezvényekre.
- Az osztálytanítók túrákat, kirándulásokat szerveznek.
- Folyamatosan tájékoztatják tanulóinkat a sportolási lehetőségekről.

Testtartás, testápolás, öltözködés

Egységes követelmények és szokásrend kialakítása érdekében:

- Időjárásnak és tevékenységnek megfelelő öltözködés, váltóruha használata.
- Étkezés előtti kézmosás, kulturált étkezés szokásmóddá válása.

- WC-használat utáni kézmosás rendszeressé tétele.
- Tiszta kéz, tiszta eszközök használata az órákon.

Fogyasztóvédelem-táplálkozási szokások

- A tudatos fogyasztási magatartás kialakítása érdekében főoktatásban, szakórákon, kirándulásokon, szabadidős rendezvényeken hangsúlyosan foglalkozunk a média hatásaival, a reklámok szerepével az élelmiszerek és tisztálkodási szerek közötti választások esetében.
- Az aktuális órákon megismertetjük tanulóinkat azokkal a biztonsági előírásokkal, amelyekre minden elektromos eszköz, vegyi termék, gyógyszer használata esetén tekintettel kell lenni.
- Helyes táplálkozási szokások kialakításához szükséges ismereteket beépítjük az órák tanmeneteibe.
- Kulturált étkezésre nagy gondot fordítunk az iskolai ebédeltetés és a napközis nevelői munka során, az osztálytanító együtt ebédel a gyermekekkel
- Előadásokat szervezünk a biogazdálkodás és az egészséges táplálkozás témakörében.

Balesetvédelem

- A tanítási órákon felhívjuk a figyelmet a konkrét veszélyforrásokra, a helyes, célszerű eszközhasználatra.
- Helyes szokásrend kialakítására törekszünk, a közlekedés szabályainak ismertetésével és gyakoroltatásával az iskola belső és külső programjainak szervezésekor.
- Balesetvédelmi oktatást tartunk a balesetveszéllyel járó órákon.

Bűnmegelőzés, drogprevenció, áldozattá válás elkerülése

- elősegítjük a gyermek és fiatalok családi, iskolai és társadalmi környezetének önvédelmi képességének fejlesztését;
- az iskolában és az iskola társadalmi környezetében kívánunk a közbiztonsági közérzetet befolyásoló hatékony megoldásokat keresni;
- előmozdítjuk és terjesztjük a jogkövető magatartás kultúráját, hozzájárulunk a konfliktusok erőszakmentes megoldásához;
- bevonjuk a bűnmegelőző programjainkba az iskolai közösséget és annak társadalmi környezetét;
- szeretnénk kihasználni az iskolai szabadidő-szervezésben rejlő lehetőségeket;
- a mozgalom során kiemelt figyelmet fordítunk a családra; a családi felelősség erősítésére; az iskolai közösség erősítésére;
- támogatjuk az alkohol és kábítószer ártalmait bemutató felvilágosító, megelőző munkát.

Színterek:

Tanórai foglalkozások:

- Testnevelésóra
- Biológiaóra
- Főoktatás
- Drámaóra

Tanórán kívüli foglalkozások:

- Napközis foglalkozások
- Egészségnap, drogprevenációs nap
- Délutáni sportfoglalkozások
- Meghívott előadók előadásai

Módszerek:

Sportfoglalkozások, kirándulások, külső előadók meghívása, dramatikus játékok, kiscsoportos beszélgetések, könyvtári foglalkozások, filmvetítések, diákönkormányzati programok, versenyek, vetélkedők.

15. Az iskola környezeti nevelési programja:

Törvényi háttér

Az **Alkotmány** (1949. évi XX. törvény) környezetvédelemmel kapcsolatos részei:

8.§ (1). A Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsődleges kötelessége.

16.§ A Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság érdekeit.

18.§ A Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

70/D.§ (1). A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.

A **környezetvédelmi törvény** (1995.évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól).

A **természetvédelmi törvény** (1996. évi LIII. törvény a természet védelméről).

Az 1997. évi XLI. törvény a **halászatról és a horgászatról**.

A **géntechnológia tevékenységéről** szóló 1998. évi XXVII. törvény 30. §-a.

Az 1998. évi XXVIII. törvény **az állatok védelméről és kíméletéről**.

A 83/1997.(IX.26.) OGY határozat a **Nemzeti Környezetvédelmi Programról**.

Nemzeti Biodiverzitás Stratégia, a 132/2003.(XII.11.) OGY határozat 3.5.1.d. pontja és az 1117/2001.(X.19.) Korm. határozat 2.3.5. pontja.

A 2000. évi XLIII. törvény a **hulladékgazdálkodásról** 54. §. (1)-e.

A **Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram** (1996) 9.5 pontja.

Az 1990. évi LXV. törvény a **helyi önkormányzatokról**.

Célunk, hogy segítsük a tanulókat a környezettudatos, megfelelő ismeretekkel, készségekkel, kompetenciákkal rendelkező és a *környezetvédelmi kérdések* iránt elhivatott állampolgárokká válni, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal rendelkeznek, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén. Felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni és közös tetteikben.

A környezeti nevelésünk szemlélete:

A környezeti nevelés szemlélete átfogó jellegű, kiterjed az iskolai élet valamennyi területére. Az egyes tantárgyakban a környezetvédelemmel kapcsolatos tudás nem

elszigetelt ismeretként, hanem egy egységes egész részeként jelenik meg. A környezettudatos szemlélet a tanórán kívüli eseményekben is tükröződik.

Környezeti nevelésünk céljai:

A fiatalok váljanak érdeklődővé a természeti és a társadalmi folyamatok iránt. Vegyék észre és értsék meg a társadalmi és természeti környezet kölcsönhatásait. Alakuljon ki a környezet iránti érzékenységük, legyenek képesek felismerni a környezet minőségi változásait, tudják azokat értékelni.

Ismerjék meg a Földet sújtó globális környezeti problémákat és annak esetleges következményeit.

A természeti és társadalmi környezetben tanúsítsanak helyes cselekvő magatartást. Rendelkezzenek mindazokkal az érzelmi, értelmi és erkölcsi sajátosságokkal, készségekkel, amelyek a környezet megismerésére és védelmére alkalmassá teszik őket. Váljanak iskolájuk, környezetük aktív védőjévé, ismerjék fel a környezettudatos állampolgári kötelességeket, gyakorolják az ezzel kapcsolatos jogokat.

Fő nevelési feladataink:

- Önmagukért és másokért, a környezetért érzett felelősségtudat kialakítása. A természetet, az épített és társadalmi környezetet, az embert tisztelő szokásrendszer (érzelmi, értelmi esztétikai és erkölcsi) megalapozása.
- A kritikai gondolkodás, problémamegoldó képesség, kezdeményező-készség fejlesztése.
- A környezet ismeretével és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás kialakítása.

A környezeti nevelés céljainak eléréséhez szükséges készségek fejlesztését fontosnak tartjuk. Ezek a következők: problémaérzékenység, vitakészség fejlesztése, konfliktuskezelés, együttműködési készség javítása, toleráns szemlélet kialakítása.

Fő tevékenységek:

- Az iskola külső és belső környezeti értékeinek megismerése, védelme.
- A belső környezet alakítása:
 - esztétikus egészséges tantermek, amelyeket a tanulókkal közösen festünk ki
 - dekorációknál a természetes anyagok előnybe részesítése,
 - élő növények telepítése, gondozása a tantermekben, folyosókon,
 - az iskola környezetének szépítése, parkosítása,
 - környezetbarát anyagok felhasználása,
 - tiszta, rendezett környezet biztosítása.
- természetes anyagokból készült játékok, díszítő elemek alkalmazása.
- Energiatakarékossgal és újrahasznosítással kapcsolatos feladatok adása a tanulónak, (papírgyűjtés, vízcsapelzáras, szelektív hulladék stb.)
- Aktuális környezetvédelmi események megjelenítése különböző információhordozókon. (pl. faliújság)
- Környezetért felelős aktív kiscsoportok és tágabb közösségek kialakítása, működtetése

A Föld Napja, A fák és a madarak napja és a Környezetvédelmi világnap alkalmából rendezvények, programok szervezése.

A környezettudatosság érvényesítése a műveltségi területeken, tantárgyakban, valamint rendszeres biokertészeti munkák, ahol a gyermek a föld művelése révén érzelmileg is felelősséget vállal a környezetéért.

- az iskola szabadidős programjai,
- táborok,
- külső helyszíni órák,
- tanulmányi kirándulások,
- szakkörök,
- szelektív hulladékgyűjtés (elem, papír stb.),

a szülőket tájékoztatjuk az iskolában folyó környezeti nevelés tevékenységeiről, ösztönözzük, hogy részeseivé váljanak a célok megvalósításának.

Alkalmazott módszereink jellemzően a témaspecifikus projektek, az egyéni-, páros- és kiscsoportos munkák, a terepgyakorlatok és a kapcsolódó játékok. Ezek alkalmazásával megújítjuk és gazdagítjuk iskolánk tanulási módszereit. A környezeti nevelés **színterei** között az osztálytermeken kívül más, külső tanulási színtereket (pl. múzeumok, állatkert, nemzeti park, ipari és termelési létesítmények) is igénybe veszünk.

Környezeti nevelési programunk is az alternatív pedagógia módszereire épít: felfedeztető tanulás, projektmódszer, tevékenykedtetés stb. Visszaidézzük a korábban mondottakat, hogy az iskola világtól távol élő népességet (favágókat, kubikosokat, kismamákat) csak úgy lehet tanítani, hogy a **mindennapi tevékenységeik értelmezésére építjük** a tárgyi tudás átadását.

A környezeti nevelés tehát nálunk a tényleges, kézzel fogható környezet értelmezésére épít, s csak fokozatosan jut el a környezet és védelmének általános fogalmaiig.

A fenntartó egyház buddhista háttérének köszönhetően holisztikus, a környezetet tisztelő szemlélet elvont fogalmainak az átadására is van mód, hiszen a fenntartó egyházhoz tartozó szakemberek közelsége páratlan lehetőségeket nyújt a számunkra a szegény falusi közösségek környezeti állapotának felmérésére és javítására.

Záró rendelkezések:

A Pedagógiai Program szövegét el kell helyezni a fenntartó Dzsaj Bhím Közösség és a Dr. Ámbédkar Iskola honlapján.

A szöveg nyomtatott formában félfogadási időben bárki számára hozzáférhető az iskola székhelyén és telephelyein.

A Pedagógiai Program érvényessége határozatlan időtartamú. A fenntartó minden

félévi nevelőtestületi értekezlet idején értékeli az iskola szakmai munkáját, a Pedagógiai Programnak az iskola célja szerinti megfelelőségét.

Az értékelés során minden évben felül kell vizsgálni a Pedagógiai Programot. A tantestületi véleményezést követően a változásokat a fenntartó hagyja jóvá.

Legitimációs záradék

Iskolán oktatói testülete a Pedagógiai programot a vonatkozó jogszabályok alapján elkészítette. A Pedagógiai program bevezetése 2021 szeptember 1-től történik.

A Pedagógiai program nyilvánosságra hozatala

A dokumentumot az iskola épületében az igazgatói irodában lehet elolvasni, valamint megtekinthető az iskola honlapján.

Az intézményben működő egyeztető fórumok nyilatkozatai

A Pedagógiai programot az iskola diákönkormányzata a tanulókat érintő programokat illetően 2021. május 14-én véleményezte, amelyet aláírással tanúsítok:

Miskolc, 2021 május 14.

diákönkormányzat képviselője

A Pedagógiai programot az iskola szülői munkaközössége 2021. május 14-én véleményezte, amelyet aláírással tanúsítok:

Miskolc, 2021 május 14.

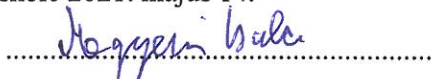

szülői munkaközösség képviselője

A Pedagógiai program elfogadásáról és jóváhagyásáról szóló záradék

A Pedagógiai programot az intézmény nevelőtestülete 2021. május 14-én tartott értekezletén elfogadta.

Miskolc 2021. május 14.

hitelesítő nevelőtestületi tag

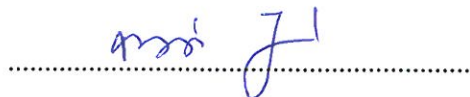

hitelesítő nevelőtestületi tag

Fenntartói jóváhagyó nyilatkozat

A Dr Ámbédkar Iskola Pedagógiai programját a fenntartó Dzsaj Bhím Triratna Buddhista Közösség vezetősége jóváhagyta.

Miskolc, 2021. május 14.

fenntartó képviselője